PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul III, nr. 26 (120) - joi 28 iunie 1956 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 6 pagini 50 bani

NICOLAS GUILLEN

NUMELE

Poate de cînd am păşit pragul şcolii
Ba. De mai-nainte.
Din acel mijit de zi,
cînd m-am trezit-picătură
în împărăţia somnului şi a sughiţului de prunc
mi s-a dat un nume.
Ca şi cum fără nume
n-aş fi putut discuta cu stelele cerului.
„Iţi spune... şi-n veci ţi se va spune..."
Şi iată
lipite de mine — patrusprezece litere —
scrise pe acte
aşternute la sfîrşitul versurilor mele
— patrusprezece litere —
ce mă-nsoţesc pe străzi
pe drumuri de ţară şi drumuri de apă
pretutindeni şi-ntotdeauna.

E numele meu.
Dar sînteţi siguri că-i al meu?
Vă sînt cunoscute semnele mele particulare?
Cunoscut vi-e acel drum sinuos
prin care sîngele meu s-a vărsat în mine?
Cunoscut vi-e peisajul meu natal?
Munţii necunoscuţi
şi-adîncile trecători de munte
pete albe pe hărţi?
Văzut-aţi prăpăstiile mele,
galeriile mele subterane
cu pietre mari şi umede,
insulele mele zbucnite din mlaştini,
insulele, unde ca din inima mea
ţîşnesc zgomotoase izvoare
adînci, cristaline şi reci,
— izvoarele apelor ancestrale. —
Insulele unde şi copacii emană căldură
iar şerpii undulesc printre ei,
unde din cracă în cracă sar maimuţe-acrobate,
iar papagalul proferă imuabile legi?
Dar chipul meu — întrega-nfăţişare —
(sînt obligat să vi-o spun)
se trage oare, moştenire,
din marmora statuilor spaniole?
Dar vocea mea guturală,
strigătul meu brutal,
tot de la statui le-am moştenit?
Dar rădăcinile,
rădăcinile din care-am crescut
vă sînt cunoscute?
Se legănau deasupra lor ramurile-n lung şi-n lat
acum visurile mele le leagănă;
flori înfloreau pe ramuri
acum ele înfloresc sub cutia mea craniană;
seva clocotea în ele —
ea a otrăvit şi creerul meu.
Şi totuşi sînteţi atît de siguri
de dreptatea voastră?
Că există doar ceea ce-aţi înscris voi în hîrtii,
întărîndu-vă literele cu pecetea întîmpărării?
Atît şi nimic mai mult?
(mă simt obligat să vă-ntreb despre-aceasta!)

Da. Eu astăzi vă-ntreb:
Oare cînd priviţi în ochii mei
nu vi se năzare că apar în faţa voastră
tobe mari cu piele-ntinsă
pe care nu bete lovesc
ci lacrimi, lacrimile noastre de plumb?
Şi poate nu bunicul meu e-acela
care în nopţile cu lună vine să mă vadă
purtînd pe corpu-i stigmatul mare de smoală
(mai negru decît pielea)
lăsat de bici?
Şi poate nu-i din tribul mandingo sau congo
străbunul meu?
Şi poate n-am străbuni din Dagomeea?
Cum le spunea?
Ce nume-aveau?
Spuneţi-mi, o spuneţi-mi mai repede!
Andres? Fransisco? sau poate. Amable?
Dar cum să-i spui lui „Andres" în Mandingo?
„Fransisco" cum răsună-n dagomeie?
Sau chiar „Amable" cum pronunţi în Congo?
Nu, alte nume aveau ei cum se pare.
Dar poate ştiţi atunci de numele-mi gentilic!
Auzit-aţi voi de el?
Ştiaţi că-am încă un nume?

Ştiaţi că am un nume venit — de pe-un continent
De pe-un mare continent ţintuit în cătuşe?
De pe-un continent stropit de sînge?
In cătuşe a trecut acest nume oceanul
în cătuşe l-a trecut.
Dar nu, de unde să vă-amintiţi chiar voi de-acest nume?
Chiar voi cei care l-aţi înecat în uitarea cernelii.
voi, care l-aţi răpit de la negrul făr-de-apărare
şi l-aţi şters, crezînd
că de ruşine ochii n-oi îndrăzni să-i ridic niciodată.
Vă mulţumesc.
Recunoştinţa mea.
Atît de buni sînteţi. Thank you.
Merci. Merci bien. Merci beaucoup.
Dar nu! Sînt sigur că nu m-aţi crezut!
Eu n-am de ce să mă ruşinez.
Ca metalul şlefuit curat e glasul meu.
Iată! Priviţi-mi blazonul:
lancie, rinocer şi baobab.
Sînt nepotul şi strănepotul
sclavilor.
(Ruşine? Da! Dar nu mie.
Stăpînilor de sclavi!)

Poate că mă numesc Elofe?
Poate, Nikolas Elofe?
Sau poate Nikolas Bakongo?
Guillen Banguila?
Sau poate — Koumba?
Guillen Koumba?
Sau poate chiar — Konghe
Guillen Konghe.
Poţi ştii?
Găseşte stropu-n nesfîrşitul ocean!

Aud noaptea lină plutind încet
deasupra atrocităţilor, deasupra călăilor
deasupra chinurilor celor fără de vină.
Dar eu aud în noaptea aceasta
şi glasurile celor neînfricaţi;
ei sînt gata să coboare soarele de pe boltă
să încunune cu el sîngele vărsat în bătălii.
Ştiu bine: din ţinutul torid, străpuns pe hartă
de săgeata ecuatorului,
vor veni iar îndepărtatele mele rude
şi dorul meu secular
se va risipi pe drumurile vîntului;
secularul meu sînge şi celulele vinelor mele
vor veni, ştiu bine:
cu tălpile lor aspre vor călca
ierburile tremurînde de teamă;
vor veni, ştiu bine, oameni
cu viaţa în floare, ca pădurea virgină,
— bătrîna mea pădure virgină —
crucificaţi de suferinţe
cu pieptul însîngerat arzînd în flăcări.
Şi necunoscuţi, ne-om recunoaşte îndată,
ne-om recunoaşte
după foamea noastră, după oftica şi rîie,
ne-om recunoaşte
şi după sudoarea noastră
ce se tîrguie la piaţa neagră,
şi după urmele ruginii lanţurilor
ce nicicum nu se şterg de pe trup.
Necunoscuţi ne recunoaştem îndată
şi după ochii noştri grei de vise
ba chiar după scuipat ne recunoaştem,
căci ne scuipă în fiecare zi
scribii cu patru mîini.

Şi-atunci, prieteni, ce tăinuie numele meu?
(spune ceva ăst nume?)
Spune ceva numele acesta mic
aceste patrusprezece litere mute, fără grai?
Şi chiar numele străbunului din Dagomeia,
al străbunului bantu, mandingo, ioruba,
numele diluat în cerneluri de scribi — spune ceva?
Spune ceva ăst nume o bunii mei prieteni?
Şi totuşi, o, prieteni, gîndiţi-vă la numele meu!
Căci nesfîrşit este-acest nume;
din infinitul numelor este compus:
al meu este el şi nu-i al meu,
şi dacă nu-i al meu, o prieteni,
e-al vostru, al tuturor,
liber şi comun,
comun ca şi aerul.

ARNOLD SLUCKI

(poet din R.P. Polonă)

HUNEDOARA

Te salut Hunedoara
plai înverzit, primitor,
pămînt liber, ca o îmbrăţişare.
Salutul meu sincer ţie, Hunedoară
începutul fierului
şi al oţelului.
Te salut Hunedoară.
Coboară lin ca turmele de oi
altădată,
fumul tău pe povîrnişurile dealurilor.
Iată o bisericuţă pierdută într-o văjugă
neagră de timp
şi de negru de fum.
Cade peste case, peste sate, peste cîmpuri
ca o mană cerească
scrumul fabricilor.
Cu ochii mei te-am văzut Hunedoară:
treceau munteni cu tîrnăcoapele
printr-o lungă trecătoare.
M-am oprit din drumul meu
şi te-am privit.
Plitele mari ale dealurilor tale
erau încinse de soare.
Sub pălărie — iad.
La gară o ţărancă ardeleană
dădea tîrcoale locomotivei
ii fremătau poalele în bătaia aburilor,
şorţul, vălul — pînzele unei corăbii.
Vagoane hurule pe şine:
Te salut Hunedoara.
plai înverzit, primitor,
pămînt liber ca o îmbrăţişare,
ca o inimă,
ca un inel între munţi
— ca un inel al prieteniei —
Luceşte cu sfărîmături de oţel
lumina ta străbate pînă departe,
Te salut Hunedoara!

IN MUZEU

Cetatea Albei...
In muzeu
priveam mari statui romane.
Din toga largă ne sfidau
cu dimensiuni supraumane.

Dar într-un dacic blid de lut
secară pîrjolită, ca ţărîna.
Purta lucirea ei parc-un salut
al plitelor frecate greu cu mîna.

(Şi în lucirea ei am revăzut
pietrele întoarse greu cu mîna).

CANTONIERUL

Cu pălăria de pai în cap
pare o ciupercă enormă
încremenită la margine de drum.
Îşi flutură steguleţul.
Trenul trece uruind.

Cantonierul e înghiţit de fum şi depărtare.
Dar iată-l iar, mai mic
şi mai mic,
pierdut între şine.
A dispărut de tot.

Coşuri! Coşuri! Coşuri!
La orizont Ploeşti.

In romineşte de **Toma George Maiorescu**

SONETUL CELUI NECITAT

Deşi prezent la oricare revistă
In niciun referat nu sînt citat
Ce vreţi o situaţie mai tristă
Şi un bilanţ mai neevaluat.

Mă-ntreb nedumerit cum s-a-ntîmplat
Deşi o bănuială grea există.
Pe-aceşti tovarăşi nu i-a încintat
Activitatea mea epigramistă.

Iau act de-această cum să-i spun... eroare
La care voi răspunde, prompt, şi eu
Dar nu printr-o abilă ignorare

Ci dimpotrivă. Şi mai fără teamă
Printr-un sonet sau printr-o epigrama
Eu generos îi voi cita mereu.

Tudor Măinescu

Cuvîntul tov. ION VITNER

Tovarăşi, una din ideile fundamentale care se degajează din cele mai valoroase intervenţii în cadrul acestui Congres este ideea cu succesele importante ale literaturii noastre actuale, dezvoltarea continuu şi armonioasă a fenomenului literar, frontul unit al marilor maeştri din trecut şi al generaţiilor mai noi, apariţia unui mare număr de scriitori tineri care aduc literaturii o rodnică contribuţie se datoresc în întregime politicii culturale înţelepte a partidului.

Sînt rezultatul îndrumării atente a literaturii noastre de către partid. Această îndrumare a fost liber acceptată de către scriitori şi, în măsura în care a fost însuşită pe deplin, ea s-a transformat în opere care sînt menite să înfrunte timpul.

Îndrumaţi de către partid, noi am luptat cu toţii imediat după eliberare împotriva tendinţelor agresive ale reacţiunii care s-au tradus în planul artei printr-un foc deschis şi susţinut al decadentismului, cosmopolitismului, al misticei naţionalist-şovine.

Îndrumaţi de către partid am biruit agresivitatea acestor tendinţe aducînd astfel posibilitatea să ne închinăm întregul efort creator unei arte puse în serviciul poporului, al socialismului.

Vă rog, să vă imaginaţi tabloul pe care l-am fi avut astăzi în faţă dacă ideologia burgheză ar fi avut posibilitatea să se dezlănţuie cu toată tăria ei.

Glasurile lui Sadoveanu şi ale lui Tudor Arghezi ar fi fost umbrite de reclama zgomotoasă a vreunei ultime născociri decadente; sensibilitatea atît de vie a multora dintre creatorii noştri ar fi fost tîrîtă în mlaştina decadenţei, iar tineretul ar fi reţăcut drumul cotit şi dureros al diferitelor isme burgheze pe care l-au străbătut atîţia creatori talentaţi ai vremii noastre, pierzînd timp şi energie creatoare.

Ajutîndu-ne să învingem manifestările ideologiei burgheze, partidul vie ajută să cucerim libertatea de exprimare a tot ce este bun în fiecare dintre noi, ne ajută să cîştigăm cît mai mult pentru creaţia rodnică din timpul din nefericire atît de limitat al existenţei noastre.

Vreau să subliniez însemnătatea pentru activitatea noastră actuală şi viitoare a celor două documente de partid apărute în preajma Congresului nostru, documente privind direct creaţia şi activitatea literară şi care atrag atenţia asupra primejdiei liberalismului, a primejdiei atitudinii denigratoare faţă de succesele atît de greu cucerite ale literaturii noastre de astăzi.

Regret că în cadrul evenimentelor care au precedat publicarea acestor documente eu am jucat un rol negativ, am vădit confuzie ideologică, neprincipialitate şi atitudine lipsită de reflecţie partinică.

Mulţumesc partidului şi tovarăşilor din Organizaţia de Bază a Uniunii Scriitorilor care prin critica lor fermă dar plină de căldura răspunderii tovărăşeşti, mi-au dezvăluit cu claritate lipsuri peste care eu treceam, sau care îmi erau numai vag prezente în conştiinţă.

Una din problemele care au fost extrem de frecvent abordate în rapoarte şi intervenţii este aceea a valorii literaturii noastre actuale şi cuvîntul valoare l-am auzit des pronunţat şi cu argumente serioase, convingătoare.

Am văzut de asemenea foarte des folosită în ultima vreme în publicaţiile noastre noţiunea „judecăţi de valoare" devenită un termen de uz curent. In această problemă a valorii, a semnificaţiei pe care o are valoarea în estetica marxist-leninistă, cred că trebuie făcute unele precizări şi trebuie atrasă atenţia asupra unor erori care mai au putere circulatorie.

Problema valorii estetice este dificilă şi încă nerezolvată sub raportul definirii ei complete. Dacă ne gîndim la faptul că au trebuit 2000 de ani pentru a se ajunge la definirea prin Marx a valorii în economia politică, nu trebuie să ne descurajeze şi nici să ne ofere pradă scepticismului faptul că problema valorii estetice nu este încă deplin elucidată, în sensul cuprinderii ei sub raportul unor legi precise.

Au fost făcute în acest domeniu cuceriri atît de importante încît putem folosi noţiunea în sens marxist cu destul curaj.

Cultura burgheză a căutat să soluţioneze dificultăţile problemei alcătuind o axiologie, aşa zisă ştiinţă a valorilor, în care erau reunite la un loc valorile tuturor domeniilor de activitate intelectuală.

Axiologia este însă o pseudo-ştiinţă şi definiţia pe care o dă valorilor — implicit şi celor estetice — este respinsă categoric de către materialism. Raymond Vallen, unul din axiologii francezi moderni, defineşte valorile ca „entităţi sui-generis", ca ideile dotate cu o existenţă proprie.

Din punct de vedere estetic axiologia proclamă deci vechea autonomie a esteticului, idee atît de dăunătoare dezvoltării fenomenului artistic.

Judecată de valoare înseamnă în sens filozofic cunoaşterea valorii şi cred că mai bună ar fi această folosire a noţiunii. De cele mai multe ori însă termenul este luat în sensul lui juridic, ceea ce este extrem de dăunător pentru că transformă estetica şi critica literară în magistraturi pe care le-aş numi şi eu sui-generis, pentru că sînt magistraturi fără legislaţie.

Ultima încercare proeminentă a unei legislaţii poetice, aceea a lui Boileau, o studiem astăzi cu interes istoric şi extragem din ea formulări izolate, pătrunse de bun simţ, dar atît.

Căutînd legi ale fenomenului artistic, noi nu ne gîndim să le integrăm într-un cod de legi ci într-un sistem de gîndire, util cercetării ştiinţifice.

Judecata de valoare luată în sens juridic îl transformă pe critic într-un judecător lipsit de legislaţie şi exercitîndu-şi magistratura în sens subiectivist şi dogmatic. Acest accident regretabil i s-a putut întîmpla şi unui critic atît de inteligent şi de cultivat ca N. Tertulian în studiul său „Schematism şi realism".

Atunci cînd scriitorii se ridică împotriva criticii judecătoreşti ei au perfectă dreptate şi procedează în spiritul tradiţional al esteticii noastre materialiste. Şi Gherea la timpul lui s-a ridicat împotriva sentinţelor juridice ale lui Maiorescu, aplicate în virtutea ideii că, opera de artă fiind un dar subiectiv, şi critica literară nu poate fi decît tot un dar subiectiv.

Lupta scriitorilor şi a criticilor împotriva sentinţelor judecătoreşti în literatură este deci o luptă utilă împotriva subiectivismului şi estetismului.

Valoarea estetică are un suport principal în corelaţia dintre conţinut şi formă, în unitatea dialectică a acestei corelaţii.

Aici confuziile de ordin dogmatic sînt numeroase. Recent, tov. Novicov s-a lansat într-o dezbatere în jurul acestei probleme, emiţînd ipoteze şi formule care nu se par inacceptabile.

Astfel, după d-sa, imaginea artistică, adică tocmai rezultatul organic al acestei corelaţii dialectice dintre conţinut şi formă, ar face parte exclusiv din categoria formei.

Cineva, citind o astfel de opinie, ar putea spune că tov. Novicov este formalist, ceea ce nu e adevărat decît în măsura în care dogmatismul şi formalismul sînt aspecte ale aceleiaşi ideologii burgheze.

In mod curios tov. Novicov reinventează hegelianismul, oferindu-l drept materialism dialectic. La Hegel forma este văzută ca imagine sensibilă, iar sfera ideii este exclusiv conţinutul.

Greşeala tov. Novicov constă în faptul că despărţind metodologic forma de conţinut, uită că desparte termeni ai unei unităţi dialectice. Tot tov. Novicov stabileşte între conţinut şi formă o relaţie cauzală, îngustă, nedialectică, de tip pozitivist atunci cînd spune în articolul „Conţinut şi formă" din „Gazeta literară".

Citez: „După cum nu poate exista o formă „frumoasă" care să nu exprime un conţinut frumos şi important din punct de vedere al nevoilor societăţii, tot astfel nu poate exista într-o operă de artă un conţinut „just" care să nu fie exprimat într-o formă frumoasă".

Tov. Novicov creează astfel dogme fără suport real, ca orice dogmă. Nu se poate spune că Mallarmé, de pildă, nu are o formă „frumoasă" — pentru a mă folosi de termenul tov. Novicov — dar exprimă el întotdeauna în poezia sa „un conţinut important din punct de vedere al nevoilor societăţii"? Este îndoielnic.

In disputa care a avut loc între tov. Novicov şi H. Bratu, acesta din urmă a dovedit nu numai vervă polemică, dar şi o mare rivnă şi seriozitate în cercetarea şi cunoaşterea problemelor criticii.

Un alt domeniu în care greşeli de valorificare se fac frecvent este acela al istoriei literare. Aici valorificarea marxist-leninistă a fost stînjenită mult de operaţii sociologist-vulgare care duceau şi duc la denaturarea mesajului scriitorilor din trecut, la denaturarea personalităţii artistice. Articolele mele despre Eminescu, menţionate în rapoartele Congresului, sînt exemplificatoare şi critica făcută este îndreptăţită.

Erori de valorificare, curente, aflăm în studiile sau articolele care se ocupă de problema realismului-critic, a legăturii între realism critic şi realism socialist. Aici se pare că noţiunile sînt încă neprecise şi de aceea greşelile sînt atît de frecvente. Există încă în general o viziune negativă — aş spune — asupra realismului critic, văzut ca un domeniu de speţă inferioară.

Am fost surprins găsind o formulare, în acest sens, în raportul tov. Beniuc. Vorbind despre romanul „Groapa" al lui Eugen Barbu, d-sa spune că aici nu e vorba de realism socialist „ci mai curînd de obiectivism şi naturalism, iar în cel mai bun caz de realism critic".

Realismul critic văzut în succesiunea de valoare a obiectivismului şi naturalismului nu poate inspira mai mare încredere decît acestea.

O eroare cam de aceeaşi natură face tov. Novicov în articolul „Note despre teoria şi critica literară" cînd afirmă că realismul critic are drept obiectiv negarea orînduirii capitaliste, iar realismul socialist afirmarea idealului socialist.

Gîndind nedialectic, dogmatic, tov. Novicov uită că atunci cînd negi ceva, trebuie să afirmi altceva, şi cînd afirmi un lucru, întotdeauna el înseamnă negarea altui lucru. Realismul critic este diminuat dacă-i atribuim numai misiunea negării, lăsînd la o parte faptul că o astfel de afirmaţie este complet eronată. Eminescu şi Caragiale negînd valabilitatea orînduirii capitaliste s-au limitat la atît, nu au afirmat un ideal de viaţă mai bun, mai drept, chiar dacă era neclar conceput?

Eu cred că cei mai buni scriitori din ţara noastră urmează încă în cadrul realismului socialist marile tradiţii ale realismului critic, înălţate la un nivel superior, prin însuşi nivelul superior al înţelegerii marxiste a proceselor vieţii.

Romane ca „Desculţ", „Moromeţii" sau o nuvelă ca „Bijuterii de familie" ridică pe o treaptă nouă marea experienţă a realismului critic prin adîncimea viziunii social-artistice.

In timp ce „Ion" de Rebreanu exprimă plastic setea de pămînt a ţărănimii cu toate nefericirile ei, ideea curentă a realismului critic, „Moromeţii" ne oferă imaginea pămîntului individual devenit cosmar, fantomă chinuitoare, în capitalism.

Printr-o astfel de viziune cu totul nouă, toate planurile naraţiunii şi ale personajelor se adîncesc nespus de mult. Fără îndoială că Marin Preda nu putea ajunge la acest mare succes al literaturii noastre, dacă experienţa lui de viaţă nu era luminată de marxism-leninism.

In cadrul literaturii noastre s-a iscat o dispută cu aspecte penibile pe alocuri între scriitori şi critici, pe tema spiritului de grup. Insăşi disputa arată că spiritul de grup există şi că el trebuie eliminat din viaţa noastră literară. Cred că între critici şi scriitori există şi poate exista o perfectă înţelegere prin respectarea reciprocă a ceea ce este bun în creaţia lor. Nu cred că scriitorii de valoare cer de la critică ca aceştia să le ridice monumente. Monumente îşi durează ei singuri prin opera lor. Dacă scriitorii şi criticii cer însă comportări oneste, comuniste, dacă cer sentimente tovărăşeşti, respect minim pentru munca lor, acest deziderat nu trebuie să mire, pentru că este în firea normală a lucrurilor şi este firesc ca asemenea relaţii să existe cu reciprocitate între toţi creatorii.

Cred că ceea ce stînjeneşte foarte mult viaţa literară este acea „tutelă mărunţă" de care vorbea „Scînteia".

Scriitorii şi criticii alcătuiesc în fond un singur front al literaturii noastre noi, şi îndepărtînd „tutela mărunţă", şi moravurile degradante, să ne stringem rîndurile în jurul singurului mentor, singurului îndrumător şi prieten sincer pe care-l avem cu toţii: partidul nostru.

Cuvîntul tov. H. OPRESCU

Vă fac o mărturisire ce ar putea să vi se pară bizară. Ascultînd în prima zi a Congresului cuvintele maestrului Sadoveanu şi raportul tov. Beniuc, am avut, parcă o viziune... Şi vă asigur că n-am fost niciodată amăgit de mrejele mincinoase ale „spiritismului"...

Totuşi, în mulţimea sărbătorească adunată la Ateneu, prin rîndurile atîtor figuri cunoscute, — mi-au apărut cîteva obraze ce parcă nu le văzusem, pînă atunci, decît în poze... Iată-i, mi-am zis... Alături de Eminescu, Creangă, Coşbuc, Caragiale şi alţii — pomeniţi la Congres, — au mai sosit o seamă de meşteri din trecut, să se bucure de bucuria noastră. Să vadă cu ochii minunea pe care ei, nici în visurile cele mai avîntate, nu cutezau s-o spere. Iată-i...

Colea, zăream ciufuţ bălan deasupra ochilor obosiţi ai lui Şt. O. Iosif... Dincolo, privirea de faun înamorat a lui Dimitrie Anghel... Alături, mustaţa mică şi privirea senină a lui Panait Cerna... Apoi, bărbuţa neagră şi căutătura vie, diavolească a lui Ilarie Chendi... Nicuşor Beldiceanu, se frămînta plin de duh, cu temperamentu-i neostenit... Cu silueta plăpîndă, cu spiritul unui organizator, mereu trepidant, Emil Girleanu se afla şi el acolo... Vedeam chipul blajin şi bun al lui V. Demetrius, cu aureolă de păr alb...

Erau prietenii şi tovarăşii de scris ai maestrului Sadoveanu, cei care, în 1908, adică acuma aproape 49 de ani — alături de Al. Cazaban, Neculai Dunăreanu, Radu D. Rosetti, Gala Galaction, G. Tutoveanu şi Natalia Negru, — şi al altora, — numeroşi şi — răspîndiţi, îl aleseseră preşedinte al societăţii scriitorilor, atunci creată, din iniţiativa maestrului. Erau cei cu care, şi înainte de asta, marele prozator lucrase la atîtea mese redacţionale, în acel „trecut negru", — cum îl numeşte dînsul.

Tovarăşi,

Eu de cîţiva ani mă îndeletnicesc cu descoperirea şi adunarea materialelor documentare privind pe scriitorii noştri din trecut.

Aşa am obţinut printre altele, şi o serie de scrisori de ceu mai mare însemnătate. Socotesc potrivită ocazia, să spicuiesc, cîteva fragmente. Iată — spre pildă — cum se adresează Şt. O. Iosif prietenului său Mihail Sadoveanu, în 1906:

„Aud că Pompiliu Eliad, directorul teatrului naţional, e acum furios pe mine că am stîrnit chestia drepturilor de autor şi că eu l-aş fi pus şi pe Anghel.

...Sînt plictisit că nu ne-a plătit lefurile. Aseară, altă belea: le lipsea 40 de lei din suma chiriei şi scadenţa era ieri. Am alergat şi m-am împrumutat.

...Fratele meu, Liviu, a reuşit la examenul de clasa 8-a, dar bietul băiat, e silit să se retragă de oarece n-are cu ce plăti taxa de înscriere. Astfel, sărăcuţul, a scăpat de liceu, dar porţile universităţii, îi rămîn închise".

Veţi fi de acord tovarăşi, că toate aceste fragmente epistolare, ne dispensează de comentarii...

Din răspunsurile maestrului Sadoveanu, citez numai o frază, în inegalabilul său stil sadovenian:

„Scrisoarea ta m-a găsit şi pe mine lucrînd, în friguri ca totdeauna, cu nelinişti şi cu îndoială, — totuşi cu o ascunsă şi dureroasă plăcere".

Citatele pot continua, numeroase. Voi mai arăta numai unul. Pe o carte poştală ilustrată ce reprezintă pe principesa Maria, recent venită din insulele britanice, etalînd, la noi, un lux şi o mondenitate ce o făcuse de pomină, Şt. O. Iosif, adresîndu-se lui Sandu Aldea, care se afla la studii în Franţa, scrie, în iulie 1902, următorul catren. O adevărată săgeată antidinastică:

„Mărioară dintre bălţi,
Cu dragostea-n patru părţi,
Na de la mine cinci zloţi,
Şi nu te iubi cu toţi".

Tovarăşi,

S-ar cuveni, cred, ca toate documentele literare existente, să vadă lumina tiparului. Orice literatură cultă îşi adună relicvele, de orice fel, rămase de la scriitorii respectivi. De aci, de la document porneşte critica, interpretarea, înţelegerea vieţii şi operei, atmosfera în care a lucrat artistul. Intr-un cuvînt, pe document se bizuie istoria literară.

Deocamdată, materialele rămase de la Şt. O. Iosif, se află în curs de tipărire la Espla.

Vă declar că am avut tendinţa ca acest volum, care înfăţişează cele mai reale dovezi ale suferinţelor unui mare poet, — să le dedic... cui credeţi? Membrilor Fondului Literar! Şi, în deosebi, celor tineri. Aşa, generaţia celor care se bucură, azi, şi de prestigiu moral şi de neprecupeţite sprijiniri materiale, — ar vedea, pregnant, truda şi silnicia în care s-au zbătut înaintaşii lor.

Sînt uneori dureroase realităţile pe cari le afli cercetînd viaţa scriitorilor de ieri.

Liviu Rebreanu, în tinereţe, era un coate-goale. Dar expresia trebuie înţeleasă la propriu, nu ca o figură de stil.

Sofia lui, Fanny, îi cosea petice la coate. Precum tot ea, se specializase în a-i cîrpi ghetele sparte, în a-i pune flecuri la tocuri.

Şt. O. Iosif, avea 12 fraţi şi surori. Tatăl său, fostul director al liceului Şaguna din Braşov, cînd a ieşit la pensie, a obţinut o catedră în regat, ca suplinitor de limba germană, la Turnu Măgurele. Familia Iosif însă era atît de săracă, încît la vremea prînzului, nu putea mînca decît un ceai. Dar nu într-un pahar ca toată lumea. Il turnau în farfurii de supă, puneau pîine multă şi-l mîncau cu lingura, ca pe supă. Aşa îşi mai speriau foamea.

Azi, cînd a fi scriitor e foarte onorabil şi destul de remunerator, — amintirea pătimirilor de odinioară, e pilduitoare şi plină de înţeles. Să luăm aminte... Şi să nu uităm că, aşa cum, azi, noi descifrăm trecutul, din filele îngălbenite ale bravilor şi nefericiţilor pionieri ai literaturii noastre, tot aşa, în viitor, — peste ani, peste decenii poate, din colecţiile „Gazetei literare" — se va descifra ce-am gîndit ce-am vorbit aci, ce-am înfăptuit la acest prim Congres, unde ne-au adunat grija şi dragostea Partidului.

Anticipînd, cu gîndul, acea vreme viitoare, cînd noi ne vom fi dus de mult, — să luăm aminte, prieteni: să muncim mai mult, să fim mai sinceri unul faţă de altul, adică mai tovarăşi... Să nu ne răzglim!

La tribuna Congresului

LUCIA STURDZA BULANDRA

OCTAV PANCU-IAŞI

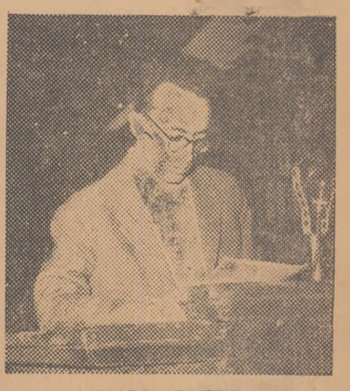

MARIN PREDA

Cuvîntul tov. CELLA SERGHI

Tovarăşi,

S-a vorbit aici destul şi maestrul Demostene Botez a arătat cu umor şi farmec, dar şi cu accente dureroase, obstacolele pe care le întîmpină cartea pînă la apariţia ei. Eu vreau să mă refer la soarta cărţii după apariţie.

Căci se-ntîmplă acest fenomen ciudat: sîntem ajutaţi în toate chipurile, cu toată dragostea să scriem o carte.

De la primul cuvînt pe care l-ai pus pe hîrtie pînă la ultimul cu care-ţi închei cartea, simţi prin condiţiile contractului, prin case de creaţie, prin ajutorul fondului, prin îndrumare, dragostea şi grija pentru carte a partidului. Cred că nici în domeniul pe care-l numim „mama şi copilul" — nu există mai multă grijă, mai multă solicitudine.

Dar pe urmă?

Începînd cu difuzarea care nu difuzează cartea sau foarte inegal o difuzează, cu vitrinele librăriilor în care nu apare cartea, sau greu ici-colo într-un colţ, apare, şi dispare mai curînd decît o stea căzătoare, (adică n-ai apucat să spui „doamne ajută-mi s-o văd şi mîine" că a şi dispărut) şi sfîrşind cu atenţia pe care ţi-o dă critica... totul purta pecetea cultului personalităţii, a tămîierii şi a grupurilor şi grupuleţelor, sau mai pe românеşte: pentru unii mumă, pentru alţii ciumă...

Concret, cer ca orice carte iscălită de un nume sunător sau mai puţin sunător, să fie bine difuzată, să fie bine expusă, să se găsească şi să se vadă bine în librărie, să fie prezentă, vie. Şi apoi cer să fie analizată cu toată seriozitatea.

O carte înseamnă o muncă grea. Allain Fournier spune că-i tot atît de greu să scrii o carte cum ar fi să clădeşti o casă, dacă n-ai avea pentru asta decît două mîini ale tale. Şi această muncă indiferent de rezultatele şi uneori, tocmai ca să se cunoască motivele pentru care rezultatul nu e cel aşteptat, trebuie să fie analizată cu toată gravitatea, trebuie să existe pentru ea spaţiu în presă, trebuie să existe critici cu tragere de inimă şi competenţă şi probitate profesională.

Nu ai dreptul într-un regim în care scriitorul este cu atîta dragoste crescut şi sprijinit, o carte cu atîta dragoste aşteptată, s-o minimalizezi după ce a apărut. Există un anume snobism, care face ca începătorii în munca atît de interesantă a criticii să se simtă nedreptăţiţi că trebuie să scrie despre cărţile unor scriitori care, după părerea lor, nu sînt destul de importanţi. Atunci strîmbă din nas şi încep să se tocmească. Uneori această tocmeală durează luni de zile. Şase luni după apariţia unui roman de 600 de pagini, a cărei acţiune se petrece în întregime într-o şcoală, un roman care la fiecare pas pune probleme de pedagogie, la care autorul s-a documentat cîţiva ani, a scris-o aproape în patru ani — despre o asemenea carte — şi după o tăcere de şase luni, apare un articol în „Viaţa românească", în care cineva se plînge, pe mai multe pagini că de la război încoace nu a apărut la noi nici o carte despre şcoală... Aproape textual spune: că oricît ai scotoci librăriile, n-ai găsi o carte despre şcoală!... Şi mai trece ce trece şi apare un articol cu titlul: „Cînd totul se sfîrşeşte bine", în care ceea ce se impută autorului e că n-a realizat o dramă a tînărului Werther... Într-adevăr nimeni nu se sinucide şi cartea lui nu îmbie la sinucidere. În loc de o analiză serioasă a cărţii, autorul se pomeneşte cu argumente de soiul acesta: de ce nu sînt destul de poznaşi elevii...? Adică nu fură dulceaţă din borcan? Faptul că scot timbrele de pe scrisorile colegilor şi nu expediază scrisorile sau că sparg calorifer din curiozitate ştiinţifică şi lasă clasa în frig iarna şi altele de acelaşi calibru nu-l mulţumeşte pe recenzent... Asta fiindcă n-a citit cartea şi nu ştie că-i vorba de copii nu de 5—6 ani, ci de elevi de 14—17 ani. Ba se supără că totul se sfîrşeşte bine fără să bage de seamă că pe 500 de pagini direcţia unei şcoli, profesori, pedagogi, elevi mai conştiincioşi, se luptă ca totul să se sfîrşească bine. Şi mai trece un an şi despre aceeaşi carte auzi: de ce e blond băiatul, de ce are pistrui şi o meşă care îi cade pe ochi... Nu subliniez numai punctul de vedere, valoarea argumentului pentru care cartea e proastă, ci faptul că n-a fost citită, altminteri ar fi observat criticul: că toţi copiii în şcoală, inclusiv inculpatul sînt tunşi cu maşina numărul 0, sau 1, fiindcă aşa cere regulamentul militar, că n-are pistrui, deşi regulamentul nu-i interzice... şi e blond fiindcă vine de la Deltă şi acolo aşa sînt copiii.

Eu înţeleg că tinerele cadre să nu aibă experienţă şi uneori să le lipsească talentul, dar nu putem admite lipsa de probitate profesională.

Şi tot în legătură cu această probitate: de ce nu găsim analizate în cronici, drumul pe care l-a parcurs scriitorul, evoluţia lui, de la o carte la alta. Unui critic care-mi găsea o vină din faptul că într-o carte bărbatul şi nevasta vorbesc în pat despre unele întîmplări din fabrică (ceea ce i se părea inadmisibil), i-am spus: citeşte „Pinza de păianjen", carte care a apărut în 1938 — e acolo o scenă identică... Totul e ca o asemenea discuţie să fie firească în împrejurările aşa cum sînt create de autor, în relaţiile aşa cum realizate de către eroi, şi nu lipite aşa cum vrea Editura, sau cum şi-a propus criticul. Şi încă ceva:

De fiecare dată cînd avem consfătuiri cu cititorii sîntem întrebaţi ce am mai scris, dacă am scris şi înainte de război, cum şi în ce împrejurări, cum am debutat în literatură... Setea de a şti a cititorului despre autorul unei cărţi care îi place, cît mai multe amănunte, de a şti cît mai mult, e impresionantă. De ce să nu-i fie satisfăcută această curiozitate? Ce avem de ascuns?

Şi fiindcă e vorba de aceste consfătuiri, ar fi interesant să se vorbească despre ele în presă, adică să se redea viu participarea însufleţită a cititorilor, întrebările lor, aprecierea lor. Ar fi destul de folositor să se poată confrunta judecata publicului, a celor pentru care în definitiv scriem, cu a specialiştilor în ale literaturii.

Ar fi interesant să se publice scrisorile cele mai inteligente, cele mai bogate în amănunte, vădind uneori ascuţit spirit critic şi chiar talent de exprimare... Scrisori ale necunoscuţilor, ale Caselor de creaţie... Unele cu timbre pentru răspuns. Tovarăşul Beniuc ştie că asemenea scrisori sosesc pe adresa Uniunii sau adresate Uniunii şi cunoaşte entuziasmul, întrebările pe care le conţin... De ce să nu le cunoască şi publicul (ba chiar criticii)? S-ar descoperi poate între cititori condeie de viitori critici. Ar afla criticii c-au apărut anumite cărţi, că anumiţi scriitori scriu... Cui foloseşte tăcerea în jurul unei cărţi, tăcere care dacă nu reuşeşte să îngroape o carte poate să îngroape la figurat sau la propriu un scriitor...

Propun mai multă agitaţie în jurul cărţilor (bineînţeles numai a celor care folosesc progresului, cauzei pentru care luptăm), o emulaţie, o agitaţie în jurul cărţilor şi nu numai a autorilor consacraţi. Fiecare scriitor are calea deschisă spre consacrare, fiecare crede şi trebuie să creadă în forţele lui... Să nu-i creăm nimănui complexe de inferioritate. Totul e de natură, în regimul nostru, să stimuleze scrisul şi să nu se taie aripi, să se ridice oameni, nu să-i dărîme. În concluzie trebuiesc împiedicate toate practicile care s-au dovedit negative, să găsim toate mijloacele care să creeze climatul viu, fecund, pasionat şi pasionant de care are nevoie creaţia literară, epoca noastră revoluţionară.

Cuvîntul tov. PETRE SOLOMON

Tovarăşi,

Aş putea spune că vorbesc de la această tribună în numele unor scriitori despre care nu se vorbeşte şi care totuşi există, fiindcă scriu şi scriu fiindcă nu pot altfel.

Avînd însă în vedere că timpul discuţiilor e limitat, voi intra direct în subiect, fără altă introducere. Mă voi ocupa de unele probleme ale poeziei, atinse numai în treacăt de tov. Dan Deşliu în coraportul său. E vorba în primul rînd de specificul poeziei, de felul în care aceasta poate şi este chemată să contribuie la înfăptuirea grandiosului fel denumit socialism. Neînţelegerea sau insuficienta înţelegere a acestui mod propriu poeziei de a reflecta şi de a cînta realitatea stă, după părerea mea, la baza multora din greşelile care s-au făcut şi se mai fac în îndrumarea practică a poeziei de către diferitele redacţii. Pavate, ca şi iadul, cu bune intenţii, aceste redacţii promovează uneori o poezie fadă şi anostă, care are meritul exclusiv de a răspunde unei tematici actuale, merit ce se transformă de altfel în contrariul său, prin faptul că bagatelizează şi chiar compromite respectiva temă. Dacă vă amintiţi, Maiakovski formula în articolul său „Cum se fac versurile" o seamă de condiţii necesare pentru munca poetică. Prima din aceste condiţii era următoarea: Să existe în societate „o problemă a cărei rezolvare nu e de conceput decît printr-o operă poetică". E vorba, cu alte cuvinte, de comanda socială.

Unii înţeleg această comandă socială într-un mod formal, îngust şi incompetent, confundînd cerinţele lor obtuze cu setea de frumos a maselor. „Problema a cărei rezolvare nu e de conceput decît printr-o operă poetică" este rezolvată birocratic, prin mijloace care se potrivesc mai de grabă altor probleme. Ecuaţia poetică, o ecuaţie cu multe necunoscute, e transformată într-o simplă adunare sau înmulţire, care înmulţeşte numărul poeziilor plicticoase dar micşorează numărul cititorilor de poezie.

Unele redacţii mai cer şi astăzi poeţilor să aducă poezii pe teme date în funcţie de necesităţile nu ale momentului — ci ale clipei, iar rezultatul este că, deşi planul tematic e îndeplinit, se nasc multe poezii hibride şi efemere. Ceea ce este curios însă, e faptul că, în goana după asemenea îndepliniri de planuri, redacţiile respective ajung să considere drept, „inactuale" o serie de teme cu adevărat permanente. Bunăoară, la „Gazeta literară", am auzit cu urechile mele că tema păcii nu ar fi chiar atît de actuală — pentru că în perioada respectivă planul tematic prevede, să zicem, lupta pentru industrializare.

Fără să generalizez, cred că asemenea practici dăinuie încă în munca de redacţie a revistelor literare, cu unele excepţii îngăduite „numelor mari".

Greşita înţelegere a specificului poeziei, sau mai bine zis ignorarea lui, face ca unele redacţii să promoveze cu uşurinţă articole de ziar versificate mai mult sau mai puţin cursiv, dar inexpresive şi ineficace din punct de vedere poetic. Şi, invers, să respingă cu egală uşurinţă poezii care, tematic, nu se încadrează în planul respectiv; poeziile de dragoste se bucură îndeosebi de acest tratament nedrept.

S-au făcut oarecare progrese în această direcţie, dar vechea bănuială de „intimism" care planează asupra poeziei de dragoste n-a fost complet spulberată. Firoşte, comanda socială există, ba e chiar în creştere, dar din păcate, furnizorii sînt nu atît poeţii contemporani, cît marii maeştri din trecut. Amintesc, în legătură cu aceasta, de cuvintele lui Gorki citate atît de oportun de tov. Ermilov la Congresul nostru:

„Dragostea, ca o temă a poeziei, cere evident folosirea unor culori corespunzătoare; şi, aici, ca peste tot, tînăra noastră poezie a rămas în urma vieţii".

A trata dragostea „ca un domeniu al unor frămîntări meschine, „neînsemnate", era pentru Gorki o absurditate — şi totuşi absurditatea aceasta o simţim încă, şi noi poeţii, şi cititorii.

În schimb, capătă cu uşurinţă „viză" asemenea poezii penibile, ca aceea publicată nu de mult în „Informaţia Bucureştiului" de înegalul poet Eugen Frunză sub titlul „Cînd scriu". Voi cita, pentru exemplificare, finalul acestei poezii, în care autorul se consideră pe sine atît de bătălos, încît vecinii din bloc ştiu, după felul cum peniţa scrîşneşte sau lunecă lin pe hîrtie, despre ce anume scrie poetul:

„Las' că ştiu şi n-am să tac:
La vecini nu eu, poetul,
Îmi trădez, cînd scriu, secretul,
Ci stiloul meu bulac...

Lin, ca paşii pe chilim,
Umblă-n vîrfu-i pe hîrtie
Dacă-i dau îndemn să scrie
Despre viaţa ce-o trăim.

Dar cînd vorba-i de vrăjmaşi,
Muşcă-n foi cu patimi crude,
Şi cînd zgîrie, s-aude
Pîn-la şaptezeci de paşi".

Se pune întrebarea: există, oare, o comandă socială expresă pentru asemenea poezii declarative şi bizare? Poate fi satisfăcută nevoia reală de poezie a maselor, cu astfel de versuri?

O poezie trebuie să aibă la bază nu o idee oarecare, ci o idee poetică. Iar ideea poetică presupune o viziune proprie a faptelor, a evenimentelor. În acest sens, cred că a avut dreptate tov. M. R. Paraschivescu spunînd (într-un articol publicat mai de mult în „Gazeta literară") că „Numai aşa, înălţindu-se la o adevărată viziune lirică a realităţilor economice şi sociale, poeţii sînt cu adevărat cîntăreţii vieţii noi din ţara noastră, iar nu apologeţii ei formali, care nu ştiu să distingă elementul semnificativ, plămada vie, carnea şi duhul unei asemenea vieţi".

„Viziunea lirică a realităţilor economice şi sociale" presupune foarte multe lucruri, şi în nici un caz reţete sau ochelari de cal. Maiakovski care îşi dădea singur comenzi, identificîndu-se cu „clasa în atac", spunea în articolul amintit înainte:

„Poezia începe tocmai acolo unde există o tendinţă. După părerea mea, versurile: „O, ce singur sînt acum pe stradă"... sînt agitatorice, întrucît cheamă fetele să se plimbe cu poeţii. Să te plimbi singur, e plictisitor. Hai, de-am scrie un vers tot atît de puternic, chemînd oamenii să se unească în cooperative!"

Indemnul partidului de a zugrăvi realităţile noi din ţara noastră şi de a mobiliza pe oamenii muncii la noi realizări, trebuie înţeles ca o chemare la producţie poetică de calitate. Acest lucru însă trebuie să fie clar nu numai poeţilor, ci şi redacţiilor. În legătură cu aceasta, aş vrea să spun că nu sînt de acord cu dorinţa exprimată de tov. Demostene Botez ca în redacţii să lucreze numai scriitori. Rezultatul ar fi şi mai prost decît cel înfăţişat de domnia sa, avînd în vedere unele triste experienţe de pînă acum. Cred că nu e doar o părere a mea, dar, de pildă, tovarăşa Veronica Porumbacu, poetă de real talent, a dovedit, în calitate de redactor la „Gazeta literară", o subiectivitate cu totul nepermisă, semnalată şi de alţii, cu alte ocazii. Această subiectivitate era împinsă atît de departe, încît poeta nu se sfia să intervină în textul altuia, modificîndu-l după un bun plac erijat în criteriu obiectiv.

În genere, la unele redacţii există, pe lîngă asemenea obiceiuri dăunătoare, o anumită indiferenţă faţă de scriitorii „mai mici". Cultul marilor personalităţi literare se îmbină cu desconsiderarea colaboratorilor neajunşi încă la faimă. Am să dau un exemplu care nu e personal, deşi l-am trăit eu însumi. Vreme de un an şi mai bine am aşteptat ca „Gazeta literară" să publice cîteva traduceri din Shelley, un poet pe care Marx îl considera că face parte din avangarda socialismului. Redacţia l-a pus pe Shelley în ariergarda manuscriselor şi, la repetatele mele întrebări, mi-a răspuns că trebuie să mai am puţintică răbdare. Din cînd în cînd eram întrebat dacă nu cumva se împlineşte vreun număr rotund de ani de la naşterea sau de la moartea poetului. Dornic să-l impun atenţiei cititorilor, am recurs la următoarea stratagemă, pierzînd nădejdea de a izbuti pe calea întrebărilor şi răspunsurilor. Am adresat tovarăşului Paul Georgescu o scrisoare ca din partea poetului însuşi, rugînd redacţia ca, avînd în vedere că se împlineşte un an de la predarea manuscrisului traducerilor, să considere aceasta drept necesara aniversare şi să publice traducerile. Ceea ce redacţia a şi făcut, după alte cîteva săptămîni. Una din poeziile traduse a întîmpinat însă rezistenţă din partea tov. Gafiţa. E vorba de un fragment din poemul „Prometeu descătuşat". Socotind că nu se ştie „cum stăm" cu legendarul erou mitologic, pe care Marx îl considera „cel mai nobil sfînt din calendarul filozofic", tov. Gafiţa ar fi vrut să nu publice respectivul fragment.

Am dat acest exemplu pentru a ilustra un fenomen negativ din viaţa noastră literară — şi anume dificultăţile artificiale, create de unii redactori, altminteri bine intenţionaţi, dar insuficient de înzestraţi cu simţul răspunderii. Fără a socoti, odată cu tov. Demostene Botez, că munca scriitorului cu redacţiile e un adevărat chin care anulează bucuria creaţiei, şi fără a nega rolul îndrumării, sînt de părere că se impune o serioasă revizuire a sistemului de lucru din redacţii, pe linia desbirocratizării lui, în aşa fel încît la durerile facerii operei literare să nu se adauge cele ale refacerii.

Mai multă căldură, mai multă preocupare de a crea colaboratorilor un climat prielnic, fără concesii neprincipiale dar şi fără jigniri, n-ar strica deloc literaturii noastre în general. Am citit cu mult interes amintirile tov. Sevastos în legătură cu „Viaţa românească" şi cu Ibrăileanu şi aş recomanda această carte tuturor redactorilor, dornici să înveţe ceva de la un clasic al criticii româneşti şi al modestiei generoase. Multe din bisericuţele existente în viaţa noastră literară şi-ar înceta activitatea dacă, în locul tămîierilor şi incriminărilor reciproce, s-ar cultiva un respect real faţă de valori şi faţă de principii.

Avem condiţii deosebit de prielnice, create de clasa muncitoare şi de partidul ei, pentru a da poporului o literatură cu adevărat demnă de epoca socialismului. Marile succese dobîndite pînă acum indică un drum ascendent.

E bine însă ca, privind în urmă, să nu vedem numai aceste succese, ci şi tot ceea ce mai frînează încă mersul înainte.

Nu trebuie să facem bilanţul literaturii noastre ca nişte contabili, ci ca nişte poeţi, punînd accentul pe îmbunătăţirile posibile şi necesare, pe saltul calitativ la care se referea Maiakovski în versurile:

„Ce muncă uriaşă ne stă înainte!
De orice om
ni-s versurile aşteptate.
Hai să muncim,
să ne curgă sudoarea fierbinte,
Să sporim cantitatea
schimbînd-o-n calitate".

Cuvîntul tov. TOMA GEORGE MAIORESCU

Îmi voi limita cuvîntul la o singură problemă care însă, după părerea mea, ocupă un loc destul de central în activitatea noastră.

Este vorba de acel ajutor în creaţie pe care-l pot oferi scriitorului, discuţiile în care analiza concretă a operei să-i dezvăluie pe de o parte succesele şi tarele, pe de alta să ridice problemele de principiu ale dezvoltării literaturii în genere. Aceste sarcini revin, aldturi de critică, după cum se ştie şi acelor forme deosebite de muncă scriitoricească care sînt secţiile de creaţie. De aceea, socot necesar să discutăm la Congresul nostru unele probleme ale secţiilor, ele rămînînd şi în continuare acel mediu în care se va desfăşura şi pe viitor o latură importantă a muncii noastre. În activitatea lor de patru ani şi mai bine, aceste organizaţii obşteşti ale Uniunii Scriitorilor au repurtat o seamă de izbînzi în munca de orientare, clarificînd probleme de creaţie, ridicînd probleme de principiu, scoţind la iveală lipsurile care grevau asupra dezvoltării anumitor genuri, arătînd prin analize de sinteză linia de dezvoltare a literaturii noastre noi.

Organizate, reorganizate, stingîndu-se în lîncezeală şi activizîndu-se din nou, secţiile în ultimii ani nu au avut nici pe departe o activitate la fel de susţinută, graficul muncii lor urcînd sau coborînd vertiginos de la trimestru la trimestru, de la secţie la secţie.

Cu tot acest ritm nesusţinut, nu se poate trece cu vederea peste activitatea rodnică şi iniţiativele preţioase ale unor secţii în ultimul an.

Folositoare, cu unele rezultate bune au fost şedinţele secţiei de dramaturgie (preşedinte M. Davidoglu) mai ales în primul trimestru al anului trecut: discuţiile în jurul coraportului lui Korneiciuk la Congresul Uniunii Scriitorilor Sovietici, discuţiile despre eroul pozitiv în dramaturgie, discuţiile purtate în jurul piesei lui Vl. Colin „Torpilorul roşu", cele mai recente în jurul raportului lui Florin Tornea despre dramaturgia noastră.

Cu toate că n-a trecut încă un an de la reînfiinţare, spre deosebire de anii trecuţi, comisia de teorie şi critică literară (preşedinte G. Macovescu, secretar S. Damian) o trecut la o muncă efectivă, ştiind să atragă în activitatea ei o bună parte a criticilor noştri de frunte. Comisia de teorie şi critică literară (care nu văd de ce nu s-ar putea transforma în secţie) a găsit forme variate şi interesante pentru antrenarea criticilor în munca ei. Este suficient să amintim de discuţiile despre criteriile de apreciere în critica literară, de discutarea sectorului de teorie şi critică literară al „Vieţii româneşti", de prima şedinţă a cenaclului de critică sau chiar de iniţiativa organizării — încă din păcate fără rezultate practice — a „Caietelor trimestriale de critică".

Rolul îndrumător al criticii în problemele literaturii a crescut şi prin participarea activă a criticilor la munca secţiilor de creaţie. Bune pilde de o asemenea colaborare sînt referatele ţinute de critici la secţia de dramaturgie şi recent la secţia de poezie. O importanţă deosebită are schimbul de opinii dintre scriitori şi critici. De aceea o mai strîngătoare participare a scriitorilor în cadrul comisiei de critică nu poate decît să contribuie la limpezirea multor probleme care frămîntă astăzi pe creatori.

Un larg interes au stîrnit două plenare ale comisiei de literatură pentru copii (preşedinte Marcel Breslaşu, secretar Mioara Cremene). Mai ales cea de a doua plenară din 1955, cu privire la problemele literaturii pentru copii, organizată împreună cu Biroul Uniunii Scriitorilor, a reuşit să atragă şi să intereseze prin participare vie cercurile cele mai largi ale scriitorilor pentru copii, redactorilor şi forurilor care se ocupă de acest sector al literaturii.

Secţia de traducători, deşi înfiinţată doar în ultimul an, a desfăşurat o activitate bogată, dovedindu-şi în scurt timp capacitatea de a deveni o adevărată şcoală în care traducătorii să-şi poată dezvolta măiestria. Discuţiile purtate arată că această comisie (preşedinte Al. Balaci, secretar Mihnea Gheorghiu) a înţeles pe deplin rostul secţiei atrăgînd în munca ei specialişti de seamă, orientînd discuţiile din plenare spre problemele fundamentale ale genului, spre analiza concretă a traducerilor.

Printre comisiile nou create este şi comisia de dramaturgie cinematografică (secretar Mihu Dragomir). Pline de învăţăminte au fost unele discuţii organizate cu participarea unor activişti ai cinematografiei. Importante sarcini revin comisiei în atragerea scriitorilor în munca ei, pentru lărgirea cadrelor de scenarişti, pentru trezirea gustului prozatorilor, dramaturgilor precum şi a creatorilor din alte genuri pentru acest gen atît de necesar dezvoltării artei noastre cinematografice.

Mai slabă a fost în ultimii ani activitatea secţiilor de poezie şi proză. Secţia de poezie s-a limitat la două acţiuni: discutarea volumului lui A. E. Baconsky şi plenara despre „Poezia zilelor noastre" (excepţînd plenara din preajma Congresului). Este drept că munca Biroului (preşedinte Maria Banuş, secretar Szász János) nu s-a limitat doar la organizarea acestor plenare. Astfel, în colaborare cu comisia de literatură pentru copii, a fost pregătită plenara „Poezia pentru copii"; s-a pus de asemenea începutul unui cenaclu de poezie, care însă nu se ştie de ce, după două şedinţe şi-a încetat activitatea, o consfătuire în problema cîntecului de masă. Dar, aceste acţiuni au rămas limitate la un cerc restrîns, nereuşind să influenţeze munca poeţilor, orientarea lor spre temele majore ale vieţii noastre. În acelaşi timp, întreaga activitate a secţiei de proză (preşedinte Eusebiu Camilar, secretar Dumitru Mircea) s-a redus la o singură plenară: „Eroul înaintat al zilelor noastre în proza actuală", exceptînd şi aici plenara din preajma Congresului, cu un nivel nesatisfăcător.

Desigur că nici activitatea secţiei de poezie, nici a celei de proză nu poate fi apreciată după numărul şedinţelor. Mania şedinţelor trebuie combătută cu toate vehemenţa. Cît mai puţine şedinţe, dar cît mai bogate în conţinut, cît mai variate, — iată care cred că ar trebui să devină lozinca etapei de după Congres. Cît mai bine organizate, cît mai interesante, un schimb într-adevăr liber de aprecieri şi opinii. Practicii de dădăceală a scriitorilor trebuie să-i facă loc o atmosferă vie de creaţie, bazată pe un larg, foarte larg schimb de idei. Doar e limpede pentru oricine, că munca de îndrumare scriitoricească se pretează cel mai puţin şablonului, refetelor mecanice. Ea este prin esenţa ei o muncă individuală, de aceea şi şedinţele secţiilor trebuie apreciate nu după numărul lor, ci după conţinutul lor, după calitatea lor, după felul în care reuşesc, subliniind specificul, să ajute la o mai bună înţelegere a problemelor măiestriei artistice.

De aceea, în aceste zile ale primului Congres al scriitorilor din ţara noastră, e bine să aruncăm o privire fugară asupra unor probleme de conţinut ale secţiilor. Numai astfel ne vom putea da seama de ce, fără să negăm că unele discuţii au prezentat un interes destul de viu, şi au avut efecte pozitive, secţiile de creaţie nu s-au achitat de sarcinile lor, iar scriitorii, pe bună dreptate, nu pot fi mulţumiţi de activitatea secţiilor.

Care sînt lipsurile generale în munca secţiilor de creaţie? Ce împiedică buna îndeplinire a rolului important pe care-l au în viaţa scriitoricească?

În primul rînd, cred că trebuie să vorbim de lipsa de îndrăzneală în abordarea problemelor mari ale literaturii noastre, teoretice şi practice, frica de a le pune deschis, ascuţit şi principial, fără a ţine seama de persoane. Mirosul de tămîie sufocă nu numai critica noastră literară, cum pe drept s-a subliniat la Congres, dar fumul el înecăcios a pătruns şi în secţii, sufocînd discuţiile.

Raportorii îşi construiesc de multe ori referatele după principiul ca nu cumva „să ulte sau să supere" pe cineva, în enumerări cazone, ataşînd la „lipsuri" probleme lăturalnice, mărunte, fără însemnătate.

Acelaşi aspect al fugii de răspundere, al lipsei de cutezanţă, este şi sistemul în care sînt selectate exemplele negative. Un exemplu grăitor i-a constituit referatul lui D. Micu: „Poezia zilelor noastre". Aici, în loc să se atace frontal cauzele oboselii şi încetinirii în ultimul timp a poeziei, scăderea efectului ei agitatoric, oferindu-se în acest sens exemplele cel mai elocvente, s-a recurs la bagajul de exemple (ce-l drept şi el destul de voluminos) pe care-l oferă poeţii începători publicaţi în almanahurile de provincie! Desigur, un asemenea referat şi discuţiile care l-au urmat (la care au participat prea puţin poeţii) n-au putut demarca cu claritate nici obiectivele care trebuie atinse, nici să mobilizeze poeţii spre temele majore, generalizatoare. Acolo unde referenţii reuşesc să spună cu îndrăzneală şi principialitate (asta nu exclude gusturile lor personale, ci, dimpotrivă, le subliniază din plin) problemele dezvoltării unui anumit gen sau specii (de exemplu, Marcel Breslaşu la secţia de literatură pentru copii, S. Iosifescu la secţia de dramaturgie, S. Bratu la secţia de proză) şi discuţiile se desfăşoară la un nivel înalt, ridicînd limpede obiectivele dezvoltării viitoare.

Unele secţii de creaţie nu acordă suficientă atenţie problemelor mari, ideologice, în orientarea creaţiei. Astfel, secţiile de proză şi poezie n-au organizat nici pînă astăzi plenarele de analiză a problemelor dezvoltării genurilor în lumina documentelor Congresului al II-lea al P.M.R. De altfel, cazul Jar nu este decît o ilustrare vie a slabei munci ideologice duse de Biroul Uniunii în rîndul scriitorilor.

În cadrul altor secţii, în discutarea problemelor mari, îşi face loc de multe ori o formală înţelegere a sarcinilor, negăsindu-se întotdeauna mijloacele cele mai potrivite pentru ca discuţiile să intereseze. Astfel, unii referenţi, în loc să se orienteze spre unele probleme centrale, limitîndu-le sfera, dîndu-le astfel un obiectiv precis, caută să abordeze toate problemele, ţinînd referate interminabile şi bineînţeles cu eficienţă scăzută. (De ex.: referatul de patru ore al lui N. Moraru despre sarcinile dramaturgiei în lumina documentelor Congresului al II-lea al P.M.R.). Aceste referate nu numai că-i obosesc pe ascultători, dar le sustrag atenţia de la problemele centrale, iar discuţiile devin abstracte, dispersate în problematică, superficiale.

Congresul al II-lea al P.M.R. precum şi Salutul C.C. la Congresul nostru subliniază ca una din sarcinile fundamentale ale noastre, orientarea spre temele cele mai importante ale realităţii noastre contemporane, spre sectoarele fundamentale ale construcţiei. Aceasta ar fi trebuit să stea în centrul activităţii secţiilor în ultima perioadă. Este suficient să amintim însă că nu a format obiectul special al plenarei nici unei secţii de creaţie analiza succeselor şi greutăţilor în realizarea artistică a uneia dintre temele majore ale vieţii noastre: OGLINDIREA ÎN DIFERITELE GENURI A FAPTELOR ŞI VIEŢII OAMENILOR DIN INDUSTRIE.

De multe ori sînt prea vaste înseşi temele abordate în referate. Ne gîndim dacă în locul unei plenare ca: „Eroul pozitiv în dramaturgie", temă extrem de cuprinzătoare, n-ar fi fost mai indicate discuţii cu sfere mai limitate: „Eroul pozitiv în comedie", „Eroul pozitiv în dramă", etc., ţinîndu-se seama de specificul lor. Diferite sînt mijloacele şi procedeele artistice în construcţia unuia sau altuia. Interesante ar fi fost şi teme ca: „Chipul muncitorului înaintat în piesele noastre", sau „Eroul satelor noastre în dramaturgia contemporană", etc. Dar desigur aici nu este vorba doar de dramaturgie. Aceste observaţii se referă la activitatea tuturor secţiilor.

Practica arată că cele mai interesante şedinţe au fost acelea în care s-au discutat probleme concrete, lucrări literare concrete, pornindu-se de la analize concrete, atente, făcute cu competenţă, la sinteze şi generalizări.

Asemenea discuţii permit adîncirea problemelor de măiestrie, constituind într-adevăr un ajutor pentru creatori, ca în cazul discutării versurilor publicate în „Viaţa românească" a piesei „Torpilorul roşu" de Vl. Colin. Acelaşi lucru s-a întîmplat în secţia de dramaturgie cinematografică la discutarea scenariului lui Dragoş Vicol, „Ripa Dracului".

Totuşi, secţiile folosesc încă prea puţin această formă de activitate. N-au fost discutate primele piese ale Anei Novac — despre care există opinii contradictorii chiar în sînul biroului secţiei de dramaturgie —, volumele de debut ale poeţilor tineri sau ultimele volume ale maeştrilor poeziei noastre, — atît de discutatele romane ale lui Francisc Munteanu şi Titus Popovici, scoţîndu-se în evidenţă îndrăzneala cu care cei doi tineri scriitori au abordat teme noi şi importante, actualitatea versurilor şi specificul lor, al unuia dintre poeţii noştri cei mai valoroşi, despre care din păcate nici nu s-a amintit la Congres, — Dimos Rendis, interesanta experienţă a lui Petru Dumitriu în munca sa la „Pasărea furtunii" etc., etc.

Un alt neajuns important în activitatea secţiilor este absenţa de multe ori a unui adevărat spirit comunist de muncă. E foarte slab dezvoltat la mulţi dintre scriitorii noştri simţul unei critici şi autocritici principiale. Sînt scriitori care nu suferă nici cea mai uşoară critică. (De altfel, acelaşi lucru se poate spune şi despre unii critici, ceea ce s-a văzut şi la Congres). Ei sînt gata întotdeauna să vadă cauzele criticii în motive exterioare şi nu în propriile lipsuri ale lucrărilor lor.

De multe ori discuţiile se desfăşoară într-o atmosferă de tămîiere reciprocă. Astfel, la plenara secţiei de poezie, comparerea lui A. E. Baconsky cu Hesiod şi Eminescu numai folositoare n-a putut fi dezvoltării poeziei acestui poet interesant dar cam plin de sine. Din păcate această slăbiciune de caracter a lui A. E. Baconsky se reflectă uneori în mod supărător şi în poezia sa. De aceea, de mai mult ajutor l-ar fi acestui poet original dezvăluirea deschisă şi sinceră ale acelor lipsuri care grevează încă asupra poeziei sale: egocentrismul, individualismul.

Multe daune aduce bunei desfăşurări a criticii spiritul de grup. Rădăcinile acestui spirit, adînc înfipte în viaţa literară, nu vor putea fi smulse pînă cînd interesele dezvoltării literaturii nu vor fi puse de către fiecare din noi — şi nu teoretic, ci concret, foarte concret — mai presus de interesele şi supărările personale.

Faţă de munca secţiilor se observă şi un interes insuficient din partea multor maeştri ai literaturii noastre. Şi ce ajutor substanţial ar putea da secţiilor prin bogata lor experienţă scriitoricească maeştrii ai cuvîntului, precum: Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Geo Bogza, Zaharia Stancu, Demostene Botez! Cum s-ar înviora secţia de proză, dacă în cadrul ei mai activă ar fi prezenţa lui Petru Dumitriu, Eusebiu Camilar, Marin Preda, sau a unor scriitori mai tineri ca Titus Popovici, Francisc Munteanu, Dumitru Mircea!

În măsura în care vor fi găsite acele forme de lucru care să facă şedinţele interesante — atractive şi folositoare în acelaşi timp, — izgonind pentru totdeauna din viaţa secţiilor căscatul şi discuţiile de dragul discuţiilor, şi participarea celor mai largi cercuri ale scriitorilor va fi mai numeroasă. Căci măsuri administrative în viaţa secţiilor nu pot da roade.

O cauză a acestor neajunsuri generale, proprie în mai mare sau mai mică măsură tuturor secţiilor, este insuficienta preocupare a fostului Birou al Uniunii de munca lor, pe de o parte, pe de alta şi faptul că, în ultimii ani, Birourile secţiilor nu s-au prezentat în faţa adunărilor generale cu dări de seamă asupra muncii desfăşurate, n-au fost alese în chip democratic noi birouri ale secţiilor. Cred că acest lucru se cuvine să-l facem într-o etapă cît mai apropiată.

Desfăşurarea unui larg schimb de păreri în şedinţele de secţie va ajuta fără îndoială să se găsească forme noi şi interesante de muncă, să se dezvăluie cu curaj lipsurile, cu ele să poată fi învinse, ca secţia de creaţie să devină un mediu cu adevărat de creaţie, de neînţeles scriitorului. Un mediu de creaţie care să ajute afirmării gusturilor celor mai deosebite, nuanţelor de stil, curentelor. În această nouă Birou al Uniunii Scriitorilor poartă o grea şi mare răspundere.

Cuvîntul tov. IOANA POSTELNICU

Antevorbitorii mei au atins destul de ascuţit problema pe care mi-am propus să o ridic înaintea dumneavoastră. Cu toate astea, nu renunţ la cele cîteva minute acordate (vor fi mai puţin de 15), socotind că nu strică să subliniez şi eu, după cum vor mai sublinia desigur şi alţi vorbitori, problema care constituie „oful nostru" al tuturor, începînd cu tînărul scriitor Nestor, amintit de tovarăşul Demostene Botez, pînă la tovarăşul Zaharia Stancu, al cărui îndemn de altfel, de a lepăda sfiala, îl urmez acum.

*Pentru exemplificarea celor ce doresc să vă înfăţişez, îngăduiţi-mi să mă folosesc de o reprezentare vizuală. Imaginaţi-vă un front de o sută-două sute sau chiar mai multe sute de oameni, care au misiunea de a străbate un teren semănat cu obstacole, pentru a ajunge la o ţintă. Acest front de oameni, alcătuit din toate vîrstele, avînd întrînşii înzestrări mai mari sau mai mici, fiecare după structura lui, pornesc îndemnaţi de aceleaşi tel, animaţi de aceleaşi dorinţe. În drumul lor, fiecare dintre ei se foloseşte de mijloace proprii, spre a birui obstacolele, fiecare face ce ştie mai bine şi cum se pricepe mai bine

Cuvîntul tov. TUDOR MĂINESCU

Dacă mi s-ar fi dat cuvîntul, lucru care ar fi fost cu putință dacă cel care au avut această distincție s-ar fi supus recomandației de a scrie aceste cuvîntări și de a nu ține mai mult de 15 minute, aș fi spus următoarele:

Deși nu sînt vorbitor, nu mi-am scris cuvîntarea mea deoarece aît văzut că, deși scrise, cuvîntările celor care apucă să vorbească depășesc timpul fixat, începînd cu raportul general care a ținut cîteva ceasuri.

Desigur că a dezvoltat probleme interesante și, deși scris, cum am spus, raportul a citat nume, pe unele repetîndu-le de cîteva ori și pe altele ignorîndu-le cu totul.

Dacă scriam, se întîmpla și atunci ca fie obicei să rup și să șterg încît pierdeam un timp prețios, acela de a asculta și de a urmări dacă se vorbește cît de cît și de mine în vreun raport.

Nu s-a vorbit nimic și nici timp n-a fost să mi se dea cuvîntul.

Vedeam și ascultam cum alții ignorau consemnul de a nu vorbi decît 15 minute și eu cu hîrtioara așteptam cu emoție să fiu strigat. N-aș fi vorbit decît cinci minute, poate nici atît, dar nu s-a putut. Mă simțeam rușinat că am fost delegat de către tovarășii mei și nu pot rosti din partea lor nici un cuvînt. Trebuiau să aleagă pe un altul care ar fi impus biroului și i-ar fi dat cuvîntul. Aș fi spus că simt uimit că în pofida îndrumărilor Congresului al II-lea al partidului și a cuvîntării tov. Miron Constantinescu, nu s-a dat nici o atenție satirei și umorului și că conducerea Uniunii n-a făcut nimic în acest sens.

Aș fi spus că se frînează dezvoltarea acestui gen, menajîndu-se susceptibilitatea unor oameni la care bănuiesc că s-ar referi, mai ales sînt menajate personalitățile literare care exercită efemer, cum s-a rostit Petru Dumitriu — adevărate dictaturi.

Am fi spus că, luptînd mult, de-abia am strecurat cîteva lucruri în „Gazeta literară" și că în volum cele mai multe epigrame au căzut.

Aș fi spus că la „Viața romînească" conducerea a refuzat să publice epigrame pe motivul că tradiția revistei nu o permite, uitînd că și în trecut și în zilele noastre au fost publicate și epigrame originale și traduceri de epigrame. Uitînd că s-au publicat parodii semnate misterios C. Adam, dar care se știa cine se ascunde sub acest nume — cu un caracter evident polemic.

Uitînd că chiar actuala conducere a publicat catrene pe care tradiția le suporta, dar care conținînd umor sau satiră, le interziceau.

Satira și umorul puteau să se extindă în parodii lungi, nu însă în patru versuri:

Cutare critic e spiritual
Dar nu-i plac epigramele de fel
Căci în materie de spirit, el
Se mulțumește cu cel personal

Aș fi mulțumit totuși revistei „Steaua" de la Cluj, unde am găsit înțelegere publicînd chiar o epigramă care se referea la redactorul-șef, poetul de mare talent A. Bakonsky. Aș fi mulțumit totuși poeților Cicerone Theodorescu, Mihu Dragomir și Veronica Porumbacu, care m-au ajutat prin referatele lor să scot volumul „Flori și ghimpi" la ESPLA, după doi ani de la depunerea lui.

De cînd cu volumul meu
Ce să spun? e fapt real
Am slăbit și scad mereu
Din volumul personal.

Și, în sfîrșit, poetului Demostene Botez, care mi-a rezervat Cronica rimată de la „Tînărul scriitor".

Toate astea n-ar fi ținut nici cinci minute, dacă mi s-ar fi dat cuvîntul cerut stăruitor:

Cuvîntul l-am cerut și eu
Dar văd că vă lăsați cam greu
Prea mult să știți că nu insist.
Vi-e teamă de... epigramist.

Din depărtare dacă ești
Mai repede aici vorbești.
Distanța de-i criteriu... ergo
Și eu viu din Bariera Vergu.

Deși cuvîntu'nu-i citit
Nu este lung și nici pedant
Și de va fi îngăduit
Va fi chiar poate elegant.

Dar nu mi s-a dat, deoarece trebuiau să aibă loc răfuielile personale, care puteau să lipsească.

Cuvîntul tov. SAVIN BRATU

Tovarăși,

Aș vrea, în primul rînd, să-mi exprim emoția care mă încearcă urcînd la această tribună a Congresului Scriitorilor. Vă rog să-mi îngăduiți să nu mă refer la însemnătatea generală a Congresului nostru, ci la o chestiune și la un sentiment personal: dacă acum cincisprezece ani, cînd aveam vîrsta și funcția socială a ucenicului nu în ale literaturii și nu în ale culturii, cineva mi-ar fi spus că voi defini cîndva un mandat de delegat la un Congres al Scriitorilor, fără îndoială că l-aș fi privit ca pe un om care-și bate joc de visurile mele sau, în cel mai bun caz, ca pe un visător utopic. Recunoștința adusă partidului nostru nu este și nu poate fi un sentiment uniform, același în conținut pentru fiecare dintre noi. Personal îmi închipui că acest sentiment s-a format și s-a întărit, în fiecare dintre noi, ca un sentiment aparte, unic. Un asemenea sentiment este; în același timp însă, o chestiune personală și una reprezentativă, generală, exprimînd rădăcinile cele mai diferite ale atașamentului nestrămutat față de cauza clasei muncitoare, față de cauza socialismului. De la tribuna Congresului, stăpîn pe mandatul cu care m-au cinstit tovarășii mei, vreau să arăt aici cît de indisolubilă este, și nu poate fi altfel, legată conștiința mea, de conștiința că datorez totul, întregul sens al vieții mele, partidului. Sărăcia poate determina, la vîrsta căutărilor adolescente, o amară filozofie a resemnării, a inutilității tatentatut și aspirațiilor creatoare, a tristeței soartei omenești. Cel puțin, în ceea ce mă privește, am trecut pragul tinereții încercînd adeseori apăsarea unei asemenea filozofii, pentru care nu era nevoie de nici un fundament teoretic. Partidul mi-a dat o filozofie a vieții, care a schimbat deznădejdea în revoltă și resemnarea în ambiție creatoare. Poate de aceea ,odată ce am pus mîna pe condei, încercînd să-mi realizez visul vechi de a fi un slujitor al scrisului, am pus accentul în primul rînd pe intensitatea activității mele, poate supărînd grozav pe unii, în orice caz cîștigînd drept apreciere exclusivă că sînt un critic „activ". Da, înainte de orice, mă angajez aici, în fața Congresului, să rămîn un critic activ, o conștiință care să înregistreze și să reacționeze la cît mai multe din fenomenele vieții literare actuale. Nu vreau să fiu un procuror care apare din cînd în cînd, aducînd o sentință zdrobitoare sau un certificat de liberă trecere în Parnas. Urăsc acest mod de a activa în critica literară, pînă în particularitățile sale de detaliu, pînă la tonul înfatuat de monopolizator al principialității, pînă la vocea gravă din ședințe și la vorbăria demagogică, înlocuind argumentarea și analiza. Nu năzuiesc nici la poziția de mare critic de prestigiu, prea mulțumit cu sine, dispus să apară din cînd în cînd, rafinat și distins, onorînd o carte sau o problemă, arătînd altora cît de proști și de naivi sînt.

Partidul mi-a dat posibilitatea să-mi depășesc situația de autodidact, să învăț, ca alții, fie chiar cu mare întîrziere, în formele organizate ale școlii. În 1944, mi s-a întors spatele cînd am vrut să lucrez într-un colectiv de intelectuali, pentru că nu aveam școală. Azi, spre plăcerea unora și spre neplăcerea altora, am și diplome, dar mai ales am siguranța că sînt și eu, ca și alții, un intelectual, *chiar dacă nu pur singe. Datorez partidului și această conștiință a forței mele și, de aceea, nimic nu mă poate face, vreodată, să nu mă consider un intelectual care-și consacră toate puterile, în domeniul său, luptei partidului.*

Mi se pare că, la baza activității fiecărui critic literar, trebuie să stea o anumită concepție despre finalitatea activității sale, despre metodele considerate drept cele mai potrivite pentru îndeplinirea acestei activități.

Bineînțeles, în scurtul timp pe care-l am la dispoziție, nu aș putea dezvolta opinia pe care o am despre scopul și metodele criticii literare. Permiteți-mi să enunț însă cîteva chestiuni care mi se par potrivite pentru o viitoare discuție, la care aș îndrăzni să chem în Congres și după încheierea Congresului, atît pe critici, cît și pe beletriști.

În primul rînd, în ceea ce privește semnificația criticii, rolul ei în dezvoltarea artei. Nu mi se pare normală stabilirea unei ierarhii, între literatură și critica ei. Critica este, împărtășind părerea lui Belinski, „conștiința realității". „Astfel — se întreabă Belinski — ce sînt Boileau, Batteux, Laharpe? Conștiința clară a ceea ce se exprimase nemijlocit (ca fenomen, ca realitate) în operele lui Corneille, Racine, Molière și La Fontaine. În acest caz, nici arta n-a creat critica, nici critica n-a creat arta, ci amîndouă au izvorît dintr-un spirit unic, comun al epocii. Și una și cealaltă reprezintă în egală măsură conștiința epocii. Dar critica este conștiința filozofică, în timp ce arta este conștiința nemijlocită". De altfel, sînt convins că adevărații creatori de artă apreciază just spiritul critic și, mai mult, sînt ei înșiși criticii propriei lor opere și ai altora, chiar dacă nu publică analizele și concluziile lor. Sînt martor că tov. Z. Stancu însuși, care, aparent, s-a războit aici cu critica, prețuiește extrem de mult spiritul critic și apelează la ajutorul lui încă înainte de a-și da o carte la tipar. Cred că o anumită repulsie a creatorului se adresează nu spiritului critic propriu-zis, ci tendinței de a transforma critica în magistratură, în organ nu numai legislativ, dar chiar și executiv. E normal ca scriitorul să nu iubească pe acei critici literari care au postura unor „agenți de circulație". Cred însă tot atît de mult că nu poate fi rău primită o critică literară care, de pe poziție principială, intransigentă, se apleacă cu grijă asupra muncii creatorului — și a creației altor critici — respectînd-o și ajutînd-o, nu minimalizînd-o, denigrînd-o sau disprețuind-o. Așa cum arăta salutul Comitetului Central, „Partidul condamnă cu asprime critica distructivă, fără temei, lipirea de etichete..."

E vorba însă de a combate înclinarea unor critici de a monopoliza competența critică și principialitatea, lucru inacceptabil, în egală măsură atunci cînd e vorba de un dogmatic sociologist-vulgar, de un dogmatic estetician, sau chiar de un critic realmente competent.

E vorba, apoi, de faptul că scriitorului — după părerea mea — nu trebuie să i se impună observațiile critice ci, ca să zic așa, să i se ofere, pentru ca el să selecteze și să-și însușească ceea ce concordă cu viziunea lui artistică, cu propriul lui spirit critic.

E vorba, în sfîșit, de a ne strădui ca, prin activitatea noastră, să fim într-adevăr, cum spunea St. Beuve, „secretari ai opiniei publice", ceea ce coincide în esență cu definiția lui Belinski și înseamnă că trebuie să fim secretarii opiniei publice a epocii noastre, a poporului constructor al socialismului, o formă a conștiinței epocii noastre.

Aici se pune însă problema misiunii noastre de a educa ideologic *și artistic publicul cititor.*

De aceea, exprimarea opiniei publice nu înseamnă însușirea unei atitudini „codiște". Nu e un argument, de pildă, cel adus odată de tov. A. G. Vaida, precum că frizerului său îi place cutare roman, nici cel adus de tov. Dan Deșliu în coraportul său, că Eugen Frunză culege și aplauze. Publicul nostru este azi imens, atinge proporțiile poporului nostru însuși, știutor de carte, al cărui grad de cultură, exigență artistică și ideologică, crește necontenit.

Criteriul trebuie să fie cel al exprimării opiniei publice înaintate, al exigenței maxime dovedite. Cuvîntul care ni l-a adus aici reprezentantul muncitorimii de la „Grivița Roșie" a dovedit, cred, că gustul și orientarea asupra valorii artistice sînt dezvoltate mult și, fără îndoială, cărțile amintite de el, cele mai citite în atelierele Griviței, sînt într-adevăr valori incontestabile sau fenomene reprezentative ale literaturii noastre noi.

Dar cum ne putem îndeplini misiunea de a ajuta prin spiritul nostru critic creațiile și de a contribui la educarea maselor cititoare? Aceasta este o a doua problemă și cea mai dificilă, pentru că se referă la înseși metodele noastre de lucru. Cum s-a mai discutat în presa literară, îndeosebi de către L. Raicu și H. Bratu, avem azi, frecvente, diferite modalități de critică literară. E suficient să amintim sistematica și competența analiză critică pe care o obișnuiesc Ovid Crohmălniceanu sau Silvian Iosifescu; formele variate, eseistice, ale articolelor lui Paul Georgescu, incontestabil artistice; articolele Verei Călin, inteligente și cu degajare încărcate de bagajul culturii universale, comentînd opera de obicei pe una din dimensiunile ei esențiale; modalitatea exegezei de detaliu, a interpretării textului pe etape a lui M. Petroveanu; modalitatea de a axa totul pe specificul scriitorului, evidentă și de pe acum realizată surprinzător, cu talent, de D. Micu; detalierea analizei, cu accentul pe analiza personajelor, remarcabilă la tineri ca S. Damian și L. Raicu. Toate acestea reprezintă împreună fenomenul dezvoltării stilurilor și gusturilor în critica epocii noastre, bazată pe concepția marxist-leninistă despre artă și societate. Pentru care optăm? Aceasta e o întrebare ce se pune mai puțin pentru cititor, care poate agrea firesc mai multe modalități, cît pentru critic. Punctul meu de vedere mi l-am mai expus și, dacă se va deschide o discuție în această privință, mi-l voi putea lămuri mai bine. În esență însă socotesc necesar să combatem atît dogmatismul cît și liberalismul. Principalul este să găsim mijloacele pentru a porni întotdeauna în critica literară de la analiza imaginii artistice, pentru a înțelege cum reflectă ea o anumită problematică, veridicitatea acestei reflectări, și căror factori se datorește forța (sau lipsa de forță) a expresivității ei. Nu cred că se poate face critică literară fără a căuta nota specifică a personalității scriitorului, esențială în explicarea forței artistice și procedeele sale artistice. Numai astfel, cred, vom putea să ne aducem contribuția la condamnarea efectivă, pe care ne-o cere partidul, a tendințelor de a se ignora trăsăturile specifice ale creației literare, a tendințelor de nivelare și uniformizare a ei.

Cînd vorbesc de procedee nu mă refer la așa-numitele procedee tehnice, ci la însuși specificul viziunii artistice a unui scriitor: la alegerea temei și la fixarea subiectului, la ansamblul personajelor sale și la modul tratării lor, la orizontul imaginilor, la modul de compoziție etc... Această înțelegere a criticii, pe care am vrut și vreau s-o pun la baza cronicilor mele, implică necesar o poziție ideologică fermă, o discutare a conținutului exprimat în operă prin forme specifice unice, o analiză a ceea ce este esențial în arta proprie a scriitorului, în aprecierea valorii operei sale. Știu bine că nu am izbutit decît prea puțin pînă acum, și că în unele cronici accentul a căzut unilateral pe analiza unor aspecte secundare ale operei. De aici noul „ism" — tehnicism — cu care am fost onorat. Sînt convins că minuțiozitatea analizei tehnice este și ea folositoare, mai ales cu scop didactic, dar nu poate avea decît un rol adiacent în practica unei critici literare curente, mai ales nu se poate dezvolta în dauna esențialului. Sînt convins că o hipertrofiere a analizei tehnice nu explică nimic nici din valoarea artistică, nici, cu atît mai puțin, din mesajul ideologic al operei.

Fermitatea ideologică chezășuiește și justa apreciere a operei, și justa echilibrare a componentelor analizei literare. Trebuie să ne clarificăm la un înalt nivel problemele ideologice care se pun în legătură cu creația. Liberalismul în critica literară se manifestă și prin pasivitatea față de interpretările eronate, confuze, dogmatice sau formaliste, exprimate în unele articole referitoare la același subiect ca acela pe care îl tratezi tu însuți. Nu odată am dat dovadă de o asemenea pasivitate.

O ultimă problemă în legătură cu critica literară și cu propria mea activitate, pe care mi se pare firesc să mi-o cercetez în fața Congresului, este aceea a stilului. *Cred că e o problemă care nu se rezolvă pur și simplu prin combaterea stilului „sclifosit" și apa mai departe. Trebuie făcută o distincție între căutarea justă a unei expresii cît mai complete, chiar cît mai complexe, a unui fenomen atît de complex cum este arta; și, pe de altă parte, între falsa căutare de a apărea cît mai cult, mai rafinat și mai savant, chiar cît mai greu accesibil neinițiaților.*

Una e să spui, de pildă, că opera cutare e valoroasă pentru că personajele trăiesc și alta e să încerci, pe cît posibil, să arăți ce înseamnă această că „personajele trăiesc". Atunci te chinuiești să explici aceasta, apelînd la noțiuni de estetică și filozofie, recurgînd uneori la termeni tehnici, etc... Claritatea stilului e necesară întotdeauna, dar e explicabilă expresia uneori chinuită, care arată că procesul de exprimare n-a fost terminat, n-a fost elucidat. Față de un asemenea fenomen trebuie întrebuințată arma criticii tovărășești și trebuie mărită exigența în ceea ce privește limpezimea expresiei. Îmi dau seama că, nu o dată, am păcătuit în această direcție, dînd fraze greoaie, insuficient de proprii ideii pe care am vrut s-o exprim.

Pe de altă parte, aș vrea ca, împreună cu mine, mulți tineri critici să recunoască faptul că adeseori căutarea explicabilă se îmbină cu acea falsă căutare de care am vorbit. N-am să uit că, în manuscrisul unui tînăr am găsit tăiat cuvîntul „citit", înlocuit cu cuvîntul „lecturat". N-am să uit nici că întîlnindu-mă cu un tovarăș din altă muncă decît cea literară, pe care încerc s-o fac acum, am primit următoarea observație: „mă, omule, îmi place cum scrii, dar în ultima vreme prea ai început să-l imiți pe cutare critic și să scrii „savant". Trebuie să recunosc aici că am avut, acum cîtăva vreme, un sentiment de jenă nejustificat, cînd cineva mi-a spus, puțin îngăduitor, că sînt un critic „popular", cam în genul lui Ibrăileanu. Nu-i exclus ca, de-atunci, să fi avut înclinația, pe care nu mi-aș fi recunoscut-o, de a-l contrazice și de a dovedi că... pot fi mai arătos decît marele nostru Ibrăileanu. Vreau să sper că îmi voi putea îndeplini angajamentul pe care mi-l iau aici de a da cronicilor mele, de-acum încolo, cu mai multă consecvență, o expresie cît mai limpede și, într-adevăr, cît mai populară.

Cuvîntul tov. SILVIAN IOSIFESCU

Aș vrea să vorbesc despre una dintre problemele fundamentale și în aparență simple ale criticii. În aparență atît de simple, încît adesea le uităm și le abandonăm la marginea drumului. E vorba de întrebările esențiale pe care le presupune actul critic. Nu vom cere fiecărei note, articol sau studiu să înceapă cu un fel de chestionar. Dar se poate vedea cu ușurință în orice producție critică, fie că se măsoară cu rîndurile, fie cu volumul dacă există — implicit — vreun răspuns limpede la aceste întrebări.

Printre ele „pentru cine scriem?" îmi pare de primă importanță și faptul că ea a fost folosită demagogic și vulgarizator nu-i scade de loc semnificația vitală.

Într-adevăr, umbra prolecultismului — să mă ierte tovarășul Dan Deșliu că folosesc o formulare atît de neștiințifică — a tins să acopere problema și deci s-o compromită. Întrebarea a fost folosită ca o măciucă menită să zdrobească orice încercare de a depăși cele cinci idei simplificate și cele două sute de cuvinte — bagajul intelectual masiv al bunului proletcultist. Poziția a fost chiar teoretizată. Plini de o înduioșătoare solicitudine față de crerul cititorului și de al lor propriu, prevalîndu-se de un mandat din partea cititorilor — mandat pe care aceștia nu i l-au dat niciodată — campionii inculturii contraziceau violent și linia partidului în literatură și întregul spirit al revoluției culturale.

Partidul ne-a cerut și ne cere stăruitor ridicarea nivelului teoretic — în critică și pretutindeni. Revoluția culturală se desfășoară sub semnul cuvintelor leniniste, imprimate peste tot și în inima oamenilor, care preconizează studiu și iar studiu.

Este cert că ceea ce s-a realizat în critică în anii aceștia s-a obținut și se obține prin combaterea necruțătoare a celor care confundă caracterul popular cu vulgarizarea și simplificarea.

Întrebarea pentru cine scriem a fost folosită demagogic, dar ea rămîne fundamentală. Și fapt este că se uită uneori pentru cine și pentru ce scriem. Complicarea artificială se opune doar în aparență simplificării. Amîndouă sînt sterile și primejdioase. Pălăvrăgeala alexandrină nu îmbogățește ideile unui articol, așa cum versurile marinetțiste sau gongorice n-au îmbogățit literatura italiană, sau spaniolă din vremea respectivă. Iar artificializarea limbajul critic nu-l nuanțează, ci îl transformă în rebus, adeseori involuntar, dar puternic comic.

Chiar cînd nu uităm în teorie să pomenim de obiectivele de bază ale criticii, să amintim că ea verifică raportul dintre operă și viață, că trebuie să-l ajute și pe scriitor și pe cititor, uităm uneori de toate acestea în practică. Neglijarea obiectivelor criticii ia forme diverse, care s-au făcut destul de neplăcut simțite în ultima vreme: ermetizarea expresiei, esoterizarea ei, gratuitatea operației critice, ș.a.m.d.

N-o să mai revin asupra primejdiei unui limbaj criptic pe care cei ce-l utilizează îl socotesc probabil un semn de distincție și savantlîc. „Cu cît mai neînțeles e, cu atît e mai profund" scrie un poet din trecut. Pseudoscientismul care improvizează pe loc diverse categorii estetice foarte șubrede, pseudoerudiția care utilizează copios pe clasici — pe bază de cataloage, prețiozitatea care face salturi mortale stilistice pentru a spune cele mai banale lucruri — sînt cîteva aspecte principale ale ermetizării expresiei.

În templul unei asemenea critici pătrunzi adesea după un cuvenit stadiu de inițiere. Trebuie să cunoști fapte și persoane, să știi să citești printre, pe de-asupra și dincolo de rîndurile tipărite. Aș vrea să dau un singur exemplu. Se știe că dorința — divers exprimată — pentru înviorarea procedeelor critice, pentru folosirea ironiei fără meschinărie și fără spirit de răfuială, pentru ciocnirea scăpărătoare de idei a fost satisfăcută adesea într-un mod bizar. Se întîlnesc în revistele noastre, în „Gazeta literară" în „Viața romînească" și în „Steaua" sau „Iașul literar" diverse note semnate aproape exclusiv cu inițiale în care ca într-o mare dar nu prea unită familie, criticii vorbesc de ale lor și se înțeapă pe unde apucă.

Iată de pildă, pe un tînăr critic inteligent și înzestrat, care a început în ultima vreme să activeze cu spor într-unul din domeniile mai în suferință — în estetica literară, pe tov. Horia Bratu. În numărul 5 din anul acesta al „Vieții romînești", dînsul publică o notă „Omul la modă". După primele rînduri îți s-ar părea că e vorba de creionarea cam neclară a unui tip satiric. Dar tonul revendicativ străbate îndată. M-a jenat în această notă tocmai ceea ce a provocat entuziasmul tovarășului Petru Dumitriu. M-a izbit tendința aluzivă, lipsa de interes mai larg a unei note croite după calapodul foarte vast al „caracterelor" lui La Bruyère. Între cele două războaie, răfuiala lua adesea forma cea mai verde. De la aluzia la părinți, de la acuzațiile reciproce de plagiat, de falsificare de diplome și de moravuri sexuale împotriva naturii, pe care le întîlneam în vechile polemici am ajuns astăzi la portretul subtil. E fără îndoială un progres. Nu mi se pare însă îndestulător. Între altele, pentru că în această distracție de familie a criticii e total neglijat un factor: cititorii.

Ceva despre critica gratuită. Cu mijloace și procedee deosebite, luminînd uneori numai un aspect al problemei, și cu unele afirmații discutabile în care nu e cazul să intru acum, tov. Raicu și Novicov au arătat în ultima vreme un lucru esențial: caracterul indispensabil pe care-l are în orice act critic judecata de valoare și confruntarea între literatură și viață.

Aceasta nu împiedecă asupra diversității — tot atît de indispensabile — de forme și procedee critice. Diversitatea de stiluri și procedee în cadrul realismului socialist nu se aplică numai beletristicii. În cadrul metodei științifice, pe baza concepției estetice marxiste, drumurile actului critic sînt diverse. Procedeele de analiză și argumentare sînt și trebuie să fie felurite. Ele depind între altele de personalitatea criticului. Orice dogmatizare este la fel de condamnabilă, aici ca și pretutindeni.

Diversitatea de forme, stiluri și procedee nu poate deveni însă o scuză pentru lipsa însăși a substanței actului critic. Acest act implică aprecierea de valoare, răspunsul la întrebarea fundamentală: cît de adevărat și de original, de profund și de expresiv ne vorbește opera respectivă despre viață. Orice manifestare critică ce trece cu vederea această întrebare nu poate fi, în cel mai bun caz, decît un act preliminar, incomplet.

Cred că de lipsa unei analize și aprecieri critice clare suferă cronica mea la romanul „Pîine albă" de D. Mircea. De aici și caracterul ei apologetic, atribuindu-se romanului pe lîngă mărite reale și altele ce aparțin conținutului de viață tratat. Dacă cronica s-ar fi bazat pe o analiză și o apreciere temeinică, ar fi arătat că tocmai unele fapte importante de viață sînt simplificate și idilizate în roman.

Uneori critica gratuită se transformă în clasificare. Cu privire la poemul „1907" al lui T. Arghezi, Suvin Bratu a făcut în „Gazeta literară" diverse considerații — dintre care multe fine și juste — căutînd să stabilească genul și caracterul specific al poemului. Cronica se oprește la punctul unde, în mod firesc, începe judecata critică propriu zisă și cele spuse în ea nu sînt raportate la semnificația poemului.

Iubim și vorbim de opera clasicilor criticii, acelora care au pus baze criticii științifice și la care acțiunea s-a turnat pe gînd într-o unitate exemplară. Iubim și citățm adesea scrisul lor și nu înțelegem tocmai modelul pe care ni-l oferă. E modelul unei critici în care nivelul științific nu e niciodată în contrazicere cu rezonanța socială. Lui Belinski sau Dobroliubov, iar la noi, cu contradicțiile știute, lui Gherea și lui Ibrăileanu, simplificarea, vulgarizarea le-au fost total străine. Altminteri nici Belinski n-ar fi putut descoperi specificul celor două căi de cunoaștere — artistică și științifică — nici Dobroliubov sau Gherea n-ar fi putut analiza cu atîta pătrundere fenomene ca oblomovismul, sau tipuri ca „artistul proletar cult". Dar trebuie să înțelegem că accesibilitatea scrisului lor — care cere, totuși, un efort indispensabil, se naște, nu numai din însușirile particulare de expresie și plasticizare ci și din conștiința permanentă a funcției sociale a criticii. Ei n-au vorbit pentru sine sau pentru cifiva amici. Opera lor nu se transformă niciodată într-un autoadmirativ dans în fața oglinzii, nici în subtilități planînd în gol. De aceia nu se tem uneori să repete, să reia, modificînd expresia pentru a limpezi ideea.

Din acest punct de vedere, noi toți criticii, mai tineri sau mai puțin tineri, sîntem în diverse grade vinovați față de cititori, cu cîte un articol sau cîte un paragraf, în care, fie că din lene intelectuală am vulgarizat ideea, fie că pentru a plesni cochet o frază, i-am sacrificat claritatea și consecvența sensului.

Nici aici nu se pot fixa tabele logaritmice care să indice raportul dintre accesibilitate și nivelul științific. Depinde și de măiestria critică a fiecăruia. Problema se nuanțează apoi după diferitele specii ale criticii — recenzie, cronică sau studiu. Clar e că soluția nu poate, nu trebuie să păgubească nici unul dintre termeni. Nici profunzimea și noutatea analizei, nici larga ei accesibilitate.

Cîteva cuvinte despre un fel bizar, de a concepe critica. Unele intervenții, ba din păcate și referate îmi confirmă impresia că pentru unii scriitori critica se reduce cel mult la ceea ce scrie despre genul în care activează ei: poezie, proză, dramă. Ba uneori se reduce doar la ceea ce se scrie despre fiecare dintre ei. Justețea, noutatea ideilor vehiculate e trecută cu vederea. Activitatea criticii e confundată cu un serviciu de reclamă pentru cărți și pentru oameni. De aici interesul exclusiv pentru cronica literară, sector desigur foarte important al criticii, dar nu singurul. De aci, dispreful pentru generalizări.

Mai demult, filozofiei i se spunea „sluga teologiei". Dar aceasta s-a întîmplat în timpul scolasticei. Astăzi, la noi, critica nu poate fi altceva decît slujitoarea poporului. Oricîtă dragoste, oricîtă stimă avem pentru versurile sau romanele unora dintre frunțașii noștri, nu putem admite ca criticii să se transforme în „critici de casă", repartizați pe lîngă unul dintre grupurile care, după cum s-a putut vedea din dezbateri, acționează atît de dăunător în viața noastră literară. Vremea grămăticilor a trecut definitiv. Și nu putem ajunge să conservăm în literatură cultul personalității pe care-l condamnăm în orice alt domeniu. Critica și beletristica sînt îndrumate de partid, potrivit cu obiectivele construcției socialismului. Aceasta e în contradicție totală cu o concepție „feudală" asupra criticii, care să transforme pe cîțiva fruntași prețuiți în mari seniori ai literaturii, tabu pentru orice observație critică și tolerînd numai laude — de preferință în cantități cît mai mari.

În legătură cu aceasta, vă rog să-mi permiteți să mai spun cîteva cuvinte cu privire la faimoasa problemă a tămîierii. Ea are în critică o certă și deloc plăcută realizare. Celor mai mulți dintre noi li s-a întîmplat să confunde oda cu critica. Cred că Dan Deșliu a avut dreptate. Admirația profund justificată pentru poezia lui Beniuc ne-a făcut pe Paul Georgescu, pe Savin Bratu ori pe mine să considerăm, în grade diverse, observația critică drept sacrilegiu, sau s-o facem cu un sfert de glas. Este de asemenea cert și a reieșit destul de clar din discuții, că tămîierea nu se reduce la opera lui Beniuc, și că dacă azi a luat proporții mai îngrijorătoare, ea se practică de mai multă vreme. Numai persoanele tămîiate s-au schimbat.

Eu aș vrea să atrag atenția asupra unei laturi ciudate și puțin comice, ea însăși produsă, cred, de spiritul tămîierii. Din multe articole și din rapoarte, s-ar părea că criticii sînt exclusiv vinovați de această situație, scriitorii de beletristică jucînd rolul înduioșător de victime. Printr-un fel de conspirație a criticilor, cîte un scriitor e încolțit, încercuit de cădelnițe. Degeaba se zbate și se apără. Modestia lui e siluită și nările îi sînt silite să suporte mirosul supărător al elogiilor.

După cum o știm cu toții, lucrurile nu stau chiar așa. Se cunosc destule fapte care arată că vina o poartă și cei care practică tămîierea și cei care o pretind. Știm cîte supărări s-au iscat, cîte reproșuri au fost făcute redacțiilor, pentru că o cronică a fost sucotită prea scurtă, ori pentru că cronicarul n-a avut un stagiu destul de lung în scris, sau nume destul de notoriu, pentru că superlativele n-au fost destul de superlative. De aceea mi se pare că cuvintele autocritice rostite de Dan Deșliu trebuie salutate ca un început, dar sînt încă insuficiente. Știm doar că Deșliu a suportat cu stoicism norii de tămîie în care a planat atîția ani. Nici Eugen Frunză n-a clipit cînd, într-o memorabilă plenară a Uniunii Scriitorilor, tov. Beniuc l-a comparat nici mai mult nici mai puțin cu Mihail Eminescu.

Și în această privință, aș vrea, în încheiere, să-mi exprim un regret. În ultima vreme, au apărut cîteva observații critice cu privire la inegalitatea creației lui Mihai Beniuc din ultimii ani, la denivelarea de neînțeles dintre poezii frumoase și altele în care se recunoaște numai iscălitura, la numeroasele repetiții. S-a scris ceea ce se vorbea — de către cei mai mulți cu regret, de către unii, din păcate, cu oarecare satisfacție malițioasă.

Cei care iubim nu de astăzi poezia lui Mihai Beniuc ne-am fi așteptat să-l auzim pronunțîndu-se în această privință, într-o frază din cele 80 de pagini ale raportului său. Acum mai bine de doi ani, el a publicat o poezie „Oaspeți" în care-și aprecia cu umor unele versuri trecute și făgăduia cititorilor „vinat de soi". Ar fi fost potrivit să aflăm dacă poetul socotește că ospățul pe care l-a oferit în acest răstimp cititorilor săi a fost pe deplin suculent.

O asemenea autoapreciere s-ar fi dovedit, din multe puncte de vedere, folositoare pentru lucrările Congresului nostru. E profund regretabil că a lipsit.

Cuvîntul tov. RADU THEODORU

Începusem să-mi pierd nădejdea că proza își va lămuri măcar parțial propriile, marile și chinuitoarele ei probleme, în lumina unei participări active la diverse discuții sincere ale prozatorilor de toate generațiile. Competiția sportivă de 100 m. plat, la capătul căreia, cu sufletul la gură, se afla soclul cu „Eu sînt cel mai..." — competiție penibilă și jenantă și vă asigur, pentru foarte mulți neinteresantă, decît dacă vreți sub aspectul balzacian al comediei de moravuri literare, a luat sfîrșit, și prin Ion Marin Sadoveanu, unul din cei mai virstnici, Marin Preda și Titus Popovici, unii dintre cei mai tineri, discuția a dobîndit pentru mine prozator, sensul ei larg și emoționant, sensul așteptat de atîta vreme, și care cred eu, ne salvează în fața opiniei publice și mai ales în fața propriilor noștri ochi.

O pasionantă autoanaliză de evoluție și revoluție interioară, Ion Marin Sadoveanu. O coborîre adîncă spre esența însăși a creației în proză, Marin Preda. O vibrantă, sinceră și cuceritoare mărturie a frămîntării unei generații, Titus Popovici.

Dacă coraportul ar fi făcut mai puțin istoria naturalismului francez, și s-ar fi ocupat la concret pe materialul viu al operelor literare — reprezentînd drumuri, fie de planuri, fie de misiuni, dacă am fi văzut o analiză a raporturilor încă atît de discutate, proză-morală, cum se leagă frumosul contemporan de bine și amîndouă de adevăr, de marele adevăr al vieții de fiecare zi și de mîine, care n-are nici în clin nici în mînecă cu pilulele și rețelele prefabricate în birouri, pe baza materialului teoretic de ciupeală, din tăieturi de gazetă sau șuete și coterii redacționale, discuțiile noastre ar fi avut o mai largă bază de investigație.

Consider ca o lipsă, dacă nu de etică, cel puțin de politețe, faptul că problematica complexă a romanului istoric, atît de eficace, în educarea patriotică a marilor mase, cu atît de străluciți reprezentanți ca Mihail Sadoveanu și Camil Petrescu, să nu fi fost nici măcar consemnată de coraport ca o simplă existență.

Tovarăși,

Vreau să vă spun că pentru mine Congresul a fost o mare limpezire și încă o consemnare vizibilă a faptului că numai timoraților n-au văzut principiul, din prictna „liniei", sacra, inviolabila, îngusta și dogmatica, etc., etc. „linie". Că „linia" impusă cu ghioaga sau cu bisturiul, n-a fost decît o neonestă și nerealist-socialistă metodă de muncă a unora sau altora dintre îndrumători, că în interiorul conținutului de libertate socialistă, avem dreptul și chiar datoria să dezvoltăm propriile noastre linii — stiluri — școli la care să se afilieze chiar regimente de creatori așa cum a înțeles limpede Dumitru Mircea.

Competiția sportivă mai sus amintită, a cărei atmosferă penibilă a fost spartă de prospețimea apariției pionierilor și care cu regret a fost reinstaurată din același spirit revanșard, pe care-l imputăm celor de la Bonn (bineînțeles la proporția cuvenită) a consfințit încă odată adevăruri, dacă nu absolute, cel puțin adevăruri și anume că:

1. — Nu scrim pentru critici, ci pentru cetitori, pentru largile mase de cetitori, cărora trebuie, sîntem obligați să le lămurim, întîi pe ei înșiși și prin ei, epoca și devenirea acestei epoci.

2. — Că „principialitatea" atîtor și atîtor articole de așa zisă polemică, ca și a unor discuții prezente, poate servi admirabil și pro și contra, între formații care revendicînd-o se răfuiește, dar că adevărata principialitate, țîșnește vie dincolo de măsuri, în operele în care ne mîndrîm, care ne reprezintă, care s-au consemnat ca victorii ale frontului literar.

Afirmația are un apendice și anume:

— icomenii criticilor au o surprinzătoare mobilitate interioară, un fel de mimetism declanșat de numele în cauză, fiind ei înșiși cînd tov. Tertulian vorbește despre sine și exact opusul lor, cînd tov. Tertulian vorbește despre tov. Zaharia Stancu. Și fiindcă sîntem la critici, mi-au îmbogățit lexicul cu încă un cuvînt plin de savoare: „conținutism".

*Datorită omisiunei, „principiale" și permanente din presa centrală, a discuțiilor asupra epicei istorice, și cu deosebire a vălului care se țese peste ea și autorii care-o reprezintă, n-am avut nici o portiță deschisă spre analiza citorva fenom

Cuvîntul tov. HORIA BRATU

Tovarăşi,

Subliniind rolul care revine criticii literare în lupta pentru înfiorirea literaturii, Salutul Comitetului Central glăsuieşte:

„Criticii literari au sarcina de a contribui la aprofundarea şi dezvoltarea principiilor esteticii marxist-leniniste, de a aborda cu curaj problemele reflectării adevărului vieţii, ale tipicului şi individualizării artistice, ale măiestriei, de a analiza şi sintetiza cu competenţă experienţa drumului rodnic parcurs de literatura noastră în anii de la eliberarea ţării".

Din păcate, o analiză a acestor probleme lipseşte aproape complet în coraportul tovarăşului Paul Georgescu. Voi căuta să spun cîteva cuvinte în legătură cu aceste probleme. Insă înainte de aceasta trebuie să fac cîteva precizări şi în legătură cu unele materiale ale mele, care au jucat de la această tribună, rolul de mingi de fotbal, *sau — pentru a fi în spiritul comparaţiei din Iulius Cezar, pe care a folosit-o Petru Dumitriu, — rolul unui pumnal înfipt în spatele unor tovarăşi pe care îi stimez.*

Trebuie să spun de la această tribună, în mod clar şi răspicat, că nedezicîndu-mă de materialul citat aici de tov. Petru Dumitriu şi bucurîndu-mă de elogiile pe care mi le-a adus în ceea ce priveşte latura pur literară a acestui material, declar însă că orice încercare de atribuire unui model anumit portretului „omului la modă" este tendenţioasă. Este absurd să se insinueze că poate fi vorba de un tovarăş ca Ovid Crohmălniceanu de la care toţi tinerii critici au multe de învăţat.

Salutul Comitetului Central declară clar şi răspicat:

„Trebuie eliminate manifestările de tămîiere reciprocă, şi de spirit de grup, care împiedică lupta liberă şi principială de opinii de pe poziţiile realismului socialist".

Este straniu să auzim acum de la tribuna Congresului că aceasta ar fi de fapt o falsă problemă.

Dacă „omul la modă" a vizat pe cineva, a vizat tocmai pe aceia care într-un fel sau altul caută să facă în frontul nostru literar grupe, regimente şi companii, tocmai pe aceia care înţeleg expresia de critică angajată, în sensul de angajată în sprijinul susţinerii necondiţionate a unui scriitor sau altul, tocmai de aceia care judecă un material de critică literară nu după valoarea lui, nu după conţinutul lui, după ceea ce aduce nou în dezbaterea literară, ci după felul în care apără sau apasă anumite persoane sau anumite opere literare. Şi cu cît cei în cauză se vor simţi mai vizaţi de acest material, cu atît mai bine.

Nici un critic şi nici un scriitor nu posedă monopolul principialităţii. Nu avem nevoie de grupuri, nici de cîocniri, nici chiar de alianţe între grupuri. Avem nevoie de o atmosferă literară purificată în care scriitorii şi criticii fruntaşi să fie receptivi, să fie interesaţi în mod obiectiv în tot ceea ce este nou şi valoros în creaţia şi critica literară. Nici intoleranţă dar nici amnistie reciprocă pe spinarea literaturii sau pe contul acelora care nu au aplombul de a face un zgomot uriaş în jurul activităţii lor.

Abstracţie făcînd de tonul şi nivelul scăzut al multor intervenţii, trebuie spus că acestea — uneori poate fără voia lor — au contribuit din plin să spargă un abces care a luat în ultimul timp forme îngrijorătoare şi stranii (unii încă mai consideră că a nu lua o poziţie în dispute neprincipiale şi personale înseamnă a da dovadă de laşitate sau cameleonism). Accelerînd şi culminînd anumite procese, Congresul a acţionat ca o intervenţie chirurgicală forte, *eliminînd resturile unor zăgazuri din creaţia şi critica literară. Tămîierea sub diferitele forme a căpătat clopoţei. Faţă de asemenea perspective, preţul citorva vanităţi rănite nu este chiar atît de mare. Trebuie spus în acelaşi timp, împotriva opiniei pe care ar putea-o sugera unele intervenţii pătimaşe că la redacţiile periodicelor literare centrale s-a făcut totuşi o muncă serioasă şi eficace. Trebuie remarcat în sfîrşit că bilanţul tov. Paul Georgescu nu a excelat printr-o obiectivitate deosebită. Astfel coraportul nici măcar nu pomeneşte numele lui Eugen Luca unul din puţinii critici care scrie neîntrerupt de 8 ani de zile în publicistica noastră dar care a avut nemaipomenita îndrăzneală să publice un articol despre Eugen Frunză.*

Trec acum la problemele literaturii.

Tovarăşi,

Insemnătatea editorialului din revista „Kommunist" cu privire la problemele tipicului, *constă tocmai în avertismentul limpede, hotărît pe care îl dă dogmatismului în estetica şi critica literară, combătînd încercarea de a înlocui studierea şi generalizarea fenomenelor literare, a experienţei artistice universale, prin formule atotcuprinzătoare, care nu sînt verificate de experienţa artistică. Deschizînd cîmp liber activităţii eficace a criticilor literari în influenţarea activă a literaturii şi artei, articolul din „Kommunist" punea ca sarcină criticilor şi esteticienilor literari să ducă înainte munca de generalizare a experienţei artistice, să evite atît empirismul plat, înregistrarea meşteşugărească, cît şi abstractizarea goală, pseudoteoretizarea, neglijarea specificului fenomenelor artistice.*

Criticînd formularea greşită, care reducea imaginea artistică tipică la esenţa fenomenului social istoric dat, articolul atrăgea atenţia de fapt şi asupra pericolului reducerii tipicului la simpla individualizare. Articolul arăta prin exemple din literatura clasică şi contemporană că arta oglindeşte *esenţa fenomenului social-istoric, însă că una şi aceeaşi esenţă se oglindeşte în fenomene diferite: „In adevăr, Oneghin şi Pecorin — scria articolul din „Kommunist" — parcă au aceeaşi esenţă socială de clasă. Dar pe fiecare îl percepem ca pe un personaj aparte, cu pasiunile lui, cu destinele lui etc.".*

Generalizarea fenomenelor celor mai tipice ale realităţii rămîne astfel şi în continuare criteriul fundamental al tipizării. Eroul tipic trebuie să oglindească cu necesitate esenţa. Insă în acelaşi timp cuprinde trăsături strict individuale care în raport cu configuraţia de ansamblu a personajului nu sînt mai puţin necesare. Ura personală, izvorîtă dintr-o veche socoteală pe care Adam Jora, eroul lui Petru Dumitriu, o nutreşte faţă de fraţii Danilov, vechii săi duşmani care i-au frustat zece ani de viaţă şi dragoste, este o coincidenţă, o întîmplare, în raport cu esenţa fenomenului pe care îl reprezintă Adam Jora, o întîmplare în raport cu cerinţele, cu sarcinile care i se pun lui Adam Jora, cu însuşirile care se cer prezente la un activist de partid, chiar în cazul concret pe care-l oglindeşte romanul. Totuşi, fără această înverşunare, fără această ură năvalnică şi nestinsă pentru cei care au încercat să-i distrugă viaţa, nu putem înţelege pe Adam Jora, nu putem percepe adîncimile din care eroul îşi soarbe tăria, perseverenţa, intransigenţa faţă de orice concesii.

Această trăsătură, deşi întîmplătoare în raport cu esenţa personajului, indiferentă în raport cu esenţa activităţii sale şi a cerinţelor care se pun activistului de partid, este însă de nedespărţit, inalienabilă figurii concrete, individualităţii lui Adam Jora, care nu poate fi înţeleasă fără aceasta. Iată deci o trăsătură care deşi nu-l face reprezentativ pentru un anume fenomen social, reprezintă o notă necesară, inalienabilă în definiţia concretă a personajului. Măiestria scriitorului constă în aceea că subliniind această trăsătură a caracterului lui Adam Jora, el redă acestei însuşiri adevărul ei loc, adevărata ei semnificaţie şi funcţiune în cadrul caracterului eroului. Petru Dumitriu demonstrează că această ură personală îl stimulează pe Adam Jora în activitatea sa, însă că ea nu constituie motorul principal al acţiunii sale. Este subordonată principialităţii sale de partid. Dacă în relaţiile sale cu fraţii Danilov, care i-au furat dragostea, l-au zvîrlit în închisoare, Adam Jora nu ar da dovadă de principialitate, dacă el ar substitui poziţiei de clasă ura personală, atunci el nu ar mai fi reprezentativ pentru figura activistului de partid, nu ar fi tipic pentru noua noastră „renaştere", pentru intransigenţa lipsită de compromisuri, însă principială, pătrunsă de legalitatea revoluţionară a celor mai buni oameni de la noi. La fel dacă, de pildă, i-am lipsi pe Moromete al lui Marin Preda de acele reacţii nepreväzute care deconcertează pe interlocutor, de acea continuă pendulare între comic şi serios, într-un cuvînt de ciudăţeniile sale, dacă am elimina din imaginaţia noastră acea delicateţe brutală care-l caracterizează, Ilie Moromete ar înceta să mai fie Ilie Moromete. Asemenea trăsături desigur că nu caracterizează pe toţi ţăranii implicaţi în procese de pauperizare dintre cele două războaie, nu caracterizează esenţa de clasă a ţărănimii, însă fără această aparentă anomalie a personajului, fără aceste ciudăţenii, nu pot fi înţelese nici celelalte trăsături mai comune, mai răspîndite, mai vizibil legate de condiţia de clasă şi de viaţa de toate zilele a mijlocaşului. Din cele de mai sus rezultă că aşa-zisele trăsături individuale, nelegate direct de esenţa de clasă a unui personaj, au un rol însemnat necesar în configuraţia personajului, însă nu sînt relevante, semnificative, tipice decît în sinteză organică cu trăsăturile de clasă, reprezentative pentru forţa socială oglindită de eroul respectiv. Dacă însă aceste trăsături individuale, strict personale, încetează să fie compatibile şi dimpotrivă, intră în conflict cu esenţa de clasă a eroului, cu trăsăturile sale reprezentative social-politice, atunci avem indiciul cel mai sigur că eroul respectiv nu este tipic, că avem de-a face cu o simplă aparenţă. In acest sens, s-a discutat la noi mult în legătură cu două romane de valoare diferită — „Un om între oameni" de Camil Petrescu, şi „Cumpăna luminilor" de Nicolae Ilanu, dacă lupta continuă împotriva ftiziei, care macină pe eroii principali în aceste două romane, este sau nu relevantă pentru psihologia caracteristică a personajelor respective. Mai concret, s-ar pune întrebarea: de ce lupta lui Bălcescu împotriva maladiei care-l roade este considerată o trăsătură pozitivă a eroului în romanul „Un om între oameni", în timp ce lupta lui Mladin, activist de partid din „Cumpăna luminilor" împotriva aceleiaşi boli, este socotită ca umanizare artificială? Compararea modului în care această trăsătură devine sau nu relevantă în raport cu unul sau altul din eroii pozitivi citaţi, este deosebit de însemnată pentru înţelegerea tezei noastre. La Mladin, lupta împotriva maladiei care în teorie ar trebui să sublinieze stoicismul, îndărătnicia, perseverenţa personajului, nu relevă în cele din urmă decît dedublarea sa, atitudinea resemnată în faţa vicisitudinilor vieţii personale şi autosacrificiul, desconsiderarea de către el însuşi a vieţii personale, fatalismul său în faţa bolii; în loc de a deveni o trăsătură eroică a eroului, apare ca o trăsătură contrarie, nesemnificativă pentru un adevărat erou înaintat. Dimpotrivă, în romanul „Un om între oameni", lupta lui Bălcescu împotriva bolii care-l roade deşi este întîmplătoare în raport cu esenţa tipului de revoluţionar democrat, devine însă în sinteză organică cu alte trăsături ale personajului Bălcescu, necesare pentru înţelegerea lui. Lupta sa împotriva bolii, colorează într-un anumit chip intransigenţa sa revoluţionară, valoarea sa generală umană, devine o expresie simbolică a luptei omenirii împotriva adversităţilor, împotriva eroziunii fizice şi sufleteşti. S-ar putea deci spune în concluzie că indiciul precis al faptului că un anumit personaj trăieşte, este sentimentul că toate trăsăturile care intră în componenţa personajului sînt necesare, alcătuiesc o sinteză organică, nu pot fi desprinse fără ca personajul să-şi piardă individualitatea sa specifică. Intransigenţa lui Bălcescu este „înfrigurată" (chiar în sensul biologic al cuvîntului), spontaneitatea lui Adam Jora este „imperativă", neîncrederea latentă a lui Ilie Moromete este deconcertantă, adică nu e vorba pur şi simplu de intransigenţă, de spontaneitate, ci de o anumită intransigenţă, o anumită spontaneitate, etc., dificile de definit sau mai bine zis multiplu definisabile, aşa cum însuşi personajul este o multiplicitate de determinări. Acelaşi lucru s-ar putea spune şi cu privire la eroii negativi, şi reacţionarismul lui Cafavencu are o nuanţă demagogică, demagogia lui Homais din Madame Bovary, o nuanţă caritabilă, — cruzimea lui Shyllok o latură omenească, etc.

Trec acum la problema previzibilităţii în proza noastră epică care a fost în general just atinsă în raportul tovarăşului Petru Dumitriu. Petru Dumitriu a arătat că problema aceasta a logicii caracterului nu este o problemă simplă cum ne închipuim uneori; dezvoltînd consideraţiile lui aş spune că analiza comportării personajelor nu poate fi făcută întotdeauna în critică pe baza dezvoltării datelor iniţiale. Intr-adevăr, uneori criticul extrage arbitrar anumite date iniţiale din caracterizarea personajului şi confruntă comportarea ulterioară, reacţiile psihologice ale eroului cu o schemă concepută chiar de el, înscriind eroul într-un lanţ de necesităţi imperturbabile, din care acesta nici într-un caz nu ar putea ieşi. Pericolul unei asemenea analize, bazate pe o înţelegere îngustă a veridicităţii psihologice, este falsa deducţie, sinteza defectuoasă. In legătură cu un asemenea defect am criticat unele cronici ale tov. N. Tertulian în raportul ţinut la comisia de critică. In legătură cu aceasta trebuie să aduc o precizare: aşa cum am arătat şi în raportul ţinut la comisia de critică, nu sînt de acord cu unele teze teoretice, pe care le emite N. Tertulian în articolul său „Schematism şi realism". Sînt însă de acord cu aproape toate caracterizările concrete pe opere şi articole pe care le face în acel studiu, adică cu aproape 90 la sută din întreaga materie a articolului, cu excepţia tonului şi a falselor teoretizări — şi consider că în general articolul a fost supus unui tratament injust, că discuţia nu a fost deschisă ci, de fapt, închisă de articolul tov. Eusebiu Camilar.

Se confundă adeseori logica caracterului cu cerinţa previzibilităţii tipurilor literare, considerîndu-se că în cursul desfăşurării acţiunii, comportarea personajelor principale trebuie să fie neapărat previzibilă, să cuprindă date care să comunice mereu cu experienţa criticului. Cum însă ştiinţa clasificării caracterelor este încă destul de rudimentară, pretenţia criticului de a şti ce forme va îmbrăca şi ce manifestări trebuie să caracterizeze din punct de vedere psihologic şi în diverse situaţii figurile complexe ale literaturii, poate duce atunci cînd experienţa de viaţă a criticului nu este destul de amplă, la cele mai arbitrare supoziţii, la un soi de schematism în ricoşeu. Desigur, noi avem puterea de a bănui, de a deduce comportarea eroilor unei cărţi fiindcă în înţelesul celor mai complexe tipuri literare este înglobată şi experienţa de viaţă a cititorului, scriitorul generalizînd de fapt această experienţă şi oferindu-i o cunoaştere mai profundă, a vieţii, a legilor ei obiective. Avem căderea, noi criticii, pe această bază, de a analiza conduita eroului, însă nu de a o prescrie. Mai degrabă noi putem spune ceea ce este imposibil să facă un erou, decît să indicăm o anumită conduită, să indicăm ceea ce el va face cu adevărat. Analiza logicii caracterului este astfel o armă cu două tăişuri. Cînd criticul porneşte de la o ipoteză preconceputâ, cînd manifestă o înţelegere scolastică rigidă a raporturilor dintre previzibil şi neprevizibil în evoluţia caracterelor, ajungem neapărat la reţete, la ipoteze arbitrare. In acest fel se poate ajunge să se discute alternativele posibile înainte de a se demonstra că ceea ce există cu adevărat este greşit. Se vorbeşte mai ales de ceea ce ar putea să fie mai degradă eroul, fără ca în prealabil să se demonstreze că el nu este ceea ce este.

Aş avea însă să fac raportului despre proză trei obiecţii principale, pe care nu le mai dezvolt ci le menţionez pe scurt:

Caracterizînd metoda realistă, autorul a definit numai unul din stilurile realismului, e drept o modalitate fundamentală însă departe de a epuiza întreaga bogăţie a formelor realismului, şi mai ales a formelor realismului socialist.

In al doilea rînd, caracterizînd lupta dintre realism şi antirealism în istoria literaturii şi în proza noastră contemporană, tov. Petru Dumitriu a vulgarizat întrucîtva această noţiune, ultînd de faptul că există o metodă romantică cu trăsături bine stabilite, care nu poate fi valorificată antirealistă şi a uitat mai ales faptul că realismul socialist include în el, cuprinde în sine ceea ce este mai bun, mai valoros nu numai pe linia tradiţiei realiste obiective în literatura secolului al XIX-lea sau a lui Shakespeare, ci învăţămintele cele mai valoroase din diferite curente, inclusiv romantismul. In acest sens, analizînd lupta dintre realism şi antirealism în proza noastră contemporană, remarcînd în mod just că creaţia lui Hemingway şi Faulkner este în bună parte minată de tendinţe antirealiste, a avut o atitudine oarecum negativistă faţă de ansamblul creaţiei acestor scriitori. In acelaşi sens în caracterizarea naturalismului raportul a făcut o confuzie în înţelegerea unui curent istoricesţe determinat, care şi-a adjudecat pe nedrept patrimoniul unor mari scriitori ai omenirii cum este Flaubert şi Maupassant.

In al treilea rînd, raportorul nu a atras atenţia asupra celei mai virulente şi actuale forme a naturalismului, concentrată în teoria aşazisului adevăr integral. Am săvîrşi o greşeală de neiertat dacă, concentrînd focul împotriva schematismului şi înfăţişării vieţii în culori idilice mincinoase, am scăpa din vedere pericolul contrar, defăimarea societăţii noastre prin descrierea obiectivistă a diferitelor aspecte hidoase ce mai pot fi încă întîlnite. Partidul a amintit şi aminteşte necontenit creatorilor de valori artistice faptul simplu, elementar, că adevărul are întotdeauna un caracter concret, căci altfel nu mai este adevăr, că dezvăluirea adevărului obiectiv implică însuşirea concepţiei cele mai înaintate despre lume, însuşirea materialismului dialectic şi istoric, situarea pe poziţii de luptă ale clasei muncitoare, ale avangardei sale. A recunoaşte adevărul obiectiv — a arătat V. I. Lenin — este acelaşi lucru cu a te situa pe punctul de vedere al teoriei materialist-dialectice a cunoaşterii. Departe de a însemna imposibilitate, indiferenţă, obiectivitatea se exprimă în atitudinea justă, conformă cu exigenţele vieţii, faţă de fenomene. Spre a prezenta obiectiv un fenomen înapoiat, e necesar să-l demasc, să-l înfierez.

Nu desprinderea izolată, arbitrară a unor laturi ale fenomenului din unitatea proprietăţilor şi trăsăturilor sale, nu desprinderea diferitelor fapte din conexiunea universală, nu identificarea unor obiecte principial deosebite pe baza de asemănare exterioară întîmplătoare, nu feliile sau fragmentele sînt concludente. „Faptele — scria V. I. Lenin — dacă le luăm în ansamblul lor, în conexiunea lor, sînt nu numai „îndărătnice" dar şi absolut concludente. Faptele dacă sînt luate în afara ansamblului, în afara conexiunii, dacă sînt fragmentate şi arbitrare, sînt numai o jucărie sau chiar ceva şi mai rău". „Totalitatea tuturor laturilor fenomenului, ale realităţii şi relaţiile dintre ele — iată din ce este alcătuit adevărul".

Din păcate, unii din cei ce accentuează necesitatea oglindirii integrale a realităţii, uită adesea tocmai acest lucru şi pledoaria lor pentru adevărul complet, se transformă în opusul ei, în elogiul unilateralităţii, superficialităţii, deci al neadevărului integral.

Cuvîntul tov. AUREL RĂU

Rapoartele şi luările de cuvînt au subliniat din plin succesele remarcabile ale literaturii noastre actuale.

Mă raliez tuturor celor care au subliniat asemenea succese şi au arătat că ele se datoresc în mare parte orientării noi pe care partidul a imprimat-o literaturii. Cred însă că este bine venit şi faptul că se insistă asupra unor racile ale creaţiei şi vieţii literare din anii trecuţi şi mai ales asupra acelora care ar putea să împiedice mersul înainte.

Una dintre aceste racile cred că a fost şi preocuparea nefastă de a proclama valori indiscutabile, valori în afara oricărei discuţii, valori ferite de discuţii tocmai pentru că erau cu totul şi cu totul discutabile. Pe nesimţite, fără să-ţi dai seama, te trezeai cu situaţia că X de pildă e un mare scriitor, aşa de mare încît tu eşti oricum obligat să intri în convoiul admiratorilor săi de circumstanţă.

S-au citat înaintea mea o serie de exemple incriminabile, luate din operele unor poeţi ca Dan Deşliu, Eugen Frunză şi alţi cîţiva. Şi s-a insistat asupra lor din diferite puncte de vedere, încît pe bună dreptate unii s-au întrebat de ce această preferinţă, de ce această insistenţă exagerată, sau, dacă vreţi, unilateralitate. Păcatele semnalate puteau fi identificate desigur şi în versurile unor alţi poeţi fruntaşi — şi e rău că nu s-a făcut acest lucru. Se putea cita din puţinele exemple de acest fel pe care le oferă poezia lui Mihai Beniuc, cum ar fi versul:

Şi-au călit virtutea-n lampa de carbid

sau din Veronica Porumbacu, unele ambiguităţi de nuanţă naturalistă:

Şi-n inima muntelui rana adîncă
rămîne căscată
Curge greu sînge din piatra cu lut
uneori încleiată
Şi prin galeria îngustă săpată în
munte, uşor,
Se-mpinge un om care umblă pe
pîntec cu-un perforator.

sau din A. E. Baconsky, pe lîngă citatele rizibile de genul celor din raport, facilităţi ca acestea:

De-atuncea şase ani s-au numărat
Am înălţat uzine noi şi case,
Şi fiecare zi ne-a-ntîmpinat
Cu fapte noi, cu fapte luminoase.

sau din Nina Cassian:

La tractorul roşu au muncit
Oamenii cu dragoste şi sîrg
Toamna plini de roade i-a găsit
Şi cu inimile date-n pîrg.

sau din Cicerone Theodorescu, sau din Maria Banuş, sau din Eugen Jebeleanu şi, bineînţeles şi din creaţia unor tineri ca Aurel Gurghianu, Victor Felea sau subsemnatul.

Cred însă că veţi recunoaşte şi dvs. împreună cu mine că nu la aceşti poeţi se găsesc în mod curent semne ale unor asemenea slăbiciuni, că cei mai mulţi dintre ei s-au debarasat sau luptă să scape de asemenea păcate. Şi părerea mea este că critica nu trebuie să le treacă cu vederea. De asemenea, critica are tot dreptul să insiste şi numai asupra unora dintre ei, în cazul cînd ea crede că e necesar să o facă. Astfel dacă se rămîne mai mult în preajma unor poeţi ca Deşliu sau Frunză, se face din două motive. Intîi şi întîi pentru că opera lor continuă să fie plină de asemenea perle specifice modului lor de a scrie; în al doilea rînd pentru că aceşti poeţi au fost ridicaţi la înălţimi cu totul ameţitoare.

Se poate pune în mod firesc întrebarea: cum au fost ridicaţi, sau cum se poate oare ridica un poet cu mult peste locul pe care îl merită? Trebuie să spunem că s-a putut! Iar despre cîteva din aceste modalităţi de hipertrofiere a gloriilor pînă la dimensiuni neverosimile, aş vrea să vorbesc în cele ce urmează.

La început au fost mirodeniile, se spune undeva. Parafrazîndu-l pe Zweig am putea spune: la început au fost articolele. Pe urmă au venit şedinţele. Apoi premiile, medaliile etc.

Apăreau articole grave, sentenţioase, în publicaţiile Uniunii Scriitorilor şi citeodată în paginile „Scînteii" — articole care după ce făceau unele consideraţii dogmatice sau sociologist-vulgare, în cadrul analizei, concludeau ca la paradă: iată cel mai minunat mod de a oglindi viaţa nouă! Iată cea mai justă imagine a poporului desfăşurat! — ceea ce însemna un fel de trecere sub semnul infailibilului.

Nu o dată s-a întîmplat să se vorbească despre scrieri oneste la un asemenea mod hilar: „poetul după ce se apleacă cu toată încordarea asupra lui însuşi, se îndreaptă ca un ax electrizat să arunce maselor clocotitoarea comoară... Pentru ca ele, masele, sorbindu-le, să pornească" etc., etc

Criticile de acest fel făceau în jurul scriitorilor sprijiniţi un zid de apărare. Zidul era făcut din piatră multă şi groasă. Se spunea bunăoară:

„Opera lui Deşliu... reuşeşte să fie în mare măsură purtătoarea celor mai caracteristice calităţi şi tendinţe ale poeziei noi, legată de lupta cea mare a poporului. Iar acei care contestă calităţile dovedesc — fie că-şi dau sau nu seama — că se aşează pe aceeaşi poziţie cu duşmanii..." *(subl. n.)*

Această performanţă aparţine tov. Novicov.

In ultima vreme n-am prea văzut să apară asemenea pensé-uri înguste, dar părerea că a-l critica pe Dan Deşliu e cel puţin neobişnuită mai dăinuie pe ici pe colo. Intr-un articol pe care l-am publicat în revista „Contemporanul" şi în care criticam o serie de greşeli ale poeziei tinerilor, mi-am permis să citez din cunoscutul poet o imagine pe seama căreia se făcea mult haz. Intre condiţiile care mi-au fost puse pentru publicare, prima era aceea de a scoate pasajul privitor la Deşliu.

Mi-aş permite să-mi amintesc de o celebră şedinţă — şi nu e singura de acest fel — consacrată poemului „Minerii din Maramureş", abia publicat în revistă. Aveam cinstea de a fi invitat şi eu cu alţi cîţiva tineri aduşi ca să înveţe.

După citirea referatului care greşea prin aceea că făcea cîteva timide obiecţii (nici un sfert din ceea ce trebuia făcut) şi care era aspru critică de către entuziaşti, au urmat discuţii superlative, o hotărîtă punere la punct a scepticilor şi concluzii divine.

S-a irosit atîta fum de tămîie şi s-au spus atîtea lucruri pe seama valorii excepţionale a acestui poem, încît ne putem explica uşor de ce Dan Deşliu a scris aşa de puţin în ultima vreme. După o operă aflată de rară iţi poţi îngădui să priveşti un timp cu braţele în cruce trecerea anilor...

Nenumărate cronici — de la care n-a făcut excepţie nici una din publicaţiile noastre — luări de cuvînt în şedinţe, cuvîntări la radio, antologii, manuale şcolare, cursuri universitare şi chiar dicţionarul mare al Academiei ne-au obişnuit să vedem în domnia sa pe unul din cei mai mari poeţi ai zilelor noastre.

S-au mai adăugat apoi: de două ori Premiul de Stat — a doua oară Premiul de Stat cl. I oferit întîia poetului Mihai Beniuc — importante funcţii sociale, traduceri şi călătorii în străinătate după care faima creştea tot mai mult. Date fiind proporţiile cu totul fenomenale de care se bucură gloria poetică a tov. Dan Deşliu şi dat fiind, că în raport, cu obişnuita-i modestie, n-a vorbit despre propria sa creaţie decît tangenţial, socotesc instructiv să-mi iau eu sarcina de a face cîteva referiri nu atît la formă, care a mai fost analizată pînă acum, cît la orientarea şi la conţinutul operei sale.

★

Incă de la primul volum, de la Goarnele inimii, *criticii erau tentaţi să ia drept semne ale unei vigori şi esenţe cu totul noi încrîncenările şi vînjoşenia de care s-a mai vorbit.*

Mimînd psihologia „unui flăcău vinos" care abia a aruncat „obida" seculară, poetul cheamă cu o savoare de asemenea seculară într-o limbă de împrumut:

Măi fraţilor de robot
Să punem umăr zdravăn

. . . . . .

Nu mai e slujnicul rob

Apoi rotindu-şi ochii într-un peisaj industrial care îi e străin nu se poate stăpîni să nu exclame, ca un haiduc din vremile vechi, ce este:

Să chiuim, tovarăşi!

In activitatea sa viitoare poetul a ţinut să-şi păstreze această aparenţă de primitiv rătăcit printre uzine. Un limbaj şi o viziune adecvate îl trădeaza mereu. Citind al doilea volum al său, „In numele vieţii", eşti ispitit să crezi că autorul n-a mai întîlnit pînă azi vietăţi de genul ciocanului sau tractorului — altfel cum să-ţi explici elanuri ca aceste:

Noi, vestitorii noii istorii
Buciumînd din sirenă, din tractor şi
ciocan.

Veţi conchide şi dvs. că nu e puţin lucru să te socoteşti, cu o asemenea ţinută, un vestitor al noii istorii.

Intr-o altă poezie, maistrul se cheamă „maistor" iar ucenicul „frca" — şi, întrebat de cît timp lucrează la motoare, maistrul răspunde precum că „de treizeci de leaturi".

Aşa începe să se contureze stilul poetului. Şi un critic, între citatele cu care îşi susţine cele mai elogioase cuvinte, pentru a arăta că a pătruns cu analiza într-o zonă în care poetul „atinge culmile poeziei", îi aşează şi pe acestea:

Nici unul nu cuteza
Spaima-n ei se-mbîrliga.

Se remarcă la Dan Deşliu străduinţa permanentă de a părea unul dintre cei din urmă poporeni. Fiindcă, dacă în primul volum spune undeva:

Ori, dumnealor au răzdovedit
Albă pe albă, cu plaivazu pe placă
Pă cum că...
iar mai departe:

Iar meşterii cu duhul cît plaivazu
Or feşteli iacaua şi obrazul

în ultimul poem, despre Belate, nu un personaj ţăran, ci poetul spune:

Slab, măruntu-i... să te miri
Că trudeala nu-l atinge...

ceea ce îl face pe poet să semene, ca două picături de apă, cu un personaj al său care urmează la rîndu-i:

Şi cum stau sleit cumplit
De nătîngă prea destulă.

E un fel de beţie a cuvintelor zdravene!

Intr-o poezie publicată recent, eroul liric mergînd în documentare la un furnal pentru a vedea cum ţîşneşte oţelul topit şi sosind după ce şarja se turnase, exclamă resemnat, amintind apocalipsul, că va trebui să aştepte:

pîn-la şarja de apoi

ceea ce în romîneasca modernă, de după Biblia lui Şerban, s-ar traduce cu expresia plată:

Pîn-la şarja următoare.

Dar trecînd de la elementele aşa zise de formă la conţinut, avem de remarcat aceeaşi rămînere în urmă faţă de viaţă, faţă de timp. O viziune îngustă şi primitivă asupra omului şi muncii se face simţită pe alocuri. Eu personal mă îndoiesc de capacitatea mobilizatoare a unui vers care spune despre fruntaşul în producţie că:

mîncă norma cu inima flămîndă...

In coraport se cita poezia Ceva despre oameni şi norme *ca proletcultistă pentru „unele manifestări în expresie". Eu cred însă că mai ales în ce priveşte conţinutul, această poezie e, între multe altele, un exemplu de cum nu trebuie scris. Ea are un mic subiect: Strungarul Andrei, fruntaş în producţie, cere mărirea normei. Strungarul Neagu se opune. Atunci Andrei îl mustră spunîndu-i:*

Priveşte-n urmă zbuciumatul drum
Să te lămureşti cum creşte înainte.

Neagu, într-un fulgerător şi mut colocviu cu sine îşi aminteşte, în timp ce Andrei aşteaptă alături, greutăţile dinainte. Intr-un tîrziu, Andrei ghiceşte că Neagu a ajuns cu gîndurile la capitolul „duşmani" unde pare a se fi încurcat, intervine la momentul potrivit şi-l ajută, spunîndu-i că lupta continuă, întrucît:

Mai nechează Truman în Americi
Şi muşc-aici chiaburul dosădit

La care, după ce i se mai pune întrebarea:

Ce norme te-ai trudi să le desferici?

putem vedea cum:

Străbate o rază în pieptul lui Neag.

Şi în timp ce nelipsiţii pionieri se ivesc cîntînd într-o idilică panoramă, fostul şovăielnic poate în fine exclama uşurat:

— Băiete, băiete, creşte fericirea!

Iată un mod facil şi schematic plin de retorism, de a zugrăvi sufletul oamenilor, lupta grea pentru învingerea greutăţilor din viaţă, din muncă. Dacă asemenea probleme s-ar rezolva în realitate atît de simplu şi de rapid, prin cîteva lămuriri mecanice, nu mai văd de ce poeţii le-ar dezbate în versuri.

O similară lămurire a unui şovăielnic ne dă prilejul să vedem şi în poemul Minerii din Maramureş. *E vorba de un tînăr care fuge pentru a se întîlni cu draga lui, părăsindu-şi ortacii într-un moment cînd prezenţa lui le era necesară. Secretarul de partid îi vorbeşte nitel despre trecut şi dificultăţi mai vechi, îl priveşte sever dar totuşi părinteşte — şi tînărul suie la munte tămăduit.*

Ai impresia în faţa unor asemenea poezii de circumstanţă, în care lucruri foarte scumpe nouă sînt expediate facil, că oamenii care greşesc sînt nişte mari prostănaci, iar cei care-i lămuresc sînt definătorii unor formule magice pe care, cînd le rostesc, inimile nelămurite se deschid deodată, ca să folosesc imaginea unui poet persan, „ca nişte scoici pătrunse de lumină".

Dar ceea ce e regretabil în Minerii din Maramureş *e că viziunea primitivă asupra muncii socialiste şi asupra capacităţii de a rezolva problemele pe care le pune viaţa — afectează însăşi construcţia şi baza poemului. Cum se ştie poemul e constuit pe fapta într-adevăr neobişnuită a cîtorva mineri care au împins un compresor în vîrful unui munte — şi pe nenorocirea abătută asupra unuia dintre ei, care, văzînd că imensa maşină se înclină gata să cadă în prăpastie, a salvat-o proptind-o cu piciorul. S-a vorbit mult despre eroismul fără de margini şi atît de reprezentativ pentru epoca noastră pe care-l cuprinde această întîmplare. Oricine ştie că un compresor ca orice maşină este compus din mai multe piese. Şi că pentru a-l transporta pe un drum anevoios, pe unde numai pasul omului poate străbate, cea mai bună soluţie e să-l demontezi. Minerii lui Dan Deşliu văzînd primejdia în care se aventurează, după ce se gîndesc la toate soluţiile posibile, nu găsesc totuşi alta mai bună, decît să înceapă a împinge uriaşa maşină agale în sus, la fel cum, strămoşii noştri de acum două mii de ani ar fi procedat cu un pietroi din vale pe care l-ar fi vrut în vîrf.*

Din clipa în care eroii poemului se decid să urce astfel, cititorul îi compătimeşte pentru neştiinţa lor şi în clipa cînd Toader e nevoit să-şi sacrifice piciorul, cititorul se îndepărtează de eroii lui Deşliu amintindu-şi cu tristeţe de povestea lui Creangă în care un erou trudeşte de zor să spargă uşa casei pentru a putea scoate afară carul prea voluminos, montat în odaie.

Să acceptăm că pe undeva s-au întîmplat lucrurile chiar aşa. E oare reprezentativ pentru omul secolului XX un asemenea act? Sau este el oare un exemplu de eroism al omului din era atomică? Dacă uriaşa maşină ar fi găsit-o într-o vale un trib de primitivi care mai întîrzie astăzi prin vreo insulă de aiurea, şi dacă într-un scop mare s-ar fi străduit s-o ridice pe munte, gestul ne-ar impresiona şi ne-ar părea într-adevăr eroic. Dar, aplicată unor oameni de la noi, truda se arată ca păgubitoare şi absurdă, iar sacrificiul ca inutil, gratuit. Ar mai fi de văzut dacă un compresor cu proporţiile şi greutatea care îi sînt proprii poate fi oprit pe marginea prăpastiei, prin sprijinirea lui cu piciorul, aşa cum ai propti un copil să nu cadă.

Neajutat la timp de o critică deschisă, ani la rînd Dan Deşliu a scris poezii care nemulţumeau pe cititori, eu aş spune că sub posibilităţile sale. Dar paralel cu această stare de fapt s-a creat impresia de către anumiţi cronicari că prin tot ce scrie îmbogăţeşte literele române. Aşa se şi explică faptul că uneori încearcă să aducă şi în limbă inovaţii. Astfel pe lîngă expresii ca „mîndră mîndruluca", „sumăeş floriu", „văzduhul viorel", „de pe coaste adiază", „lumina ochiului vădan" (toate luate din ultimul său poem) sîntem înzestraţi cu cuvinte ca: „a răzdovedi", „a răschiui", „a se ageri" (ca în versul „şi mîna şi ochiul şi gîndul olalt / se agereau") etc.... merită să mai fie citate apoi: „să ne fie sporul cîtu-i ţara", „atît de pur şi simplu visătoriţi", „frumuseţi... sleite" şi „meserie cam aspră, nu-i lucru de şagă / dar nu mi-aş schimba-o nici leit-poleit".

Rimind, poetul îmbogăţeşte de asemeni limba noastră cu forme noi. Astfel pentru a rima cu „fiecine":

Prunc ai fost al nimănui
Lepădat pe drumuri strine,

Pentru a rima cu „oţele":

Spume, frate, fel de fele.

Pentru a rima cu „zările pustii":

Şi părînd că nici

Cuvîntul tov. NICOLAE JIANU

Stimaţi tovarăşi,

Vreau să mă ocup în puţine vorbe de literatura pe care noi o numim de actualitate, şi prin care înţelegem acele lucrări care şi-au propus să zugrăvească procesele de transformare a societăţii româneşti, după 1944. Se ştie că cele mai bune opere ale literaturii noastre de pînă la eliberare, cuprind atacuri puternice împotriva burgheziei şi a orînduirii ei monstruoase şi vestesc într-un fel sau altul, marea ofensivă a exploataţilor. În toamna lui 1944 a devenit evident pentru toată lumea că zilele clasei stăpînitoare sînt numărate, că prăbuşirea fascismului a precipitat procesul de descompunere a burgheziei româneşti. În faţa acestor răsturnări, majoritatea scriitorilor din ţara noastră şi-au dat seama că şi pentru arta lor începe o epocă nouă. Firesc, procesul de luminare nu s-a consumat peste noapte şi el a avut aspecte deosebite, de la un scriitor la altul. Nu vreau să vorbesc aici de acei care au rămas credincioşi burgheziei, care au ridicat steagul negru al crizismului, au fugit peste hotare sau s-au mistuit în propriul lor venin. Important este faptul că cei mai buni au venit alături de clasa muncitoare, au pus umărul la uriaşa operă de aşezare a unei societăţi noi. Aceştia au început să scrie nu despre burghezie, ci împotriva ei, aducînd în cîmpul luminos al literaturii, chipul învingătorului. Chiar înainte de a fi putut studia modele de literatură realist-socialistă, la noi s-au ivit semnele unei noi metode literare, fapt care atestă că realismul socialist nu e o formulă, ci o metodă istoricească necesară. Cum e şi firesc, folosirea unor legi noi în artă presupune experienţe grele, eşecuri şi realizări îndoielnice. Din discuţiile care s-au purtat înainte şi în timpul Congresului nostru, a reieşit că erorile cele mai grave ale literaturii despre actualitate sînt: idilismul, negativismul şi, mai cu seamă, schematismul. Mi se pare că pericolul celor două dintîi este mai uşor de înlăturat, deoarece ţine de obiectivul prea îngust al scriitorului, de aria lui de observaţie, limitată uneori la fenomene izolate, nereprezentative.

S-a remarcat însă că de schematism nu a scăpat aproape nici una din lucrările noastre de proză şi că urmele lui se fac simţite chiar în operele unor scriitori foarte talentaţi. Cum s-a ajuns la aceasta? Una din principalele cauze cred că este concepţia greşită despre eroul pozitiv al epocii noastre. Cultul personalităţii a influenţat profund această concepţie şi a dus la eroul dezumanizat, un adevărat aparat de produs virtuţi. De fapt, aceşti eroi sînt antipatici nu pentru că nu greşesc, ci pentru că nu este arătată esenţa virtuţii lor şi pentru că aceasta nu funcţionează într-un cadru dramatic, omenesc. Completată cu prejudecata sărăciei spirituale a „omului simplu", concepţia a alunecat în sociologism vulgar, ajungîndu-se la afirmarea pe primul plan a revoluţionarului simplificat de o inteligenţă plată, descoperitor întîrziat al unor idei pe care umanitatea le folosea demult. Tendinţa de a ilustra marile înfăptuiri din ţara noastră a dus la eludarea greutăţilor, adică a luptei. Greşeală gravă, ale cărei proporţii le măsurăm abia acum. Literatura epică nu se poate mărgini la prezentarea unilaterală a fenomenelor, ea nu pune în faţa cititorului bilanţuri şi fotomontaje, ci trebuie să dezvăluie ţesătura spirituală a epocii, să arate prin activitatea şi caracterul eroilor, de ce orînduirea noastră este superioară, de ce omul zilelor noastre priveşte viitorul nu numai cu încredere dar şi cu nerăbdarea de a-l trăi din plin, de a se bucura de el, ca de o frumuseţe ieşită din mîinile sale. În perspectiva aceasta, chiar necazurile şi suferinţele, dramele eroului, capătă înţelesuri noi, deosebite de caracterul pustiitor şi dizolvant al eroului burghez. Foarte multe lucrări prezintă personaje care au atins piscul înalt al fericirii, dar cititorul nu înţelege cum s-a născut acest sentiment, ce s-a mişcat în sufletul chinuit pînă ieri, cum s-a făcut trecerea aceasta miraculoasă. Din acest punct de vedere, proza noastră cunoaşte, după părerea mea, doar două realizări izbutite: Ilie Barbu din „Desfăşurarea" lui Marin Preda şi Anton Filip al lui Galan. Cred că pentru orice cititor drama lui Ilie Barbu reflectă cu putere bucuria omului descătuşat, explozia unor sentimente pe care părinţii şi străbunii lui le-au ţinut ascunse în fiinţa lor chinuită. Mulţi scriitori, mai cu seamă poeţi, cîntă frumuseţea vieţii, închipuindu-se oamenii acestor zile dar au aerul că poruncesc cititorilor să se bucure. Nedezvăluind cauza acestei stări, şi prezentînd-o ca o condiţie generală a societăţii socialiste, asemenea lucrări rămîn simple normative etice. Astfel de încercări de normare a sentimentelor individului, ne aduc aminte de autoritatea aşa-numitelor democraţii antice în care se poruncea femeilor să se bucure cînd feciorii lor mureau în război şi să plîngă la vestea că aceştia au scăpat cu viaţă şi se află în drum spre casă. Evident, omul liber al democraţiei noastre nu ţine seamă de porunci şi pretinde ca arta să-i dezvăluie surse noi şi reale de bucurie.

Mă gîndesc de asemenea la rosturile romanului românesc, gen prin excelenţă prielnic unui studiu profund al societăţii, şi consider că noi n-am folosit încă vastele posibilităţi ce ni se oferă. De pildă nu avem încă un erou reprezentativ, care să închidă în el virtuţile clasei care a doborît capitalismul pentru veşnicie, şi a schimbat mersul istoriei. De doisprezece ani se pretrec la noi transformări uriaşe, de un dramatism demn de pana lui Homer, dar cărţile noastre dau o imagine încă parţială a acestui proces.

Fără îndoială că o analiză amănunţită poate duce la aflarea cauzelor care au împiedicat pînă acum realizarea unor mari eroi. Timpul nu-mi îngăduie să încerc acum o asemenea analiză. Consider însă că şi unii factori din afară au contribuit la alterarea profilului eroului la care năzuim noi. Tov. Demostene Botez a prezentat aici în culori foarte tari unele aspecte ale muncii de la edituri. Din păcate ceea ce i s-a întîmplat d-sale i s-a întîmplat în mai mare sau în mai mică măsură fiecăruia dintre noi şi cred că vă daţi uşor seama ce au avut de pătimit acei care nu au prestigiul de activitate şi de vîrstă al tovarăşului Demostene Botez. Fără îndoială că în ultima vreme situaţia s-a mai îmbunătăţit, atît în ce priveşte pregătirea redactorilor cît şi în general atitudinea faţă de scriitori, ajungîndu-se chiar la recunoaşterea faptului că scriitorul este singurul răspunzător de valoarea lucrărilor lui. Dar rămîne semnalat tocmai pentru a împiedica pe viitor eventualele recidive.

La ESPLA ca şi la Editura Tineretului, la reviste ca şi la Ministerul Culturii au lucrat multă vreme oameni nepricepuţi. Lipsiţi de experienţa vieţii, necunoscînd deloc muncitorii, ei îşi făuriseră despre aceştia o imagine adhoc. Din necunoaştere şi din interpretarea dogmatică a eticii şi esteticii marxist-leniniste ei pretindeau scriitorilor să-şi creeze eroii conform concepţiei lor înguste asupra înfăţişării clasei muncitoare în literatură. Uneori ca nişte rafinaţi intelectuali îţi spuneau: „E foarte frumos, dar nu merge". Asemenea vorbe rostite cu un soi de complicitate, ascundeau totdeauna şi teama laşă de a nu împărţi cu scriitorul „risurile" unor imagini realiste. Ceea ce făceau acei redactori nu poate fi cuprins în noţiunea de îndrumare, precum greşit şi uneori tendenţios au fost prezentate lucrurile. Aceia erau nişte funcţionari literari, nişte sictitori şi rutinari, speţă semnalată şi în alte sectoare de muncă şi împotriva căreia satira va mai purta multă vreme război. Scriitorii ştiu ce este şi de unde vine adevărata îndrumare, fără de care munca lor nu poate fi concepută. În nenumărate rînduri partidul a criticat lipsa de curaj a scriitorilor în zugrăvirea realităţii, a condamnat schematismul şi celelalte forme antirealiste. Acesta era de fapt un îndemn adresat minuitorilor condeiului, de a folosi din plin libertatea dobîndită şi este vina lor dacă n-au ştiut totdeauna s-o facă.

A fost o vreme în care a scrie că eroul muncitor are o măsea lipsă, li se părea unor redactori a denigra clasa muncitoare. Nu mai vorbesc de acei eroi care beau, care iubeau neprincipial sau care, doamne fereşte, aveau în casă vreo biblie sau vreo icoană. Eu nădăjduiesc sincer că asemenea moravuri devin de domeniul trecutului.

Ştiu că unii tovarăşi de la editură sînt mîhniţi că li se aduc asemenea acuzaţii grave. A existat la unii dintre noi tendinţa de a considera personalul editurilor în bloc şi de a-l face răspunzător pentru toate păcatele noastre. Aceasta este nedrept şi în unele cazuri chiar laş. Care dintre noi nu poate mărturisi cel puţin un caz în care editura a intervenit cu folos, ajutînd mai cu seamă la clarificarea unor probleme ideologice, cuprinse în cărţile noastre?

Fapt este însă că în general munca editurilor s-a desfăşurat defectuos. Editurile sînt ale noastre şi nouă ne revine sarcina să sprijinim orice efort care poate să ducă la îmbunătăţirea muncii lor. Tov. Demostene Botez a propus încadrarea editurilor cu scriitori. Soluţia aceasta mi se pare utopică. Ne rămîn nenumărate căi prin care noi putem interveni. Dacă legătura dintre secţiile Uniunii noastre şi edituri va deveni mai strînsă, dacă echipe de scriitori cu autoritate şi competenţă ar urmări procesul de tipărire a unei cărţi, cred că s-ar pune capăt arbitrariului, s-ar evita excesele de gust personal, adesea de prost gust personal, chiar dacă prin asta s-ar ştirbi autoritatea uneori prost înţeleasă a întreprinderilor de editură. Trebuie să se pună capăt sistemului de referate secrete. Dacă s-ar cerceta listele de referenţi, s-ar vedea că mulţi oameni care n-au scris încă vreo carte, sînt sfetnicii intimi ai editurilor, taie şi spînzură în manuscrisele noastre, făcîndu-şi din asta o meserie destul de bănoasă, la adăpostul anonimatului, garantat prin nişte legi misterioase. Sînt sigur că şi practica aceasta va dispare.

Îmi îngădui să cer tovarăşilor de la edituri mai multă pasiune în munca lor, mai multă dragoste şi preţuire pentru manuscrisul care reprezintă sufletul scriitorului, mai puţină teamă în faţa unor probleme complexe şi, de bunăseamă, o cultură temeinică şi o mai profundă cunoaştere a realităţii sociale.

Tovarăşi,

Raportul tov. Beniuc a făcut o analiză amănunţită a muncii Uniunii noastre din ultimii ani. Cred însă că din nevoia de concentrare, tov. Beniuc nu a putut demonstra mai amănunţit că multe din neajunsurile literaturii şi mai cu seamă din moravurile literare semnalate, se puteau evita, dacă legătura dintre scriitori şi Uniunea lor ar fi fost mai strînsă, dacă organele de conducere ar fi stat mai aproape de zbuciumul scriitorilor şi ar fi intervenit cu priceperea şi autoritatea lor în anume momente hotărîtoare.

Mă gîndesc la ceea ce a spus tov. Zaharia Stancu. Pentru mine faptele relatate sînt uluitoare. Se poate ca tov. Stancu, prins în focul filipicei sale, să fi exagerat pe ici, pe colo, să fi apăsat prea tare pe unele cuvinte, dar d-sa vorbeşte în calitate de redactor şef al „Gazetei literare", deci în urma unei experienţe de cîţiva ani în această redacţie. Intervenţia tov. Crohmălniceanu, restabilind o seamă de situaţii, atestă în fond existenţa unor grupuri. Şi atunci trebuie să ne întrebăm: cum este oare cu putinţă ca la publicaţii cu un prestigiu aşa de mare să domnească o atmosferă de intrigă, de lucrături meschine, de manevre şi tactici înjositoare, la nişte oameni care participă la revoluţia culturală ce se poartă în ţara noastră? Cum este cu putinţă ca o carte, un roman, un scriitor sau altul, să devină obiectul unui joc de patimi şi interese de gaşcă? La noi o carte nu este actul izolat al unui scriitor; o carte cît de cît realizată este o expresie spirituală a societăţii, iar criticul nu poate face judecăţi uitînd că el este învestit de cititori, de opinia publică să vorbească în numele ei. Indiferent dacă tov. Stancu a exagerat sau nu, indiferent dacă tov. Crohmălniceanu a avut sau nu întotdeauna dreptate, — faptele rămîn, şi ele au fost semnalate şi în alte adunări în preajma Congresului. Sînt evidente la unele redacţii semnele unei atmosfere viciate în care interesele colectivităţii, ale literaturii noastre sînt ignorate, pentru a face loc unor ambiţii de grup. De ce să ne mirăm atunci că ani şi ani de zile am citit în revistele noastre prea multe demonstraţii de cultură generală, dizertaţii pedante despre noţiuni comune şi banale, polemici pe nişte probleme absurde şi ridicole, cum a fost aceea în jurul eroului cu păcate sau fără. Ba, un critic a descoperit în 1956 că critica se face cu judecăţi de valoare. Să fie aceasta incompetenţă? Să fie dispreţ pentru activitatea concretă a scriitorilor de azi? Cred că şi una şi alta.

În ultima vreme s-au întreprins cercetări asupra operei şi activităţii lui G. Ibrăileanu. De ce oare nu învaţă criticii noştri din scrierile şi din stilul de muncă al acestui mare îndrumător şi creator de idei?

Eu cred, tovarăşi, că nu s-ar fi ajuns la această situaţie dacă Uniunea noastră ar fi întreţinut o permanentă preocupare a tuturor membrilor ei, pentru problemele aspre ale literaturii. Ale literaturii pe care o facem azi cu trudă, cu greutăţi, dar o facem, ea există, e bogată şi ne mîndrim cu ea, oricît ar strîmba din nas unii critici rafinaţi care scriu cronici de serviciu, pentru a nu fi acuzaţi că sînt rupţi de realitate. Firească, ar fi o greşeală să generalizăm, dar în condiţiile noastre nu pot fi îngăduite nici măcar insule de liberalism, nici ceea ce numim noi bisericuţe, dar pe care eu le-aş socoti mai degrabă cotege literare. Fără îndoială că opinia unui critic nu este sau nu trebuie să fie suma unor sugestii venite din afară. Cred însă că analiza cărţilor apărute în secţia noastră de proză, ar crea un climat mai prielnic criticii şi s-ar promova criterii mai obiective în judecarea lucrărilor. Cîte cărţi noi am analizat în comisia de proză? Activitatea cîtor scriitori a fost studiată pe o perioadă mai mare? Cîte referate s-au ţinut în jurul unor probleme urgente şi grave ale literaturii noastre? Tov. Novicov a spus aici cu sinceritate care au fost greşelile sale şi ale altor tovarăşi. Scriitorii aveau nevoie de anume condiţii ca să poată lua atitudine. Şi era datoria Uniunii noastre de a crea aceste condiţii.

Comisia de proză a sucombat puţin după naştere şi cred că nu este întîmplător faptul că Al. Jar a fost unul din cei care au torpilat activitatea ei. Acest lucru a scăpat conducerii Uniunii, după cum nu a observat la timp activitatea defăimătoare şi dizolvantă a lui Al. Jar. Raportul general apreciază că „n-a fost totdeauna prielnică atmosfera Uniunii Scriitorilor, că de prisos şi adeseori pe nedrept au pătimit unii scriitori pentru greşeli nu tocmai grave sau chiar fictive".

Tovarăşi,

Eu sînt unul dintre acei care a pătimit prea greu pentru nişte greşeli nu tocmai grave. Consider incidentul lichidat, dar ţin să spun că tocmai faptul că am fost nedreptăţit, m-a făcut să mă întăresc şi mai mult pe o poziţie la care veneam cu zece ani în urmă şi de pe care nimic nu mă poate arunca. Mă refer însă la acest caz pentru a înfăţişa un aspect faţă de care Uniunea noastră a dat dovadă de lipsă de vigilenţă. Am înţeles acest lucru în urma unor întîmplări recente. Cînd a fost vorba de discutarea şi condamnarea unor abateri de la etica scriitorului, Al. Jar a dat friu liber furiei sale demagogice, cu tendinţa evidentă de a demonstra că în rîndurile scriitorilor sînt duşmani. El a folosit în această împrejurare metode poliţieneşti, pentru ca un an mai tîrziu să declare în „Gazeta literară" că „îndrumarea" s-a dedat la presiuni poliţieneşti, că scriitorii, de teama represiunilor şi schematizării, s-au refugiat în trecut. Legătura dintre aceste două atitudini situate la distanţă de numai un an, se poate face lesne. Orice spărtură în frontul scriitorilor era menită să aducă apă la moara acţiunilor antipartinice şi dizolvante ale lui Al. Jar, orice condei căzut din mîna unui om era un cîştig pentru duşmanii noştri, pentru acele oficine întunecate de care pomenea tov. Zaharia Stancu.

Am ţinut să spun acest lucru aici pentru ca să ne fie mai limpede sub ce forme se pot strecura acţiunile duşmănoase. Trebuie să mulţumim şi de astă dată partidului pentru că ne-a deschis ochii.

Sînt convins că activitatea Uniunii noastre se va desfăşura de acum încolo în mai strînsă legătură cu toţi membrii ei, că ne vom întîlni mai des în casa noastră pentru a discuta cărţile, planurile şi problemele noastre. Literatura a devenit la noi o cauză a poporului muncitor. Fiecare carte trebuie să devină o cauză a tuturor scriitorilor din patria noastră. Eliberaţi de invidia care măcina altădată lumea scriitorilor, trebuie să fim convinşi, că în ţara noastră este loc nu pentru 4—500 de scriitori ci pentru 4—5000, — iar poporul are destui lauri ca să încununeze oricîte frunţi se vor dovedi demne de această înaltă cinste.

Cuvîntul tov. M. RISPLER

Tovarăşi,

Congresul scriitorilor din R.P.R. este încă un prilej pentru scriitorii de limbă idiş, de a-şi arăta încrederea şi dragostea pentru Partidul Muncitoresc Român, sprijinitorul, inspiratorul şi îndrumătorul noii noastre literaturi.

Acest Congres este totodată un prilej de a arăta că şi literatura idiş din ţara noastră are o veche tradiţie.

În înapoierea politică şi culturală dinainte de 1830, populaţia evreiască, ca de altfel întreaga populaţie a ţării — cu excepţia unei pături subţiri de privilegiaţi — a fost ţinută în beznă şi mizerie.

Epoca de la 1821 pînă la 1848, care corespunde şi în istoria evreilor din România cu ivirea primelor elemente de cultură europeană, nu a schimbat mult această situaţie. Iluminismul evreesc, acceptat de burghezia negustorească ce se năştea, se caracterizează printr-o apropiere de valorile culturale noi. Din păcate, această atitudine este umbrită de disprefţul profund pentru păturile populare, pentru nevoile culturale ale acestora şi pentru limba de care acestea se serveau: limba idiş.

Totuşi, această stare nu putea dăinui. Ideile revoluţiei de la 1848 şi evenimentele ce se desfăşurau în Europa, nu se puteau să nu aibă repercusiuni în uliţa evreească şi astfel, nevoile micii burghezii meşteşugăreşti îşi găsesc un ecou într-o primă gazetă idiş din ţară.

Cam tot atunci coboară în România primii „trubaduri", între care vor străluci drept cîntori ai literaturii idiş înaintate din ţară, „cîntăreţii din Brod" şi Welwl Zbarjer-Ehrenkrantz, iar mai tîrziu Avram Goldfaden, creatorul teatrului evreiesc.

Aceştia au luptat împotriva fanatismului, ignoranţei şi misticismului, armele păturilor conducătoare evreieşti, ca şi pentru ridicarea nivelului cultural şi de viaţă al maselor muncitoare. De asemenea, toţi ei au demascat burghezia şi uneltele ei.

La înfluenţa celor pomeniţi mai sus, se adaugă apoi influenţa mişcării muncitoreşti şi socialiste, care se înfiripă în deceniile VI-IX ale veacului trecut. Toate aceste date creează astfel în populaţia evreiască un început de literatură progresistă, ce se va statornici de-a lungul vremii.

Literatura idiş din Rusia şi Polonia, concretizată prin operele celor trei mari clasici: Mendale Moher Seforim, Şalom Alehem şi I. L. Peretz, ca şi răspîndirea largă a poeziei revoluţionare a unor Vincevski, Edelstadt, Bovşover şi Moris Rosenfeld, au avut şi ele un rol în realizarea acestei tradiţii în ţara noastră. Cîntecele acestora din urmă erau foarte iubite de muncitorii evrei şi cîntate de ei.

Clasicii evrei şi cîntecele populare, au cimentat drumul către care au năzuit uriaşii literaturii ruse şi europene. Revoluţia rusă din 1905, oglindită în operele clasicilor evrei, a avut o mare influenţă şi la noi asupra luptătorilor evrei pentru o orînduire mai dreaptă.

Revoluţia din Octombrie a găsit în uliţa evreiască luptători plini de abnegaţie, care erau într-o oarecare măsură formaţi prin literatura şi presa progresistă din decursul anilor, cu toate că unii literaţi nu au rezistat pînă la urmă presiunilor.

Rezultatele muncii literare evreieşti din U.R.S.S., au cheazăşuit într-o anumită măsură şi activitatea din ţara noastră, unde creaţiile unor scriitori de talia lui Eliezer Steinbarg, Iacob Sternberg sau Moise Altmann, Zellig Bardicever, M. Saţier, H. Rivkin, I. Jakir, S. Bronstein, Ichil Schreibman, Kubi Wohl şi alţii, au fost arme puternice în mîinile elementelor progresiste, care au luptat împotriva naţionalismului în creştere.

În timpul dictaturii fasciste antonesciene, activiştii culturali au folosit materialele literare progresiste create, organizînd manifestaţii literare la care erau mobilizate masele de muncitori trimişi la munca obligatorie, ridicîndu-le moralul şi îndemnîndu-i la rezistenţă împotriva dictaturii fasciste legionare.

După eliberare, cu ajutorul partidului, s-a început o muncă deschisă şi mai largă pe frontul literar, ducîndu-se o luptă susţinută împotriva încercărilor formaliste, naţionaliste şi burghiste care tindeau să se strecoare în activitatea literară.

Între timp, grupa de scriitori idiş a crescut cu un număr de tinere talente, care, după îndrumările partidului, au scris opere valoroase, deşi conducerea „administrativă" nu a fost la înălţime şi nici condiţii de creaţie prea favorabile nu li se creaseră (fapt care ar fi putut să-i demobilizeze).

Temele principale ale scrisului idiş au fost: întărirea încrederii în clasa muncitoare, în forţa conducătoare a partidului, împotriva curentelor naţionaliste, pentru prietenia cu naţionalităţile conlocuitoare şi construirea socialismului, pentru prietenia cu Uniunea Sovietică şi cu poporele de democraţie populară, pentru patriotismul socialist şi pentru lupta activă pentru pace.

Au mai fost dezbătute temele: lupta din ilegalitate, suferinţele din lagărele de exterminare şi din închisori, şi prezentarea celorlalte aspecte din trecutul luptelor pentru libertate şi socialism.

În cadrul acestor teme, pe lîngă opere originale, s-au făcut traduceri din limbile română, rusă, germană şi maghiară. De asemenea s-au publicat din operele scriitorilor străini.

Literatura idiş de după 1944 cuprinde, în măsuri diferite, mai toate genurile literare: poezie, proză, dramă, critică, traduceri şi cîntece de masă şi de leagăn.

Poezia: *Între scriitorii care au activat în domeniul poeziei sînt de notat:*

Iacob Gropper, I. Weidenfeld Sanişn Ferşt, A. Spiegelblatt, Simale Schneider, Rely şi Efraim Bley, Berl Schnabl, precum şi A. Aizicovici, L. Vigder, I. Bercovici, Ionathan Schneider, Iulian Schwartz, A. Ebion, I. St. Sharomy, Malvina Cohn, M. Segalovici.

Proză au publicat: Beniamin Vilner şi L. Bruckstein, cunoscut şi ca dramaturg.

Eseuri şi istoriografie literară au publicat: M. Lax, M. Rispler, Iţic Schwartz, I. Dubovis şi Schoss-Roman.

Traduceri în idiş s-au făcut din autorii români şi străini. Din poezia clasică au fost traduse versuri din Eminescu, Coşbuc, etc.

Din poezia nouă, au fost traduşi poeţii: Marcel Breslaşu, Mihai Beniuc, Maria Banuş, E. Jebeleanu, Dan Deşliu, Mihu Dragomir, Radu Boureanu, Victor Tulbure, Eugen Frunză, Veronica Porumbacu şi alţii.

Din poezia rusă şi sovietică, s-a tradus: din Puşkin, Maiacovski, Surkov, Scipaciov, Mihalkov, Marşak, Gribaciov.

Traduceri de proză — autori români: *M. Sadoveanu „Mitrea Cocor", V. Em. Galan, N. Moraru, A. Baranga, M. Novicov, A. G. Vaida, I. Ludo, H. Zincă, precum şi diverse din* autori sovietici: *Gorki, Şolohov, Wanda Vasilievska, etc.*

Traduceri din idiş au făcut următorii: *Eugen Jebeleanu, Dem. Botez, Virgil Teodorescu, Victor Tulbure, Ionathan Schneider, Enric Furtună şi alţii.*

Din Şalom Alehem a tradus mai multe volume I. Ludo.

În originalul idiş a apărut de asemenea un masiv volum din acest autor la ESPLA. Tot la ESPLA a apărut şi volumul de fabule al lui Steinbarg. Traducerea românească a aceluiaşi, făcută de regretatul Emil Dorian a apărut la Editura Tineretului.

Cîntece pentru muzică au scris majoritatea poeţilor. Din cîntecele de masă ale acestora, a apărut recent la ESPLA culegerea Nale lider.

Populaţia evreiască din ţară, datorită cotiturii istorice făcute cu doisprezece ani în urmă, a căpătat o înfăţişare nouă şi sănătoasă. Ea a devenit productivă egală în drepturi şi datorii, ia parte la construcţia socialismului în întreprinderi industriale şi comerciale, în cooperative şi în celelalte ramuri de activitate, cu caracter politic şi cultural.

Populaţia evreiască vorbitoare de idiş, care locuieşte în mase compacte în oraşe ca Bucureşti, Iaşi, Botoşani, Bacău, Piatra Neamţ, Fălticeni şi cîte oraşe din Moldova, precum şi cei care locuiesc în sudul Bucovinei, în Maramureş şi Transilvania, nu este în nici un caz atît de lămurită încît să se considere că ne-am făcut întreaga datorie şi să ne declarăm mulţumiţi. Dimpotrivă. Pentru a schimba conştiinţa oamenilor este nevoie de o muncă uriaşă, şi în afară de munca ideologică şi politică, nu există un alt mijloc mai bun decît literatura.

Cu ajutorul marilor clasici, care au arătat trecutul de exploatare, mizerie şi lipsă de demnitate omenească a populaţiei evreeşti, oglindind prezentul prin operele scriitorilor contemporani din ţară şi de peste hotare, putem face acest lucru. Dar, întrucît priveşte pe scriitorii de limbă idiş din ţară, ei nu şi-au făcut în întregime această datorie. Într-adevăr, scriitorii evrei n-au descris pe noul muncitor evreu, nu i-au pătruns sufletul, nu ştiu ce gîndeşte, ce-l doare, nu-i cunosc mediul în care munceşte, nu ştiu nevoile şi bucuriile lui, nu ştiu ce cugetă, pe scurt — ei nu cunosc încă pe omul nou care creşte sub ochii lor.

Scriitorul evreu, ca de altfel oricare alt scriitor, trebuie să meargă în mijlocul maselor, în locurile lor de muncă, în casele lor, în căminele culturale, cuvîntul lui trebuie să fie ascultat la radio şi pe scenă, el trebuie să ia atitudine în problemele importante din ţară şi din străinătate, cu ajutorul presei şi revistelor, iar cărţile lui trebuie să se găsească în bibliotecî — căci numai în aceste condiţiuni poate descrie specificul mediului şi situaţiilor şi să fie citit cu interes şi folos. Din nefericire, condiţiunile în care a fost obligat să lucreze, n-au fost totdeauna cele dorite, deoarece cei ce aveau răspunderea muncii literare între scriitorii evrei, nu i-au acordat înţelegerea cerută. Ei au frînat creaţia printr-o concepţie stîngistă şi prin măsuri administrative mioape, ceea ce a avut ca rezultat ca într-un răstimp de 11 ani activitatea editorială să fie nelnsemnată faţă de nevoi. De asemenea, aceleaşi organe au contribuit foarte puţin la creşterea politică şi ideologică precum şi a măiestriei artistice a scriitorului de limbă idiş, după cum n-au îngrijit decît rar de documentare, schimb de experienţă, întîlniri cu cititorii, etc.

***Scriitorii de limbă idiş** îşi exprimă speranţa că Congresul îi va ajuta curînd situaţia arătată şi le va pune la dispoziţie mijloacele cerute, ca să-şi poată realiza misiunea de scriitori faţă de masele muncitoare evreeşti; totodată, îşi exprimă dorinţa să li se arate lipsurile, pentru a-şi putea îmbunătăţi munca în folosul cauzei comune, — construirea socialismului în patria noastră.*

Cuvîntul tov. CAMIL BALTAZAR

Am venit cu nemărginită emoţie şi bucurie la acest Congres. Am 37 de ani de activitate în urma mea şi e pentru prima dată cînd trăiesc asemenea eveniment. Vojam să aflu lucruri noi, să învăţ, să mă lămuresc şi să mă orientez. Aşteptam rapoarte scrise sub semnul unei înalte principialităţi, — analizînd, cu dragoste şi adîncă înţelegere, realizările literaturii noastre. În loc de aceasta am ascultat şi la proză şi la poezie rapoarte enumerative, sau pe tematici, rapoarte care, semnalînd lipsuri sau remarcînd succese, nu dădeau exemple concrete.

Cred că slaba participare la discuţia raportului asupra prozei noastre se datoreşte sărăciei acestui raport. Tov. Petru Dumitriu a citat cu lux din Hemingway, John Dos Passos sau Mihail Sadoveanu. Dar la un Congres al scriitorilor, mă aşteptam să fie trecute în revistă şi realizări ale altor scriitori. Să se vorbească de ele cu dragostea şi înţelegerea pe care o merită lucrări compuse dintr-o fierbinte iubire pentru viaţa noastră nouă de azi, pentru oamenii noştri.

Aplaudînd cele declarate de tov. Deşliu despre Maria Banuş şi Eugen Jebeleanu, nu sînt de acord cu cele afirmate despre Nina Cassian, ele dovedind neînţelegere. Dar m-a nedumerit metoda expeditivă cu care raportorul s-a ocupat de anumiţi poeţi tineri, numai în mod enumerativ, statistic, iar pe alţii omiţîndu-i. Poţi proceda expeditiv la o plenară de poezie, şi nici acolo, dacă eşti un scriitor conştiincios şi cu tragere de inimă pentru cei de care vorbeşti, dar să săvîrşeşti aceasta la un congres al scriitorilor, mi se pare că înseamnă a nu-i da tu, raportor primul, importanţa ce i se cuvine.

Dar ceea ce socot ca o lipsă fundamentală a raportului, şi al prozei şi al poeziei, e faptul că s-a trecut cu buretele peste creaţia atîtor tineri scriitori, elementul fermentativ, atît de preţios şi de util astăzi! În raport nu s-a suflat o vorbă despre pleiada de tineri poeţi, începînd cu întîi toate remarcabilul poet Al. Andriţoiu şi sfîrşind cu Nicolae Labiş, Violeta Zamfirescu şi Emilia Căldăraru; n-am auzit pomenit numele lui Petru Vintilă şi Tralan Coşovei. Trebuie să constat că ambele rapoarte m-au dezamăgit şi cred că nu numai pe mine, deoarece le-a lipsit tocmai elementul de analiză şi spiritul director de îndrumare.

Cum putem oferi o primă de încurajare unor scriitori care abia îşi înalţă aripile cînd în loc să-i pomenim, îi ignorăm, enumerînd doar acelaşi grup de scriitori, cunoscut şi arhicunoscut şi semnalat mereu? Am citat numai cîteva nume, dar sînt pe puţin 20 de tineri făurari de proză şi poezie remarcabile, care trebuie pomeniţi, stimaţi şi încălziţi cu dragostea şi înţelegerea noastră. De la o vreme încoace ei nu mai sînt publicaţi în coloanele „Gazetei literare", deoarece la noi nu se lucrează în spiritul muncii în colectiv, ci se hotărăşte, de unul singur, fie că e secretar de redacţie, fie că e şef de secţie. Acesta considerîndu-se atoateştiutor şi competent pentru a decide soarta poeziilor, fie că e vorba de poeţi tineri ca Andriţoiu şi Mioara Cremene, fie că e vorba de Breslaşu, Cicerone Theodorescu sau Nina Cassian, dînd dovada unui patent individualism. E o metodă nejustă şi nesănătoasă pentru că se conduce după gustul personal, arbitrar. Procedeul e practicat nu numai la „Gazeta literară". De ce să se erijeze aceşti tovarăşi, la un moment dat în biete victime supraaglomerate de muncă sau să fie socotiţi ca atare, cînd împărţirea muncii în colectiv şi răspunderea colectivă e firească şi justă. Repet nu e cazul numai al „Gazetei literare", mai sînt redacţii în care redactori necompetenţi, care nu au nici o legătură cu scrisul, decid totuşi de soarta scrisului altora, cum e cazul la „Flacăra".

Tov. Hajdu Zoltan a spus, pe drept cuvînt, că cele două rapoarte, cel al prozei şi poeziei nu au creat o bază de discuţie. În schimb felul cum a abordat problemele tov. Hajdu Zoltan şi apoi alţi vorbitori constituie un prilej de discuţie creatoare, fiindcă ei au mărturisit lucruri adevărate, cu calda dorinţă de a rosti răspicat adevărul şi, prin aceasta au suplinit lipsurile mari ale ambelor rapoarte. Aş dori ca dezbaterile şi lucrările acestui Congres să ofere mijloace şi metode mai bune, mai juste în munca redacţiilor revistelor noastre, oameni competenţi şi mai mulţi spirit de răspundere, un cît mai ferm spirit de muncă colectivă. Să dispară sistemul de a nu se răspunde pentru ce nu poate să apară o poezie, fie că aparţine lui Cicerone Theodorescu, Labiş sau unor începători.

Cer de la tribuna acestui Congres tovarăşilor, fie că se cheamă Gaţia sau Minzu, Bart, Raţiu sau Popescu să răspundă nu prin aprecieri subiective, îmi place nu îmi place, ci argumentînd în mod critic aceea ce respinge sau aprobă. Aceasta nu este o chestiune măruntă. Să dau un exemplu. Un poet care e ţinut în periferia interesului public deşi e un poet de real talent, Valeriu Gorunescu, a primit de curînd premiul întîi la un concurs iniţiat de „Tînărul scriitor", dar el are talent de mai înainte, foarte mult talent. Privirile attor tineri scriitori sînt atîntite către lucrările noastre şi nu numai ale scriitorilor, ci şi ale cititorilor ce iubesc cu pasiune literatura. Ei aşteaptă de la noi măsuri eficiente de îndreptare şi reorganizare. Aşteaptă ca acest Congres să dea un nou impuls şi un mai mare avînt frontului nostru literar. Pentru a nu-i dezamăgi trebuie să dăm cu toată seriozitatea importanţa ce se cuvine acestei adunări congresiste.

Spun aceasta deoarece în disputa dintre tov. Z. Stancu şi Crohmălniceanu, acesta din urmă a avut o notă de zeflemea minimalizatoare. Îmi îngădui a crede astfel pentru că Zaharia Stancu a exprimat cu durere o experienţă dureroasă. Să dăm Congresului nota solemnă care i se cuvine.

Cuvîntul tov. PETRU VINTILĂ

Toţi delegaţii şi invitaţii tineri, adunaţi la acest sfat scriitoricesc, încercăm un sentiment de mîndrie legitimă văzînd cu cîtă dragoste şi solicitudine sîntem înconjuraţi de către confraţii noştri mai vîrstnici, de către aceia pe care îi socotim pe drept cuvînt dascălii noştri de literatură. Am ascultat dojana şi îndemnul maestrului Sadoveanu, de a cîti şi învăţa fără încetare, înţelegînd că fără o cultură solidă şi temeinică talentul va rămîne pînă la urmă sterp, ori numai un simplu meşteşug. Am ascultat alte sfaturi bune, pline de căldură şi înţelepciune, venite de la meşterii Geo Bogza şi Demostene Botez.

*Ştiu, din lecturile unor reviste dispărute sub colbul vremurilor, că altădată se purtau cumplite şi dăunătoare lupte între generaţiile literare. Ca să poată debuta, odinioară, tinerii poeţi şi prozatori trebuiau să facă pe „ţuţării". Erau nevoiţi să se ardă, să se lipească de pulpana unui „maestru", să-i ducă servieta, să-i ducă manuscrisele la tipografie, ori să-i facă cumpărături de la băcănie. De cele mai multe ori, tinerii aceştia care încercau marile şi grelele drumuri ale literaturii, se sfîrşeau din viaţă măcinaţi de oftică, înainte de a-şi vedea tipărite întîiele plachete de versuri. Conflictul între generaţii manifestat şi în forma aceasta, era de fapt o diversiune creată şi întreţinută de către ocîrmuirea burgheză, vital interesată să nu-i vadă pe scriitori uniţi. Burghezia făcea tot ce-i stătea în putere (şi avea

RADU BUCOV EMILIAN

(poet din R.S.S. Moldovenească)

PRIETENIA NOASTRA

Cine-a spus că graiuri felurite
ne dezbină ?
Nu-i adevărat !
Drumul nostru este nesfîrşitul,
de acelaşi soare luminat.

Aripaţi de simţăminte sfinte,
vom lupta pentru acelaşi ţel,
că la noi, sub haine felurite,
inimile toate bat la fel.

Nu sînt piedici pentru-mbrăţişări
Virste, rîuri late, munţi înalţi, —
căci în ţară, chiar şi-o depărtare
este-o punte ce uneşte fraţi.

★

Eu sînt poet al zilelor de Azi,
dar inima îmi bate pentru Mine.

Prietene, în orice caz,
am smuls scîntei din suflet pentru tine

Cînd anul două mii îţi va suna,
te rog de mine să-ţi aduci aminte,
atunci în vis adînc te-oi asculta,
pămîntul cu suflarea mea-ncălzindu-l.

★

Un poet
şi-a-nchipuit un piedestal de hîrtie.
Mai nalt decît poporul
vrea să fie.
... Astfel un pod
şi-a-nchipuit odată
că pentru dînsul
Volga-a fost creată.

STRIGĂTURI DE DOR

Răutule, apă dulce,
duce-m-aş şi tot m-aş duce,
pîn-la malul cel de lut, —
nu mai pot fără-de sărut.

Pe crenguţe-s multe frunze,
Multe sărutări pe buze.
Vai de buzele-mi sărace,
toată seara n-au ce face.

Cînd răsare luna-n şură,
vreau să te sărut pe gură.

Luna n-a spune nimică,
că şi dînsa-i tinerică.

Cîte stele sînt pe cer,
tot de-atîtea ori te cer,
ca să-mi fii nevastă-n casă, —
iară ţie nici nu-ţi pasă.
Cînd m-oi supăra odată,
m-oi lua cu altă fată,
şi-i trăi nemăritată.

Cîteva cuvinte despre literatura sovietică

Articol scris pentru „Gazeta literară"

Alexei Maximovici Gorki a fost părintele şi inspiratorul literaturii sovietice. El a ajutat la naşterea ei, luînd parte directă la munca tinerilor scriitori cu cărţile lui, unde cu o forţă revoluţionară vie şi puternică a scos la iveală pe noul creator al istoriei : muncitorul. Mulţi dintre aceia, pe care azi noi îi numim fondatori ai tinerei literaturi sovietice, au fost educaţi şi formaţi de Gorki, au ascultat cuvîntul lui bun şi înaripat.

Care sînt particularităţile literaturii sovietice ?

Născută de o nouă orînduire socială, ea a trebuit să vorbească în primul rînd viitorului despre întărirea acestei orînduiri, despre lupta şi contradicţiile ei. Realitatea noastră s-a oglindit în multe cărţi sovietice prin numeroasele ei trăsături particulare. Dacă ar fi să citim cărţile apărute în ordine cronologică, am putea vedea cum au trăit şi ce au făcut oamenii sovietici în aceşti 40 de ani.

Astfel, anii deceniului al treilea, care deschid prima pagină a literaturii sovietice, au fost ani de apărare a patriei împotriva duşmanului de clasă, împotriva intervenţioniştilor şi a armatelor străine. Trebuia creată o armată populară proprie. Despre aceasta ne povestesc cele mai bune cărţi sovietice din aceşti ani : „Torentul de fier" de Serafimovici, „Înfrîngerea" de Fadeev şi „Ceapaev" de Furmanov. Aceste cărţi au devenit cărţi sovietice clasice pentru noi. Ele ne povestesc despre naşterea Armatei Roşii, nu în mod naturalist, descriind fapte nude. Ele oglindesc în mod viu problema naşterii unei armate noi, dialectica ei înaltă, două forţe contradictorii din ciocnirea cărora a luat naştere: de o parte stihia revoluţionară, masele răsculate, de altă parte organizarea şi disciplina impuse de voinţa bolşevicilor. Citind aceste cărţi veţi găsi în ele nu numai imaginile evenimentelor din primii ani ai revoluţiei, ci şi un sens filozofic profund.

Literatura sovietică din aceşti ani a avut încă o particularitate proprie : o trăsătură poetică, care netezea uneori hotarul dintre proză şi poezie. Însuşi autorul era adeseori prins în vîlvătaia faptelor despre care vorbea în opera lui. Emoţionat şi prins de evenimente, el căuta şi găsea, după exemplul cîntăreţilor şi povestitorilor populari, o limbă ritmică şi plină de emoţie, foarte asemănătoare cu aceea a epopeelor populare, care nu se asemăna cu proza obişnuită.

Un asemenea model de poezie în proză este „Căderea Dairei" de A. Matişkin, unul dintre marii scriitori ai vremii.

În primii ani ai cincinalului, construcţia de fabrici şi uzine noi, de mine şi staţiuni electrice s-a oglindit cu toată puterea într-o serie întreagă de romane sovietice : „Soti" de L. Leonov, „Omul care-şi schimbă pielea" de Bruno Iasenski, „Şi a fost ziua a doua" de Ilya Ehrenburg, „Vreme, înainte" de Valentin Kataev.

Citind aceste romane, înţelegi că ele nu constituie numai o simplă enumerare, o descriere schematică a unor fapte. În paginile acestor cărţi sînt puse problemele mai importante ale acestei perioade. Se reconstruieşte o uzină nouă şi odată cu aceasta se restructurează şi se reeducă şi vechiul muncitor. Muncitorul nu mai are sentimentul că este un asuprit; el se simte acum stăpîn.

Se construiesc uzine şi staţiuni electrice noi. Dar pe şantierele lor „se construieşte" şi un om nou, educat de noile forme sociale. Ţăranul, analfabet şi abrutizat, se duce acum să lucreze la construirea întreprinderilor. În jurul lui e o altă lume, care-l influenţează zi de zi: o lume unde există organizaţie de partid, cluburi, şcoli pentru adulţi, cantină cu mîncăruri calde, frizerie unde el, ţăran analfabet şi abrutizat, devine un om social, un membru al colectivului.

Această uriaşă viaţă a construcţiilor, unde se făuresc noile caractere sovietice, a fost bine zugrăvită în romanul „Oameni dintr-un fund de ţară" de Malişkin.

Temele deceniului al treilea sînt prezentate cu o forţă neobişnuită în cărţile apărute în deceniul al patrulea.

Industria grea merge înainte cu paşi gigantici.

Agricultura, închisă încă în micile fişii de pămînt ale proprietarilor particulari, rămîne în urmă.

Literatura noastră oglindeşte lupta uriaşă a poporului nostru pentru socializarea agriculturii. Cele mai bune opere sînt: „Pămînt desţelenit" de M. Şolohov şi „Bruski" de Panfiorov.

Din multe cărţi sovietice se poate vedea tot mai limpede orientarea ideologică a ceea ce se putea numi atunci literatură sovietică în plină dezvoltare. Ca şi literatura veacului al XIX-lea, pătrunsă de lupta generală împotriva iobăgiei, întreaga literatură sovietică începe să se caracterizeze prin lupta împotriva proprietăţii particulare, pentru o nouă psihologie a omului pătruns de sentimentul proprietăţii sociale, pe care el o apără. În literatură, această luptă se duce în mod diferit: cu patos educativ („Poemul pedagogic" de S. Makarenko), prin înfăţişarea pasiunii creatoare a unor lucrători-ingineri, oameni de ştiinţă, proiectanţi, constructori — care-şi au problemele lor („Marele conveier" de Ilin), cu un sentiment nou de mîndrie, a unor oameni prinşi în întrecere, („Petrolierul Derbent" de Krimov) prin biciuirea violentă a vechilor păcate, generate de relaţii capitaliste („Viţelul de aur" de Ilf şi Petrov).

Un model viu de erou pozitiv apare în „Aşa s-a călit oţelul", cunoscuta carte a lui Nikolai Ostrowski. Forţa şi vitalitatea chipului lui Pavel Korceaghin nu constă numai în eroismul şi dragostea lui pentru patrie, ci şi în faptul că, în etapele hotărîtoare ale istoriei, el ştie să ia o hotărîre justă, să-şi asume răspunderea, să antreneze şi pe alţii. Această pricepere de a vedea în viitor şi a-i călăuzi şi pe alţii pe un drum just a fost trăsătura principală, pozitivă a eroului.

Deceniul al cincilea a adus cu el literatura Războiului Patriei împotriva fascismului şi o serie de cărţi interesante cu privire la problematica de după război a economiei sovietice. Nu este adevărat că în literatura noastră tînără nu sînt criticate aproape deloc lipsurile, care nu apar în mod direct sau indirect trecutului, ci noii orînduiri sociale. Noi avem multe cărţi care pun problemele importante ale economiei noastre socialiste, într-un spirit critic ascuţit. Nervul principal al economiei noastre este planul. Cartea lui Zakrutkin „Staniţa plutitoare", reportajele lui V. Ovecikin „Zile de lucru în raion" (amintesc numai două din alte zeci de opere), pun în mod ascuţit şi cu toată puterea problema planificării greşite, nejuste, cînd îndeplinirea planului se transformă într-o formalitate, păgubitoare pentru producţie, de dragul unor cifre.

Arta reportajului a căpătat o largă dezvoltare după război. Autori de reportaje ca : B. Agapov, B. Galin, A. Poltoraţki, I. Gorelik, A. Zlobin, B. Polevoi, E. Strogova, D. Danin şi alţii descriu cu seriozitate şi profunzime economia şi oamenii ţării noastre, subliniind fără nici o teamă faptele negative, aprofundîndu-le de fiecare dată în lumina problemelor generale.

În ultimul timp, scriitorii sovietici au auzit de multe ori reproşuri de la cititorii lor, care cer tot mai multe cărţi, în care să oglindească evenimentele vremii noastre, cu o înaltă măiestrie artistică. Dar adevărul cere să spunem că şi acum avem în literatură multe cărţi minunate. În primul rînd, menţionăm că numai în ultimii ani a apărut un talent nou, V. Tendreakov. Noi ştim că scriitorii nu se nasc ca ciupercile după ploaie. V. Tendreakov a apărut ca un prozator complex şi interesant. În nuvela sa „Nu este pentru noi", scriitorul ne povesteşte despre un tînăr ţăran, îndrăgostit de o fată dintr-un sat vecin, pe care o ia în căsătorie. El intră în această familie şi observă, cu timpul, că e o familie de acaparatori, unde „totul este numai pentru ei". Tatăl caută să dea colhozului cît mai puţin, iar pentru el, pentru gospodăria lui, îşi consumă toate forţele, toată „sudoarea frunţii" lui de ţăran. Mama este de o zgîrcenie cumplită, fata e o proastă, cu sufletul uscat, care-şi respectă părinţii orbeşte. Nu atît cu judecata, cît mai ales cu instinctul, cu noile idei care i-au intrat în sînge şi au devenit parte integrantă din morala lui, tînărul se ridică împotriva întregului spirit al acestei familii, ca împotriva unei asupriri străine şi, neputînd să-şi schimbe soţia, o părăseşte. La prima vedere, subiectul pare simplu, neinteresant. Dar forţa nuvelei lui Tendreakov constă în faptul că arată noua psihologie sovietică, care a devenit astăzi instinct în cei mai buni reprezentanţi ai tineretului nostru, putere care vine nu din capul şi nici din mintea, ci din inima şi conştiinţa omului. Nuvela este scrisă cu măiestrie; acţiunea se dezvoltă natural, iar cititorul trăieşte toate nenorocirile eroului şi este în întregime de partea lui.

Anul trecut, literatura noastră s-a îmbogăţit cu o nouă operă, care ar putea constitui mîndria oricărei literaturi din lume, cu nuvela „Raza verde" de I. Sobolev. Îl ştim pe Sobolev ca pe un artist exigent din minunatul roman apărut înainte „Reparaţie capitală". Noua lucrare a lui Sobolev ne aduce iarăşi în mijlocul marinarilor şi ne înfăţişează chipuri de oameni din popor, simpli şi înaripaţi, care săvîrşesc fapte eroice, din dragoste pentru patrie, fără tobe şi surle.

Noul roman al lui I. Ehrenburg, „Dezgheţul", deşi are şi pagini mai puţin realizate artistic, este valoros pentru faptul că atinge unele probleme ascuţite ale vremii noastre.

Vorbind despre literatura sovietică contemporană trebuie să amintim minunata povestire a lui V. Grossman „Şase august" (despre oamenii care au aruncat din avion prima bombă atomică în Japonia), amintind prin analiza ei psihologică, convingătoare, de una din cele mai bune povestiri a lui I. Bunin „Domnul din San Francisco", precum şi povestirea profund umană a Verei Panova „Serioja", despre un băieţaş şi un tată vitreg, un minunat om sovietic.

Am amintit în acest articol, din lipsă de spaţiu, numai cîteva nume, din multe alte zeci de nume. Nu am posibilitate să vorbesc nici despre cărţile literaturii noastre sovietice multinaţionale, care apar în zeci de limbi ale republicilor noastre sovietice. Aceasta e o altă temă. Voi spune numai că apariţia şi dezvoltarea acestor literaturi naţionale se datoreşte şi dezvoltării literaturii ruse sovietice şi oglindeşte aceleaşi tendinţe, aceleaşi succese şi aceleaşi eşecuri proprii literaturii noastre şi prezintă acelaşi proces unic al dezvoltării literaturii sovietice.

Marieta Şahighian

Evoluţia literaturii olandeze

In literatura olandeză se disting patru mari perioade. Literatura medievală a fost în parte anonimă şi a fost scrisă de cavaleri şi oameni ai bisericii. Cunoaştem multe poezii frumoase care au devenit deseori cîntece despre dragoste, natură, adorarea maicii domnului şi despre raportul omului faţă de dumnezeu. În afară de această florescenţă lirică, ne-au mai rămas păstrate poezii epice mai lungi, romane cavalereşti de aventuri scrise în versuri, poeme, morale şi dramatice. Mai este încă foarte iubit poemul intitulat „Reinecke Fuchs" *) care istoriseşte isprăvile acestui viclean animal. Literatura olandeză medievală a avut caracteristica literaturilor europene. Regăsim aceleaşi motive şi forme în literaturile altor popoare.

In secolul al 16-lea şi al 17-lea, Ţările de Jos au dus timp de 80 de ani războiul împotriva Spaniei, un război al Reformei, care s-a terminat în anul 1648 prin completă independenţă. Aceasta se reflectă în numeroase cîntece populare, care au fost culese de abia mai tîrziu şi dintre care unele se mai cîntă şi astăzi. Olanda deveni o republică, cu un preşedinte a cărui putere era foarte limitată. Mulţumită navigaţiei, mari bogăţii intrară în ţară şi se formă o pătură burgheză avută şi conştientă de puterea ei. Burghezii din secolul al 17-lea făcură posibilă, prin comenzile lor, crearea micii arte naţionale proprii. Ei au clădit oraşele lor în numeroasele canale şi prin ei se creară condiţiile favorabile pentru înflorirea marii picturi olandeze care şi-a dobîndit celebritate mondială graţie unor Rembrandt, Vermeer, Franz Hals şi a multor altora. Literatura olandeză a acestei perioade, care s-a înscris în istorie sub denumirea „secolul de aur" a fost o literatură burgheză cu influenţe din Renaştere şi clasicism, un amestec de cultură şi bigotism. Sonetul a fost introdus din Italia, dar s-au dezvoltat şi alte forme lirice. Scriitori cunoscuţi din această perioadă sînt Joost Van den Vondel, P. C. Hooft şi Gerbrandt Breeroc. Joost Van den Vondel a scris dramele sale în versuri alexandrine şi-şi împrumuta temele din surse biblice, clasice şi naţionale. Din P. C. Hooft, un spirit ales, se mai citesc încă unele poezii de dragoste foarte frumoase. Gerbrandt Breeroo a folosit în lirica sa şi în ambele sale drame bogăţia limbii populare şi poate fi privit drept un Rembrandt al literaturii olandeze. Din păcate el a murit la vîrsta de 33 de ani.

Alături de aceşti trei poeţi, au activat o întreagă serie de alţi poeţi lirici, în a căror operă se oglindeşte viaţa acelei vremi, cu problematica ei religioasă şi cu avîntul ei economic. Dramaturgia a cărei formă fundamentală a fost creată de Joost Van den Vondel, nu s-a dezvoltat niciodată în Olanda, deoarece calvinismul s-a opus artei scenice. Teatrul era în contradicţie cu concepţiile calviniste despre demnitatea umană. Era considerat ca o imoralitate şi ca un păcat faptul de-a întruchipa pe cineva altul decît erai tu însuţi. Se mai resimt şi astăzi pe tărîmul teatrului efectele tîrzii ale acestei austerităţi. Olanda nu are o tradiţie fermă a teatrului şi autorităţile de stat şi oraşeneşti trebuie să-şi dea multă osteneală ca să promoveze prin comenzi şi stipendii scrierea de piese demne de-a fi jucate.

Procesul de dizolvare a formelor sociale burgheze a durat în Olanda secole întregi. In secolul al 19-lea, sub unele raporturi, Olanda rămăsese în urmă în comparaţie cu alte ţări. Pe tărîm literar, curentul romantic care se impusese cam pe la mijlocul secolului, a reuşit cu greu să biruie inerţia generală. Temele literare erau mai mult sentimentale. Limba rămăsese rigidă. Îi lipsea prospeţimea, astfel încît cititorul de astăzi o găseşte demodată. Literatura era preocuparea negustorilor, a preoţilor, a profesorilor şi a rămas străină atît poporului, cît şi spiritelor independente. Lirica folosea aproape numai clişee şi arta romanului oglindea starea de nemişcare în care se afla viaţa naţională olandeză după epoca napoleoniană.

In a doua jumătate a secolului, sub influenţa marilor evenimente politice şi economice, situaţia se schimbă. Cel mai de seamă prozator al secolului este Multatuli, al cărui roman „Max Havelaar" a fost tradus în limba romînă.

Multatuli, pseudonimul lui Eduard Douwes Dekler, şi-a scris romanul după ce-a fost demis din funcţia ce-o deţinea în Indiile olandeze şi s-a reîntors în Olanda. Cartea sa descrie mizeria şi exploatarea populaţiei javaneze şi constituie începutul unei noi politici coloniale etice. Limba lui Multatuli este foarte precisă şi vie şi romanul său poate fi citit încă şi astăzi, ca şi cum ar fi fost scris de abia ieri. Pînă la moartea sa însă, Multatuli a rămas un caz excepţional.

In jurul anului 1880 s-a petrecut în literatura olandeză un reviriment, care poate fi calificat drept o întinerire. Acest reviriment a fost propagat şi dus la izbîndă, în ciuda concepţiilor despre artă, dominate de către o grupare de tineri scriitori, care ne-a lăsat, mai cu seamă în poezie, multe lucruri frumoase. Acest proces de reînnoire a fost o aderare la individualism. Tineri poeţi exprimau într-un fel foarte personal, sentimente şi idei foarte personale. Această străduinţă era necesară, pentru că trebuia eliberată mai întîi limba de rigiditatea perioadei premergătoare. Instrumentul lingvistic trebuia acordat din nou, rafinat şi îmbogăţit. Conducătorul acestei grupări a fost Willem Kloos, care a fondat o revistă proprie, în care el reprezenta concepţiile prietenilor săi. Această mişcare cuprindea, în afara tendinţei individualiste, şi o concepţie literară care se apropia de socialism, care cu timpul deveni independentă, precum şi un curent umanist care şi el se despărţi de grupare şi care (mai tîrziu, în secolul al 20-lea), înfiinţă o revistă proprie.

Idealurile umaniste îşi găsiră pe plan literar, în scriitorul Albert Verwey pe cel mai important reprezentant. Verwey a scris o voluminoasă operă poetică, cu un bogat conţinut de idei, o neîntreruptă apărare a demnităţii umane, pe care, la bătrîneţe, o văzu ameninţată de naziştii. Verwey a influenţat viaţa literară a primelor decenii ale acestui secol nu numai prin lirica sa, ci şi prin activitatea sa de critic.

Cel mai mare poet al socialismului, Herman Gorter, care a debutat în anul 1889 cu un mare poem epic intitulat „Mai", a activat nu numai pe plan politic, ci a încercat în acelaşi timp să scrie o lirică şi o epică socialistă şi să formuleze prin studiile sale critice istorice, o estetică a socialismului. In afară de o mulţime de mici poezii foarte frumoase, Gorter ne-a lăsat un mare poem epic, intitulat „Pan" la care a lucrat mulţi ani şi în care descrie lupta muncitorilor. Este o operă unică în literatura olandeză.

Proza olandeză se află la sfîrşitul secolului trecut şi la începutul secolului al 20-lea sub influenţa naturalismului francez, de care s-a eliberat Louis Couperus, cel mai însemnat romancier al epocii. El a scris multe romane şi nuvele, a fost un psiholog subtil şi un stilist plin de simţire. Cărţile sale cuprind o serie întreagă de portrete psihologice, care ne înfăţişează femei şi bărbaţi aparţinînd societăţii burgheze. Caracterele sale nu sînt puternice sau brutale, ci delicate şi timide. Opera lui Couperus caracterizează sfîrşitul vechii burghezii, ultimul ei rafinament şi treptatul ei declin. Romanele lui Arthur Van Schendel sînt mai puternice şi mai simple, legate de specificul vieţii populare olandeze şi de tradiţia protestantă.

Primul război mondial n-a determinat în Olanda marile prefaceri artistice, pe care le-a generat în celelalte ţări. Lirica a fost în parte influenţată de expresionismul german şi îndeobşte s-a produs doar o modernizare moderată. In al treilea deceniu luă cuvîntul o nouă generaţie pentru care literatura însemna mai mult decît o plăcere subtilă.

Menno ter Braak şi Eduard du Perrou, primul un eseist şi al doilea mai cu seamă un romancier, au aderat, un deceniu înainte de Jean Paul Sartre, la literatura angajată. Preluarea puterii de către naziştii în Germania şi ameninţarea unui război apropiat au determinat pe aceşti scriitori şi pe mulţi alţii alături de dînşii, de-a duce cu toate forţele lupta împotriva ideologiei naziste. Menno ter Braak şi Eduard du Perrou au fost individualişti care au fost siliţi să facă politică. Menno ter Braak se denumea om politic fără partid. Exemplul german îl lămuri că libertatea democratică înseamnă într-adevăr un minimum, dar că fără acest minimum viaţa şi-ar pierde sensul. Menno ter Braak şi Eduard du Perrou s-au săvîrşit din viaţă în aceeaşi zi, în ziua cînd naziştii au frînt rezistenţa armatei olandeze.

Literatura olandeză de dinaintea ultimului război oglindeşte în măsură esenţială nimicirea vieţii prin apariţia naziştilor în lume, chiar atunci cînd, ca de pildă în poezie, nu era vorba întotdeauna despre nazişti şi despre război. A apărut, ca o reacţie de pildă, şi o tendinţă poetică idilică, care făcea apologia vieţii simple de familie, a dragostei şi a prieteniei.

Ultimul război mondial au adus Olandei ocupaţia germană şi rezistenţa. În timpul ocupaţiei, un scriitor putea să publice cărţi numai dacă se afilia „Camerei" scriitorilor, înfiinţată de naziştii germani. Aproape toţi scriitorii au refuzat acest lucru. Această interdicţie de publicare a dat naştere unei active literaturi de rezistenţă, unei lirici de luptă care a fost tipărită şi difuzată pe cale ilegală. Mulţi scriitori au fost siliţi să trăiască ascunşi sau au participat la rezistenţă.

Perioada de după război se caracterizează printr-o nouă orientare a vieţii literare olandeze. De abia în 1950 curentele franceze ca suprarealismul şi dadaismul îşi găsiră un ecou puternic în lirica mai tînără. Tînărul poet Lucebert a creat lozinca „Spaţiu al vieţii integrale" căreia atît el cît şi colegii lui de generaţie ar vrea să-i dea expresie prin toate mijloacele. Pentru poeţii cei mai tineri formele, schemele şi regulile legate de tradiţie şi-au pierdut valoarea. După părerea lor, poezia trebuie să-şi caute de fiecare dată propria-i formă şi să cuprindă multilateralitatea haotică a vieţii. Această concepţie şi-a găsit aplicare şi în proză. In ceasul de faţă literatura olandeză ne prezintă imaginea unor mari transformări.

Tînăra proză olandeză are mai întîi menirea de-a împărtăşi groaznicele experienţe ale războiului. Cel mai de seamă romancier tînăr este Frederik Hermans care, în romanele sale, ia atitudine fără rezerve împotriva generaţiei mai vechi şi împotriva societăţii mic-burgheze. Individualismul olandez, care a fost întotdeauna o puternică trăsătură de caracter naţională, se ridică la el pînă la un grad de supraexcitare.

Concepţia asupra lumii comuniste are în Olanda un reprezentant literar de seamă, pe romancierul Tenn de Vries şi pe o talentată poetă Sonja Prins.

Adriaan Morriën

*) „Rănică Vulpoiu" (N. T.).

Scurt bilanţ al prozei italiene de după război

Literatura nouă care a apărut în Italia imediat după război a fost numită de îndată „Literatura Rezistenţei". Acest nume ne venea din Franţa, dar nu înseamnă că există prea multe asemănări între aceste două literaturi. In Franţa, partea cea mai vitală a literaturii Rezistenţei a constituit-o, după cît se pare, poezia; la noi, în literatura Rezistenţei, rolul cel mai important l-a avut genul narativ. Mai mult decît atît : pentru noi, literatura Rezistenţei a însemnat tocmai renaşterea acestui gen literar care dispăruse aproape cu desăvîrşire în timpul celor 20 de ani de fascism, cînd mulţi scriitori încercau să evadeze din realitate, salvîndu-se în practicarea unei forme literare rafinate, lipsită de orice conţinut uman, social; era genul scurt, aşa numit al „prozei de artă", de un rafinament şi un estetism lipsit de orice contingenţă cu realitatea.

Scriitorii care au servit ca modei tinerilor noştri naratori n-au fost scriitorii francezi, ci americani (Hemingway, Caldwel, Steinbeck, Sarriyan, Faulkner, etc.) pe care începeură să-i cunoască înainte de război datorită traducerilor şi esseurilor critice ale lui Elio Vittorini şi Cesare Pavese. La început, prozatorii noştri şi-au îndreptat atenţia spre tratarea unor teme legate de războiul de partizani. Pe urmă, au abordat teme cu un pronunţat caracter social. Proza cu caracter social a păstrat pe bună dreptate numele de „Literatură a Rezistenţei".

Ce-a însemnat oare Rezistenţa pentru oamenii de cultură italieni ? O mare experienţă umană, socială şi politică, care i-a pus în contact cu masele populare.

După ce istorisise propriile experienţe din perioada războiului, sub formă de documente sau în transpunerea literară a romanului, scriitorul a început să chibzuiască, să reflecteze; încetul cu încetul, a început să se intereseze mai îndeaproape de acele grupuri sociale cu care Rezistenţa îl pusese în legătură şi care constituiseră pentru el o experienţă socială deosebită de cea anterioară. In acest fel, a început un mare avînt al romanului, nuvelei, schiţei, reportajelor, anchetelor literare, axate pe temele fundamentale ale războiului şi Rezistenţei, pe de o parte, iar pe de altă parte, axate pe teme privind condiţiile de viaţă şi lupta maselor populare. Aceasta s-a datorat în special scriitorilor tineri şi unora chiar dintre cei foarte tineri.

După zece ani, a devenit posibilă trasarea unui bilanţ. Fără îndoială că drumul pe care am păşit în 1945 este adevăratul drum şi trebuie să continuăm a merge pe această cale. Unele tendinţe greşite trebuie îndreptate şi sînt de pe acum pe cale de a fi îndreptate. Un reproş pe care critica îl face în modul cel mai insistent prozei noastre contemporane, este uniformitatea ei, caracterul ei mecanic, caracterul de anonimat, în sensul că o operă seamănă cu alta, fără putinţă de a vedea specificul fiecăreia.

Această lipsă se datoreşte faptului că mulţi tineri cred că se pot compune romane după reţete dinainte pregătite. O altă deficienţă pe care criticii o pun în lumină este lipsa personajelor tipice. In legătură cu aceasta, trebuie spus că încercarea de a crea personaje care să încarneze tendinţele cele mai răspîndite ale timpului nostru, au făcut-o în deosebi acei scriitori pe care datorită intereselor lor precumpănitoare i-am putea defini drept „scriitori burghezi". Astfel, Moravia care după ce a dat în îndepărtatul an 1929 neuitata figură a „indiferentului" [1]), a burghezului sceptic, cu sufletul gol, pustiu, a încercat să creeze cu mai puţin succes alţi „eroi ai timpului nostru" precum „conformistul", din romanul cu acelaşi nume. La fel Brancati care în „Frumosul Antonio" şi în alte romane a încercat să tipizeze o figură de mic burghez meridional. Foarte sărăcăcioase din punct de vedere al tipicităţii lor sînt în general personajele din popor. In proza noastră recentă se găsesc din belşug figuri de muncitori, de ţărani, de partizani, dar dintre acestea, figurile semnificative se numără pe degete. Sîntem încă departe de a fi ajuns la acea perfectă concordanţă între literatură şi societate, care face ca personajele create de fantezia scriitorului să intre atît de adînc în conştiinţa celui ce citeşte, încît să poată deveni un subiect despre care vorbeşti mereu şi mereu. Mă gîndesc, de pildă, la marea literatură rusă din secolul trecut, care este o mărturie a propriei sale popularităţi. Astfel, personajele din nuvelele lui Cehov vorbesc despre personajele din nuvelele lui Tolstoi, personajele lui Tolstoi vorbesc despre personajele lui Gogol, lui Lermontov, Puşkin, etc., etc. Această cerinţă de a crea personajul tipic nu este decît unul dintre aspectele chemării mai largi pe care critica şi viaţa însăşi o adresează scriitorilor de a se depăşi caracterul de „cronică" al operelor lor, pentru a se ridica pînă la roman, de la „document" pînă la sinteza artistică, de la naturalism la realism. Chemarea este fără îndoială justă, iar scriitorii trebuie să o accepte. Şi, totuşi, pentru aceasta, scriitorul nu trebuie să stea să se întrebe: „Cum ar fi personajele tipice ale timpului nostru ?" ci să-şi „premediteze" personajele, să le configureze într-un mod intelectualist, plecînd de la cultură, nu de la viaţă. In alegerea şi în definirea personajelor sale, scriitorul trebuie să se lase călăuzit de fantezie şi de intuiţie. Numai astfel el va putea crea personaje vii şi nu scheme mentale.

Oricîte lipsuri ar avea proza italiană din ultimul deceniu, trebuie să spunem că trăim şi muncim într-un climat cultural şi moral nou. E limpede pentru toţi oamenii de bună credinţă, că înnoirea care s-a produs în conştiinţa noastră datorită marii experienţe a Rezistenţei, n-a fost o flacără care s-a mistuit de îndată. Dimpotrivă, putem spune că spiritul rezistenţei îi însufleţeşte pe oamenii de cultură italieni într-o măsură şi mai mare, cu şi mai multă seriozitate încă decît în urmă cu zece ani. Cultura progresistă s-a afirmat şi s-a consolidat în Italia odată cu afirmarea forţelor sociale progresiste şi se poate spune că noua noastră cultură nu mai are adversari cît de cît proeminenţi. Odată cu Croce a dispărut în urmă cu patru ani ultimul mare reprezentant al filozofiei idealiste. Papini care a fost exponentul ei cel mai zgomotos este „un om sfîrşit" [2]) încă din urmă cu treizeci de ani. E uşor să prevedem că actuala clasă conducătoare burgheză nu va mai produce gînditori care să poată fi măcar pe departe de talia unui Croce sau pe măsura unui Papini. Pretutindeni astăzi în Italia, oamenii de cultură recunosc că gînditorul cel mai original din ultimii 30 de ani este Antonio Gramsci, întemeietorul P.C.I. — mort în închisorile fasciste după 11 ani de detenţiune.

Jean Paul Sartre a afirmat recent că burghezia a renunţat să mai gîndească. Acesta este desigur un adevăr valabil şi pentru ţara noastră. Şi totuşi, aceasta nu micşorează, ci dimpotrivă, sporeşte răspunderea şi sarcinile culturii progresiste.

Climatul moral şi orientarea culturală care există astăzi în ţara noastră, ne fac să fim încrezători în viitorul literaturii italiene.

Carlo Cassola

[1]) Titlul romanului e „Indiferenţii".

[2]) (N. T.) Titlul propriului roman al lui Papini.

Noua literatură bulgară

Dacă aruncăm o privire generală asupra literaturii bulgare din ultimul deceniu, însufleţită de elanul construirii socialiste a patriei noastre, vom constata, înainte de toate, o sporită activitate creatoare. În ce constă aceasta ? Ea este multilaterală, dar în general se rezumă la : stăruinţa de a prelua şi dezvolta tradiţiile revoluţionare ale literaturii noastre; atragerea în activitatea obştească a generaţiei mai virstnice, în care o parte tăcuse, iar o altă parte se pierdea în stufişul individualismului; apariţia unui număr mare de nume noi, care au infuzat sînge tînăr în literatura noastră. După un deceniu de muncă creatoare n-a rămas nici un scriitor de seamă care să nu se fi raliat la eforturile poporului în făurirea socialismului. În ansamblul ei, literatura bulgară de astăzi se dezvoltă ca o literatură socialistă — literatura ideilor mari, a unui umanism nou, activ. Cu mijloace artistice înaintate, ea dezvăluie adevărul despre epoca noastră şi indică perspectivele, însufleţeşte pe oameni spre o muncă paşnică de creaţie.

În ultimul deceniu literatura bulgară a trecut printr-o vădită transformare a preponderenţei genurilor. În primii ani după schimbarea fostului regim, cel mai activ sector al literaturii noastre, a fost cel al liricii. Şi ca realizare artistică, şi ca număr de opere, lirica a ocupat mult timp primul loc în literatura noastră. Şi acest lucru era de înţeles, deoarece poezia putea exprima cel mai operativ, mai imediat realităţile noi. Lirica a dat expresie elanului revoluţionar, eroismului, luptei partizanilor, măreţei ideilor revoluţionare. Dar, după cîţiva ani, proza a început să cîştige terenul pierdut. Au apărut nenumărate opere valoroase sub raportul conţinutului şi al măiestriei, care sînt preţuite şi căutate. Astăzi, în ansamblul ei, proza ocupă locul de frunte în literatura bulgară. Dar unele sectoare ale prozei rămîn în urmă. Acest lucru trebuie spus în special referitor la genul scurt; cu toate că acesta este cerut de cititori şi cu toate onorariile mari care se acordă, genul scurt a rămas în urma dezvoltării generale.

In urma liricii şi a prozei se află dramaturgia. Cu toate că în ultimii ani au fost scrise cîteva piese bune, în acest sector realizările sînt foarte modeste, şi, luate în mare, nesatisfăcătoare. Operele noastre dramatice suferă de multe ori de tezism, de idei impuse, care le fac contestabile şi insuficient convingătoare De asemenea slab realizat este genul satiric. Şi critica, şi redacţiile vorbesc des de activizarea acestui gen, dar pînă astăzi această cerinţă n-a ajuns la un rezultat mulţumitor. Excepţie fac fabula şi epigrama fără adresă precisă. Mi se pare că acest lucru nu este întîmplător. Se creează astfel posibilitatea de a fi dezvăluite slăbiciuni şi neajunsuri, fără să se indice realităţile criticate. Aceste genuri sînt comode şi pentru redacţii, care rămîn la nivelul principiilor generale, fără să rişte nimic, fără să se sperie de răspundere.

In deceniul care s-a scurs, cu toate neajunsurile, literatura bulgară a dobîndit mari succese în toate domeniile creaţiei literare. Ea şi-a lărgit cîmpul tematic, şi-a îmbunătăţit măiestria, a reuşit să cuprindă multiple probleme importante ale timpului nostru. Cu toate acestea, se mai observă unele slăbiciuni care o împiedică să răspundă pe deplin cerinţelor cititorilor, să se ridice pînă la înălţimea epocii. Trebuie să se arate în primul rînd că există o tendinţă spre refugierea în subiectele istorice. Cărţile despre contemporaneitatea socialistă sînt încă insuficiente ca număr. Cauza trebuie căutată, după mine, în faptul că trecutul este mai puţin discutabil ca problemă şi mai favorabil unei exprimări artistice, deoarece a fost descris şi în opera unor scriitori clasici. Altă tendinţă greşită a literaturii noastre este poleirea vremurilor actuale. Dacă ar fi să credem pe unii din scriitorii noştri ar însemna să vedem drumul spre socialism ca un drum presărat de flori şi de zîmbete. Cărţile lor evită greutăţile, trec peste dramaticele transformări ale vieţii. De aceea, în ele găsim nu eroismul epocii, ci mai degrabă o nouă ediţie a sentimentalismului, îndulcit cu un sos quasi-socialist. Aceste opere nu educă, nu entuziasmează, şi inspiraţia lor presupusă nu ajunge pînă la inimă. Din fericire, aceste opere sînt criticate şi numărul lor devine din zi în zi tot mai neînsemnat. Literatura bulgară socialistă înlătură treptat păcatele tinereţii ei, spre a da o expresie tot mai justă a realităţii noastre, ca să însufleţească pe cititor şi să-l apropie de eroismul epocii, al cărei nume este socialismul.

Boris Delcev

Eroată

In cuvîntul tov. Cicerone Theodorescu din numărul trecut, la pag. 5 coloana VI jos după :

„N-am nici o părere... o încurcai eu", se va citi : Petroveanu e soţul Veronicăi Porumbacu şi pe Veronica nu vreau s-o mai necăjesc şi eu. Destul de necăjită e ea acum.

De asemeni la pag. 6, coloana I jos, întrucît unele pasaje au fost omise — se va citi :

Am toată stima pentru instituţiile Republicii : şi pentru critică şi pentru miliţie, chiar mai mult pentru miliţie, căci este politicoasă şi nici nu se bagă în poezie. *Dar un tînăr critic care în Viaţa romînească nr. 4 din aprilie 1956 scrie : „Acceptînd ideea că „Descult" e o carte de valoare incontestabilă, a cărei faimă peste hotare e meritată, înseamnă că se confundă cu perfecţiunea, fiind cu neputinţă a-i descoperi şi cusururi ?" — un tînăr care vrea să emită judecăţi de valoare „după simpatie" ca Lucian Raicu* sau un sublocotenent de miliţie în estetica literară ca Savin Bratu *(este vorba de o